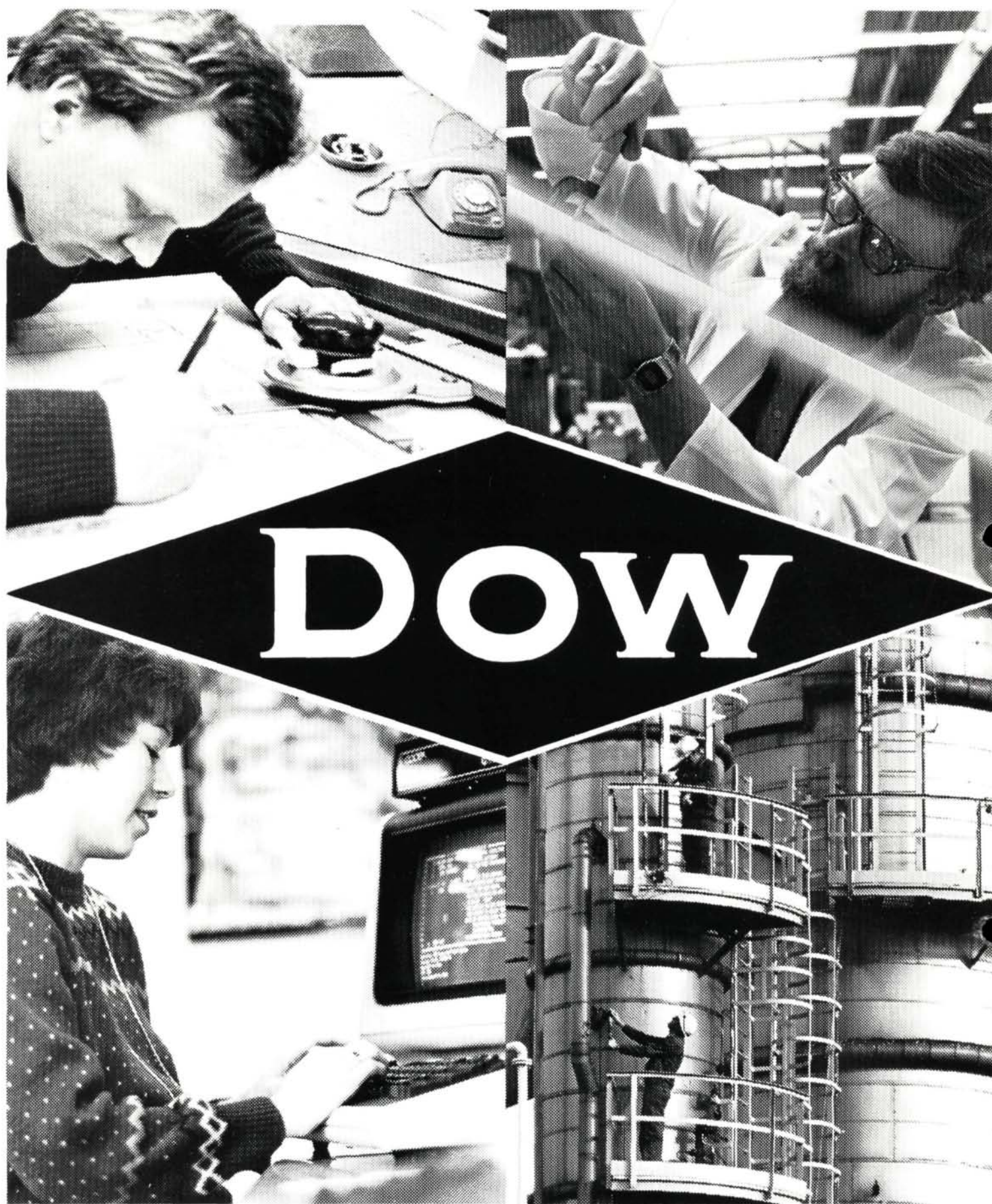

de europese gemeente

DOW

DOW, CREATIEF MET CHEMIE.

Dow Chemical (Nederland) B.V. - een dochtermaatschappij van het Amerikaanse chemische concern The Dow Chemical Company - heeft vestigingen in Terneuzen, Rotterdam en de Botlek. Met zijn 28 fabrieken en 2400 werknemers is Terneuzen de grootste Dow-vestiging buiten de Verenigde Staten. Dow heeft in Nederland 2800 werknemers en behaalde in 1984 een omzet van 4,9 miljard gulden. Ruim 90 procent van de produktie wordt geëxporteerd.

Dow Chemical (Nederland) B.V., Postbus 48, 4530 AA Terneuzen. Tel. 01150-71234

FAMILIEWAPENS

Uw familiewapen op eigen naam

Wij kunnen uit eigen kollektie van ca. 200.000 antiquaristische wapens nagaan of ook op Uw naam in vroegere eeuwen een familiewapen werd gevoerd.

Onderzoekkosten met beschrijving per familiewapen zijn f 50,-, welke kosten in mindering worden gebracht bij bestelling van een schilderij in bovenvermelde afmeting, uitgevoerd op perkament in mahoniehouten lijst en ontspiegeld glas.

Kosten van afgebeeld schilderij ca. 37x48 cm. f 300,- incl. BTW

Ook andere toepassingen van Uw familiewapen zijn mogelijk, zoals glas-in-lood, gouden zegelringen, Delftsblauwe wandborden, zilveren servetringen, briefpapier enz.

Indien er op Uw naam in onze kollektie geen familiewapen voorkomt, zijn er aan het onderzoek geen kosten verbonden.

Stuurt U ons per briefkaart zoveel mogelijk gegevens omtrent Uw naam, geboorteplaats of -streek naar:

Specialist op het gebied van gemeentewapens

**heraldisch atelier
„armorial”**

Drumptselaan 69, 4003 HC Tiel, tel. 03440-14104

Het grote leveringsprogramma

Naadloos stalen precisie buis. Leidingen voor hydroliek. Naadloze cylinders voor hydroliek. Gelaste hydroliek cylinders. Glasvezelpijp en aluminiumbuis hard gecoat. Roestvrij stalen buis, gehoord. Zuigerstangen in buis of massief materiaal. Roestvrij stalen buis. Gelaste stalen buis enz. enz. enz.

SCHIERLE
STAHLROHRE

Eduard Schierle
Stahlrohr-Grosshandel
4000 Dusseldorf, Postfach 7204
Hoherweg 264
Tel. 0211 / 733 46 49
FS 08 582 565

Importeur voor Benelux
P. Wyckmans
Pergamijnondok 208
6218 GZ Maastricht
Tel. 043 - 432306

Wilt u nog
meer weten,
bel ons dan.

AKOS ENGINEERING

WERKTUIGBOUWKUNDIG INGENIEURSBUREAU

**Algemene machinebouw
Speciaal machines
Automatiseren
Mechaniseren
Besturingstechniek
Projektkoördinatie
Chem. apparaten
Piping**

**Transporttechniek
Elektrotechniek
Staalkonstrukties
Milieutechniek
Gereedschapskonstrukties
Volgstempels
Snij- en trekstempels**

- Adviseren
- Ontwikkelen
- Ontwerpen
- Berekenen
- Konstrueren
- Teken
- Leveren

AKOS ENGINEERING B.V.

Hoofdkantoor:
P.O. Box 108
7300 AC Apeldoorn
Sleutelbloemstraat 8
7322 AG Apeldoorn
Telefoon 055 - 665626*
Telex 36318

AKOS Engineering Zuid
Engelseweg 229
5705 AE Helmond
Telefoon 04920 - 38634

AKOS Engineering Noord
Westersingel 39
8601 EN Sneek
Telefoon 05150 - 14791

LALESSE B.V. GEVELLIFTEN

Fabrikant van:

- Elektrische gevel liften.
- Dakwagens met elektrische of handbediende gondel.
- Verrijdbare aluminium en Roest Vast Stalen gevelladders.
- Speciale installaties op aanvraag.
- Ontwerp en fabricage in eigen bedrijf volgens blad P119 en P120 van Arbeids Inspectie.
- Service op contractbasis.

INSTALLATIES OP, HOOG' NIVEAU

LA

P. Calandweg 11
6827 BJ Arnhem (NL)
Telefoon 085-611412*
Telex 45789

**spruitgieten
en persen van
hoogwaardige
kunststof
produkten**

nks

postbus 3
3769 ZG soesterberg
veldm. montgomeryweg 45-47
3769 BH soesterberg
☎ 03463-1647
telex 47951 NKS

specialisten in vormgeving en verwerking, die met de daad gestalte geven aan uw wensen en ideeën, als u denkt over technologisch en commercieel zinvolle uitbesteding.

b.v. nederlandse kunststofindustrie »soesterberg«

de europese gemeente

en haar burgers

Tijdschrift van de
Raad der Europese Gemeenten

redactie en administratie

Brusselsestraat 51,
6211 PB Maastricht
Telefoon 043-50245

redactieraad:

J. Aantjes,
burgemeester van Bussum, voorzitter;
J. G. T. Bouwens,
burgemeester van Eijsden;
drs. W. F. A. Heemskerck,
burgemeester van Echt;
J. G. Klomp,
oud-hoofdambtenaar van de Europese
Gemeenschappen;
mr. N. H. Muller,
oud-griffier der Staten van Gelderland;
dr. ir. A. P. Oele,
Commissaris der Koningin
in de provincie Drenthe;
W. M. A. Peters,
burgemeester van Losser;
P. J. Snijders,
oud-secretaris van de gemeente
Oisterwijk;
drs. P. A. Wolters,
burgemeester van Middelburg;
mr. B. L. A. van Zwieten,
burgemeester van 's-Hertogenbosch.

hoofredacteur:

P. J. G. Houx

eindredacteur:

H. H. M. Jeurissen

redactie:

prof. mr. C. A. Adriaansens
dr. H. B. Entzinger
dr. N. J. M. Nelissen
drs. A. Sprey
drs. G. J. S. Uhl
mr. C. J. D. Waal

redactie-secretaresse:

Mevr. G. H. Tijssen-Kretzer

abonnementsprijs:

f 40,- voor leden
f 50,- voor niet-leden

advertentie-exploitatie en druk:

N.V. Noord-Nederlandse Drukkerij
Eendrachtstraat 2, 7941 AP Meppel
Postbus 6, 7940 AA Meppel
Telefoon 05220-70911

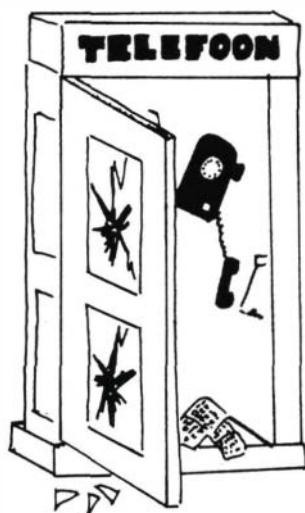
Tenzij anders vermeld geven de
ondertekende bijdragen niet noodzakelijk
de mening van de REG weer.
Overname van artikelen slechts toegestaan
na schriftelijke toestemming.

inhoud

Noordoostpolder

Als Europese gemeente op de omslag (zie tevens pag. 43)

Vandalisme

Hoe rottig het verschijnsel vandalisme ook
zijn moge, het is in ieder geval ook Euro-
pees. In alle steden van de Westelijke we-
reld zijn de sporen van vernieling merkbaar.
Is het allemaal de schuld van de economi-
sche recessie? Tien jaar geleden was het
verschijnsel er niet minder op; was het toen
een gevolg van de te grote welvaart? Be-
langrijker is de vraag: wat valt ertegen te
doen? Daarop wordt in deze aflevering een
antwoord gegeven.

Jessica Larive

Het liberale Europarlementslid is van me-
ning dat de opkomst bij de Europese verkie-
zingen aan de lage kant is gebleven, omdat
de politieke partijen te weinig aandacht be-
steden aan de Europese dimensie van de
nationale politiek. Steeds meer aangelegen-
heden hebben ook een Europees aspect.
Als dat duidelijk wordt, zal ook de betrok-
kenheid van de burgers bij de Europese po-
litiek toenemen.

Beter contact Europees en lokaal bestuur

De Commissie van de Europese Gemeen-
schappen is van mening „dat er een hechte-
re dialoog met het regionaal en lokaal be-
stuur tot stand dient te worden gebracht”.
Regionale ontwikkelingsprogramma's wor-
den in het algemeen in de nationale hoofd-
steden zonder inspraak van de regionaal en
lokaal betrokkenen opgesteld. Ze worden
dan ook vaak niet vanuit de basis verdedigd,
terwijl de nationale overheid ze per definitie
achterstelt bij het nationale belang. In het
Europese Parlement is tijdens de behande-
ling van het regionale beleid met klem ge-
pleit voor een directer contact tussen Euro-
pa en de regio.

mei/juni-thema:

DE GEMEENTE EN VANDALISME

- 5 De gemeente en vandalisme
- 9 De preventie van vandalisme
Bram van Dijk
Paul van Soomeren
- 17 Hoe krijgen we een 'ongrijpbaar' probleem in de vingers?
Martin Walop
- 31 Vandalisme: wat valt ertegen te doen?
Alma van Hees
- 37 Vernielen . . . vergeet 't maar!
Q. F. M. Vink

- 14 Nieuw boekje
- 43 Jessica Larive aan de inwoners van Noordoostpolder
Henk Aben
- 49 Europees Parlement: berichten en meningen
Harrie Jeurissen

Omslag luchtfoto Noordoostpolder (foto KLM-Aerocarto)

Brief aan verre vriend. Nog even lezen.
'n Mooi moment voor 'n mooi sigaartje. Mythos.

Beste Henk.
In antwoord op je brief van, eh.
Nee.
Niet zo zakelijk.
Leuk weer 'ns van je te horen.
Tijd geleden.
Hoe lang nog daar in Bahrein?
Niets gemerkt van die
toestanden?
Ach.
Beetje gezellig houden.
Wat 'n verrassing, Henk.
Dat je me niet vergeten bent.
Leuke baan, lijkt me.
En hoe is 't nou met...
Ja, zo is 't beter.
Weet je dat m'n ouders?

O ja.
Vorig jaar.
Fantastisch was dat.
Schrijf gauw weer.
Zó.
Even rustig overlezen.
Die Henk.
**'n Mooi moment voor 'n mooi
sigaartje.
Mythos.**
Wit met blauw.
Klein.
Maar van uitzonderlijke klasse.
Kijk.
Fraai gelijnd.

Ongerept Sumatra dekblad.
Een en al natuur.
Ruik.
Aromatische melange.
Java, Brasil, Sumatra, Havana, ietsje
Cameroen, Domingo.
En cederhout tussenlaag.
Rook.
Mild.
Harmonieus.
100% Selected Tobacco.
Van Agio.
Vreemde naam toch.
Mythos.

de gemeente en vandalisme

Een wandeling van een half uurtje door een grote of middelgrote stad is voldoende om te weten te komen wat vandalisme vandaag de dag zo ongeveer inhoudt. Om te beginnen kapotgeslagen ruiten van een bushalte, dan krom gebogen lantaarnpalen, vervolgens uit de grond gerukte verkeersborden, auto's met krassen en losgerukte antennes, met spuitbus besmeurde etalages enz. enz.

Vandalisme onder de jeugd heeft zulk een omvang aangenomen, dat het economisch gezien zelfs interessant wordt om geld te besteden aan bestrijding en preventie. De bedragen die gemeenten jaarlijks kwijt zijn voor herstel van vernielingen lopen soms in de miljoenen; dan is het te begrijpen dat men er wel enkele tienduizenden guldens voor over heeft om iets aan onderzoek, preventie en bestrijding te doen.

Toch bij nader inzien blijkt dat vandalisme niet zo'n eenduidig verschijnsel is: als een jongen uit een arbeidersmilieu op zaterdagavond een bierglas bewust kapot gooit bij de entree van zijn stamcafé, dan zegt men al gauw vandalisme; maar op het moment dat een student bij de sociëteit dezelfde grap uithaalt dan heet die handeling studentikoos. Met andere woorden het is moeilijk om precies de grenzen van het verschijnsel vandalisme aan te geven. Nog moeilijker wordt de zaak wanneer we denken over de oorzaken van vandalisme. Volgens de een zijn het vooral kinderen van gescheiden ouders en volgens de andere is de economische recessie aan alles schuld. Wetenschappers stellen zich met dit soort populaire aanduidingen niet tevreden, zij doen onderzoek en proberen oorzakelijke verbanden te ontdekken. De situatie wordt helemaal gecompliceerd als gedacht wordt over de oplossingen, geen schijnoplossingen, maar echte oplossingen. Hoe te werk te gaan, welke doelen na te streven, welke middelen aan te wenden, op welk tijdstip, door wie enz. . . . In dit nummer van 'De Europese Gemeente' een nadere verkenning van het vandalisme: feiten over daders, informatie over oorzaken en strategieën voor de oplossing.

Van Soomeren en **Van Dijk** geven een introductie in de problematiek van het vandalisme. Na een omschrijving van het begrip vandalis-

me, vertellen ze iets over de achtergronden van het vandalisme: de daders en de noodzakelijke voorwaarden. Dan wijzen ze er op hoe vandalisme op gemeentelijk niveau niet moet worden aangepakt: geen bananenschil model, geen voor een dubbeltje op de eerste rij model en geen bovenover-model. Een serieuze vandalismpreventie veronderstelt vijf voorwaarden: een bestuurlijk draagvlak, een ambtelijk draagvlak, een maatschappelijk draagvlak, onderzoek en — hoe kan het ook anders — een schaap met vijf poten.

Ter illustratie van de in de praktijk gehanteerde preventiemodellen een drietal situaties: Amsterdam, Rotterdam en Venlo.

Walop brengt verslag uit van een actie-onderzoek naar de achtergronden van jeugdvandalisme in Amsterdam. Het onderzoek betrof o.a. het opzetten van praktische maatregelen tegen vandalisme en het toetsen van deze maatregelen op hun effect en hun organisatorisch verloop. Concrete experimenten werden

doorgevoerd in het lager onderwijs, het voortgezet onderwijs en in de vrijetijdssfeer. Verder werden verantwoordelijkheden aan jongeren overgedragen en ook bijvoorbeeld objectversteving doorgevoerd. Resultaat van dit alles: de hoeveelheid vernielingen in de betrokken wijk liep terug.

Van Hees bespreekt de ervaringen van het Buro Halt te Rotterdam. Het experiment is gebaseerd op drie peilers: het treffen van alternatieve sancties als reactie op vandalisme, het nagaan of een jongere over alternatieven voor niet-vandalistisch gedrag beschikt en het ingrijpen in situaties waar veel vandalisme voorkomt. De ervaringen die tot nu toe bij het Buro Halt zijn opgedaan, zijn veelbelovend. Het experiment heeft ook een uitstralings-effect gehad naar andere gemeenten.

Vink, ten slotte vertelt over de plannen in Venlo met een onderwijsproject gericht tegen vandalisme. Het gaat om lesmateriaal naar aanleiding waarvan vijf lessen worden gegeven. Ook de geüniformeerde politie is bij één van de lessen aanwezig. De doelen van het project zijn: gedragsbeïnvloeding, mentaliteitsverbetering, bewustmaking en het aangeven van de vervelende gevolgen van vandalisme voor de daders en anderen.

Kortom, in dit nummer van 'De Europese Gemeente', een grote hoeveelheid praktische ervaringen en gezichtspunten waaruit iedere gemeente lering kan trekken.

N.N.

**VOOR
DE HOGE EISENSTELLER**

ROBIN-maaikombinaties
zijn van een wereldbekend merk.

ROBIN-machines
worden geproduceerd
door Fuji-Robin, een
wereldomvattend concern
met jarenlange ervaring.
De machines zijn degelijk
en doordacht. Perfekt in

techniek. Er zijn 5
modellen met diverse
accessoires.
Heggescharen en
waterpompen behoren
eveneens tot het
ROBIN-programma.

IMPORTEUR VOOR NEDERLAND:

AVLEDDER
TECHNISCHE
PRODUCTEN

Handelsstraat 25
Postbus 75
6850 AB Huissen (Gld.)
Tel. 085-259115
Telex 45755

**technisch installatie
bureau nederland b.v.**

tibn Heygraefflaan 26 - Postbus 28 - 3953 ZN
Telefoon 03433-644 - Maarsbergen

Waarom speciaal
Technisch Installatie Bureau Nederland b.v.?
Omdat wij voor u de navolgende installaties
kunnen installeren,

- * centrale verwarming en luchtbehandeling
- * airconditioning
- * gasen perslucht
- * koud- en warmwater
- * sanitair
- * riolering en hemelwaterafvoeren
- * licht- en krachtinstallaties
- * regelinstallaties
- * geluidsinstallaties
- * waterzuiveringsinstallaties
- * energie terugwinnings installaties
- * energie besparende installaties (zonne-energie)
- * diverse gespecialiseerde installaties

LID VAN DE VERENIGING VOOR DE CENTRALE
VERWARMING- EN LUCHTBEHANDELINGS INDUSTRIE

UW PROBLEEM ONZE ZORG

Wij kunnen U leveren:

Zandvorm-gietwerk

Precisie-gietwerk

Matrijssmeedstukken

Vrijvorm-smeedwerk

Naadloosgewalste ringen en flenzen

Spec. legeringen (Hast.-Titaan enz.)

R.v.st. band en staf met zeer hoge
precisie

Plasma-snijwerk

ANCOSTAAL B.V.

POSTBUS 3088 - 3502 GB UTRECHT
AUSTRALIËLAAN 20 - 3526 AB UTRECHT

ROBERT ZAPP HOLLAND BV

AUSTRALIËLAAN 20, 3526 AB UTRECHT
TELEFOON 030-88 43 41

U zoekt:

ROESTVRIJSTAAL

Wij kunnen u helpen uit voorraad
en eigen produktie:

- Coils
- Plaat op lengte en breedte geknipt
- Band, op maat geslit
- Plaat in standaard afmetingen
- Staf, in alle uitvoeringen

Vraagt u ons leveringsprogramma.

PARTICULIERE BOUW
UTILITEITSBOUW
RENOVATIE EN
ONDERHOUD
WONINGBOUW
RESTAURATIE

BOUW- EN AANNEMINGSMIJ.
VAN ZWOL B.V.

't Haartje 36, 3828 MS Hoogland
Postbus 197, 3800 AD Amersfoort
Telefoon 033-802414

**elektrotechnisch en
warmtetechnisch adviesbureau
J. J. HERMAN b.v.**

Voor onafhankelijke adviezen op het gebied van:

Elektrotechniek

- Licht en kracht
- Zwakstroom en telecommunicatie
- Lifttechniek
- Bliksembeveiliging
- Noodstroomvoorziening e.d.

Werktuigkunde

- Centrale verwarming
- Ventilatie en klimaatbeheersing
- Regeling en beveiliging
- Sanitair warm- en koudwater
- Riolering

Energiebesparing

- Onderzoek in rapportering
  - Warmteterugwinning, regelingen e.d.
- Bij de S.V.E.N erkend onder nr. 98

Wentholtweg3
Postbus 468, 7600 AL Almelo
Telefoon 05490-24444
Telex 36698

Vestiging Enschede:
Beltstraat 84, 7512 AA Enschede
Telefoon 053-307030

Kupan

dekoratief   sterk   onderhoudsvrij

Kupan kunststofprodukten zijn al jaren een begrip, en zijn niet meer weg te denken in o.a. sanitaire ruimten van campings, zwembaden, sporthallen, scholen en bedrijven.

Materiaal dat tegen een stootje kan, bestand is tegen rot en vrijwel alle chemicaliën, absoluut vochtbestendig en daardoor jarenlang probleemloos mee gaat.

Kupan voor wissel-douche en toiletcabines, deuren, garderobekasten, schaam-schotten, r.v.s.-wastafels, squashbanen, recreatie-bungalows.

INDUSTRIEPARK 13-15
7021 BK ZELHEM POSTBUS 11
TEL. 08342-1041* TELEX 75226

SPECIALISTEN IN HET BOUWEN VAN BRANDWEERWAGENS

DEN HARTOG BV

OUDE WAAG 24, POSTBUS 5
4153 ZG BEESD, TEL. 03458 - 12 78

niet alleen in
ALUMINIUM, ook in STALEN
puien gespecialiseerd!
ramen • puien • deuren
gevels • hekwerken • tourniquets
kiosken • vitrines

BETTENHAUSSEN ROTTERDAM BV

Rotterdam

Breevaartstraat 71
3044 AG
Telefoon 010-15 06 22
Telex 22449

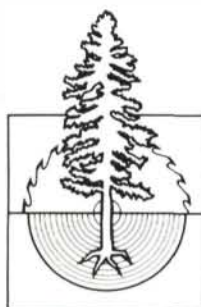
Nieuwkoop

Industriepark 5
2421 LE
Telefoon 01725-13 62
Telex 39540

Oosterbeek

Bato'sweg 15
6862 ES
Telefoon 085-33 34 27

SPECIALIST IN HOUT- EN BOSBOUWMACHINES

G.VOSSELMAN B.V.

PLESMANLAAN 15-17
8072 PT NUNSPEET
POSTBUS 56, 8070 AB NUNSPEET
TELEFOON 03412 - 39 08 b.g.g. 11 18

Mora: ontstaan en groei.

Zo'n 20 jaar geleden werd Mora door M. Mourmans opgericht. Heel bescheiden, in 'n hoekje van de slagerij van z'n vader. Momenteel werken er bij Mora $\pm$ 300 mensen en beslaan de bedrijfsgebouwen zo'n 10.000 m².

Mora was één van de eerste bedrijven die de diepvries-hamburger introduceerde, even later gevolgd door oven/grill-loempia's en mini-loempia's, oven/grill kroketten en bitterballen en last but not least Smulrol.

Aan de kwaliteit van de snacks worden uiterst strenge eisen gesteld. Van grondstoffen tot eindprodukt vindt een voortdurende laboratoriumcontrole plaats door eigen voedseltechnologen.

Het productieproces van Mora is voor een belangrijk deel geautomatiseerd en computergestuurd. Het voordeel hiervan is – naast efficiency – een konstante kwaliteit. Kwaliteit die hoog in het vaandel staat. Want bij Mora is iedereen ervan overtuigd dat een prima kwaliteit noodzaak is.

mora snacks

Fregatweg 53, 6222 NZ Maastricht. Tel. 043-17644

de preventie van vandalisme

van een leuk vandalisme bestrijdingsproject naar een gemeentelijk vandalisme preventiebeleid

Anti-vandalisme projecten zijn in. Een beetje gemeente heeft tegenwoordig tenminste een eigen gemeentehuis, park, jongerencentrum, zwembad en . . . een eigen anti-vandalisme project. Dat laatste is overigens logisch. Herhaaldelijk kan men immers horen verkondigen dat vandalisme een snel toenemend euvel is dat miljoenen guldens schade per jaar veroorzaakt.

Vandalismepreventie lijkt dus voor elke gemeente bittere noodzaak te zijn. Maar op het moment dat men in een bepaalde gemeente deze conclusie getrokken heeft, zitten opeens talloze ambtenaren met de handen in het haar: vandalisme preventie . . . hoe doe je dat? En met het lood in de schoenen, gaat men vervolgens aan de slag om een vandalisme-preventie-wiel uit te denken en draaiende te krijgen. Maar al te vaak mondt dat uit op het ad hoc organiseren van een leuk anti-vandalisme projectje op enkele scholen in de gemeente. Daarmee is dan de ambtelijke, bestuurlijke en openbare druk weer even van de ketel . . .

In dit artikel willen we aan de hand van een aantal voorbeelden laten zien hoe men vandalismepreventie beter *niet* kan uitvoeren. Op grond daarvan zullen we vervolgens een aantal voorwaarden formuleren waaraan voldaan moet zijn, wil een echt vandalisme preventiebeleid in een gemeente van de grond komen.

Voordat het hoofdrecht van dit artikel ter tafel komt, schenken we echter allereerst kort aandacht aan:

- de omvang van het verschijnsel vandalisme en de schade die ten gevolge van vandalisme ontstaat;
- hetgeen over vandalisme bekend is uit binnen- en buitenlands onderzoek.

omvang en schade

We hanteren de volgende definitie voor het begrip 'vandalisme': Vandalisme is het opzettelijk en wederrechtelijk vernielen, beschadigen of onbruikbaar maken van objecten, zonder dat dit de vernieler materieel voordeel oplevert.

In 1983 registreerde de politie 85.208 gevallen van het misdrijf vernieling. Een verachtvoudiging ten opzichte van 1970.¹⁾ De politie krijgt echter van het vandalisme slechts een klein topje van de ijsberg te zien. Zo blijkt bijvoorbeeld uit landelijke slachtofferenquêtes dat er in 1983 sprake was van iets meer dan een miljoen aantal gevallen van vernieling aan privé-bezit. Dat was goed voor een schade van 270 miljoen gulden.²⁾ En dan hebben we het alleen over vandalisme aan privé-bezit.

Natuurlijk is openbaar bezit ook veelvuldig de dupe van vandalisme. Zo worden er bijvoorbeeld volgens een recent onderzoek van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) jaarlijks in Nederland ongeveer

200.000 vernielingen gepleegd alleen al aan gemeentelijk bezit (schade 60 miljoen gulden per jaar). Hierbij zijn dan de cijfers van de vier grote steden niet ingecalculiseerd, noch is rekening gehouden met al het niet-openbare onderwijs.³⁾ Op grond van diverse bronnen kunnen we stellen dat per jaar voor minimaal 180 miljoen vernield wordt aan openbaar bezit.⁴⁾ We hebben echter het vermoeden dat dit bedrag in werkelijkheid wel eens een flink stuk hoger uit zou kunnen komen.

Als we tenslotte nog beseffen dat ongetwijfeld niet alleen privé en openbaar bezit het slachtoffer wordt van vandalisme, maar ook bedrijfsbezit (winkels, fabrieken, horeca, kantoren), dan resulteert dit alles in een minimale schatting voor de totale schade die in Nederland ten gevolge van vandalisme geleden wordt van ongeveer een half miljard gulden per jaar.

achtergronden van vandalisme

We staan hier slechts kort stil bij de achtergronden van vandalisme. Elders in dit nummer kan men over dit belangrijke onderwerp meer gegevens vinden, die zijn verzameld in het kader van een actie-onderzoek dat in Amsterdam gehouden werd.

Als men meer over de achtergronden van vandalisme wil weten, ligt het voor de hand om eerst de aandacht te richten op de daders.

daders

Uit binnen- en buitenlands onderzoek komt globaal het volgende beeld naar voren⁵⁾:

- Groepsgedrag: het blijkt dat vandalisme in sterke mate een groepsgedrag is. De omstandigheden waarin vandalisme plaatsvindt, lijken vaak sterk op elkaar.⁶⁾ Er is een groepje jongeren dat wat rondhangt op straat. Ze vervelen zich en willen iets 'spannends' gaan beleven. En wat door volwassenen verboden is . . . is vaak spannend. Dat kan het pesten van een buurtbewoner zijn, maar natuurlijk evengoed het plegen van een vernieling.

- Leeftijd/geslacht: opvallend is dat vandalisme duidelijk een jeugdverschijnsel is. De onderzoeksuitkomsten verschillen enigszins, maar gesteld kan worden dat het merendeel van de daders in de leeftijdsgroep 10-20 valt en dat het met name jongens betreft. Zij die ouder zijn dan 20 jaar houden zich niet meer met zoiets kinderachtigs als vandalisme bezig. Als we vervolgens die leeftijdsgroep 10-20 apart onder de loupe nemen, blijkt als allerbelangrijkste gegeven dat hèel veel jongeren uit deze groep wel eens wat vernielen: globaal gesproken 5 van de 10. Vandalisme is dus niet iets dat in de schoenen geschoven kan worden van een klein groepje kansarme en aan de marge van de maatschappij opererende jeugd. Het — voor de leeftijdsgroep van 10 tot 20 — normale en alledaagse karakter van vandalisme verklaart ook de omvang van het verschijnsel: er zijn nu eenmaal veel jongeren en als heel veel van die jongeren wel eens wat vernielen, is de som van dat alles omvangrijk.

- Geen 'zinloos' gedrag: vandalisme wordt nog wel eens (door volwassenen) betiteld als zinloos gedrag. Die opvatting blijkt onhoud-

baar. Bij jongeren die vandalisme plegen kunnen we wel degelijk een aantal redenen of motieven onderscheiden die ten grondslag liggen aan hun gedrag. Doorgravend kan men vervolgens komen tot een aantal 'typen' vandalisme (spel, wraak, verveling, frustratie, etc.). Voor mensen die zich bezighouden met de preventie van vandalisme blijkt zo'n indeling naar typen vandalisme echter al snel te weinig houvast te geven, omdat de verschillende typen elkaar vaak sterk overlappen. Een andere — meer op preventie gerichte — invalshoek, bestaat eruit dat men kijkt naar de voorwaarden waaraan voldaan moet zijn, voordat een vernieling echt plaatsvindt.

vier voorwaarden voor vandalisme

Voordat een vernieling zal plaatsvinden, moet voldaan zijn aan vier voorwaarden. Middels de bespreking van deze voorwaarden zullen we wat dieper op de achtergronden van vandalisme ingaan.

1. Jongeren op straat: Het plegen van vandalisme vereist dat er jongeren op straat zijn. Het ligt voor de hand dat in buurten waar veel jongeren wonen, of op plaatsen waar veel jongeren zich verzamelen, de kans op vernielingen groter is dan in een buurt waar voornamelijk bejaarden wonen.⁷⁾

2. Motieven: Iemand die iets vernielt, heeft daarvoor een motief. De motieven voor vandalisme verschillen per leeftijdscategorie. Bij kinderen spelen de motieven 'woede en wraak' en 'het op tamelijk speelse wijze verkennen van de fysieke en sociale grenzen' („kan ik dat? en Mag ik dat“) een belangrijke rol. Bij pubers is er meestal sprake van twee met elkaar samenhangende motieven sprake: 'het uittesten van de regels die door volwassenen (ouders, leerkrachten, politie-agenten, etc.) worden opgelegd' en 'het (via het overtreden van die regels) winnen van aanzien in de eigen vriendengroep'. Bij jong-volwassenen speelt naast het winnen van aanzien in de groep vaak ook een vorm van onvrede (bijvoorbeeld door schooluitval, werkloosheid of ruzie thuis) een belangrijke rol.

3. Drempels: Als een jongere een motief heeft, hoeft dat nog niet persé in te houden dat die jongere ook een vernieling zal plegen. Er kunnen namelijk redenen zijn, die hem daarvan weerhouden.

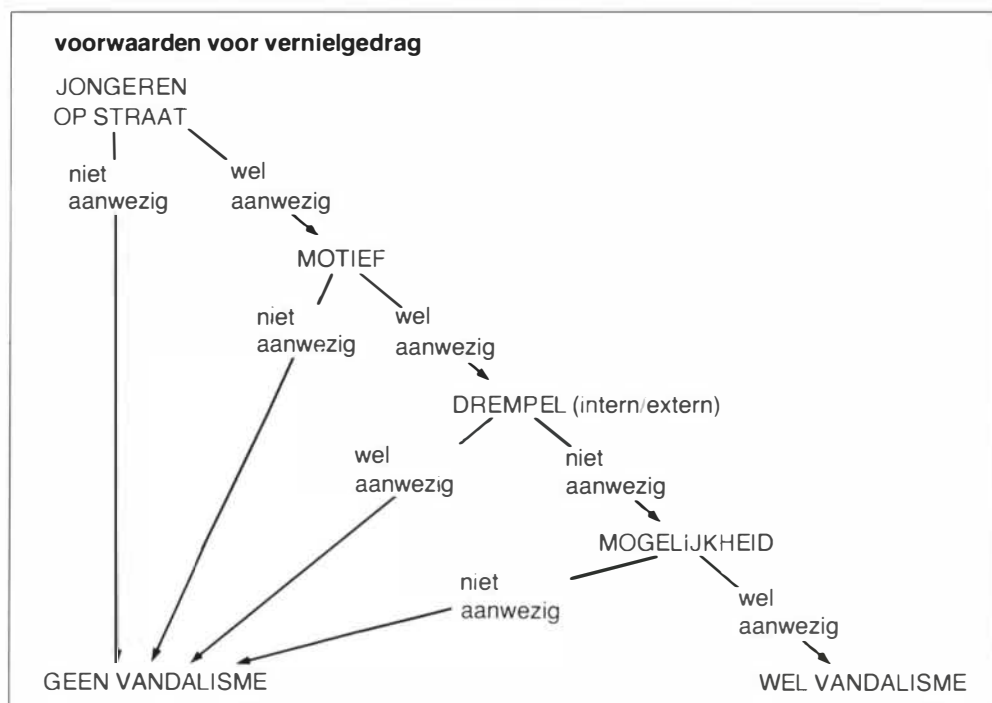
Daarmee zijn we gekomen op het begrip drempels. Er kan daarbij een onderscheid worden gemaakt in interne en externe drempels.

Onder een externe drempel verstaan we de door een jongere gepercipieerde kans om gepakt en gestraft te worden en de angst die hij daarvoor heeft. Met andere woorden: de kans die een jongere denkt te lopen op een avond zonder eten naar bed, in aanraking te komen met een burgerwachtpatrouille, een proces verbaal van de politie of een strafblad kunnen goede redenen vormen om niet te vernielen. Onder interne drempel verstaan we de mate

waarin een jongere zelf vindt dat vernielen 'niet hoort'. Het spreekt bijna vanzelf dat een interne drempel een krachtiger en constantere rem op vandalisme vormt dan een externe drempel. Een externe drempel valt immers weg als er geen volwassenen aanwezig zijn om een vernieling te bestraffen, of als die volwassenen toch niet durven ingrijpen.

4. Mogelijkheid: Als er een jongere op straat loopt, hij een motief heeft om te vernielen en er geen drempels zijn die hem daar vanaf houden, hoeft dat nog steeds niet te betekenen dat er iets vernield zal worden. Er moet namelijk ook nog een 'vernielbaar' object voor handen zijn. Het begrip 'vernielbaar' heeft betrekking op de stevigheid en bereikbaarheid van een object. Als je ergens niet bij kunt komen of als iets echt niet te slopen valt, dan houdt het op.

De vier voorwaarden voor vandalisme zijn in het onderstaande schema samengevat.

vandalismpreventie

Steeds meer gemeenten hebben zich gewaagd op het pad van de vandalismpreventie. Als we de ervaringen overzien die daarmee in de afgelopen jaren zijn opgedaan, kunnen we een aantal zaken leren. Misschien is daarbij nog wel het belangrijkste dat we leren hoe het in ieder geval niet moet. Maar daarnaast willen we in dit artikel ook een voorzichtig poging wagen om de contouren van een werkbaar gemeentelijk anti-vandalisme beleid te schetsen.

vandalismpreventie: hoe het niet moet

Veel gemaakte fouten bij vandalismpreventie willen we bespreken aan de hand van drie modellen.

1) Het bananenschil model:

In de gemeente X glijdt de burgemeester uit

over een bananenschil. Nog tijdens het transport naar het ziekenhuis, wordt door de burgemeester de ontwikkeling van een anti-bananenschil beleid verordeneerd. Er moet een geïntegreerd overkoepelende coördinatie werkgroep komen, speciale bananenschil ruimploegen en een breed opgezette voorlichtingscampagne.

Als de burgemeester een maand later in loopgips verpakt thuis komt, constateert hij dat de deur van zijn ambtswoning in ernstige mate beklad en bekrast is. . . . Nog op weg naar zijn luie stoel verordeneert hij de ontwikkeling van een anti-vandalisme beleid.

Hoe belachelijk het ook lijkt, veel anti-vandalisme projecten hebben een soortgelijk ad-hoc achtergrond. We hebben voorbeelden meegemaakt van anti-vandalisme projecten die gestart werden, omdat de auto van de burgemeester bekrast was. Of anti-vandalisme projecten die gestart werden, omdat „ze zoiets ook in de aangrenzende gemeente gaan doen, en daarbij kunnen we toch echt

niet achterblijven!“ Overigens valt dit laatste argument binnen het z.g. modetrend-model. Een model dat erg dicht aanligt tegen het bananenschilmodel.

Het behoeft geen betoog dat het op deze basis opzetten van een anti-vandalisme project of -beleid nauwelijks zinnig is. De eerste vraag moet altijd zijn: is er wel sprake van vandalisme in deze gemeente (omvang/ontwikkeling) en is het — in vergelijking tot andere problemen — een reëel probleem dat aangepakt moet worden. Met andere woorden: welke prioriteit heeft vandalismpreventie?

2) Het voor een dubbeltje op de eerste rij model:

In de gemeente Y heeft men geconstateerd dat vandalisme echt een probleem is geworden. Een registratie onderzoek onder de gemeentelijke diensten en goed gedocumenteerde stroom van klachten van inwoners le-

verde het harde bewijs: een enorm aantal vernielingen en tonnen schade per jaar.

Er moet iets gebeuren . . . maar dat mag niet teveel kosten. Geld noch ambtelijke capaciteit zijn ervoor beschikbaar. „Verder onderzoek naar wie vandalisme plegen? Onzin. Veel te duur en het levert bovendien alleen dikke onleesbare rapportages vol wetenschappelijk gepriegel op . . . en om dat samen met een andere gemeente of met de provincie te doen, duurt veel te lang”, zo riep de wethouder.

Het gevolg is dat de gemeente Y vervalt tot primitieve naïverij: anti-vandalisme maatregelen die elders werden toegepast worden zondermeer overgenomen. Meestal blijft het dan ook bij voorlichtende maatregelen: een diaserie uit de gemeente A (even een paar eigen dia's erin), een affiche of folder uit de gemeente B (even de gemeentenaam veranderen), of als allermooiste de vandalisme koffer uit de gemeente C (alles zit erin, alleen even uitpakken en klaar is Kees!).

En daarmee wordt vervolgens bijvoorbeeld een lagere school overrompeld („dat deden ze in die andere gemeente toch ook”), waar compleet onschuldige leerlingen met interesse kennismaken van allerlei leuke en spannende spelletjes die leeftijdgenoten in andere gemeenten kennelijk spelen. Een paar straten verderop gaat ondertussen een telefooncel in puin . . . jammer dat de voortijdige schoolverlaters en spijbelaars die zich daar vermaken

de leerzame anti-vandalisme video missen . . .

Het 'voor een dubbeltje op de eerste rij model' kan men in veel gemeenten tegenkomen. Modellen die er sterk op lijken zijn het 'racewagen model' en het 'elders zullen ze het heus wel weten model'.

Bij het 'racewagen model' ontbreekt de tijd om een goed vooronderzoek te doen en neemt men dus gewoon de aardigste anti-vandalisme maatregelen uit andere gemeenten over, zonder zich te bekommeren om de vraag of een bepaalde maatregel wel past in de eigen specifieke situatie.

Bij het 'elders zullen ze het heus wel weten model' denkt men dat een bepaald anti-vandalisme project (of maatregel) op zich 'goed' kan zijn, los van de specifieke lokale situatie waarin men het project uitvoert. Als het werkte in een andere gemeente dan is het 'dus' een goed project en werkt het overal.

3) Het bovenover model:

In de gemeente Z weet men de fouten die in X en Y gemaakt werden te vermijden. Allereerst bleek in Z dat er van een echt probleem sprake is. Toen dat vaststond, was men in staat om het hoofd koel te houden. Eerst ging men op nader onderzoek uit. Daarmee achterhaalde men globaal wie, waar en wanneer vandalisme plegen en welke motieven bij de daders een rol speelden. Op grond daarvan werden een aantal maatregelen uitgedacht door B &

W. Een perfect pakket maatregelen! Zelfs de meest eigenwijze deskundigen moesten dat toegeven. En dan is de dag van het startschot daar: B & W, gevolgd door enkele top ambtenaren onthullen de te nemen anti-vandalisme maatregelen aan het volk en aan de ondergeschikte ambtenaren. De laatsten horen de spectaculaire nieuwe plannen gelaten aan en knikken braaf ja. Maar nog geen dag later zijn de anti-vandalisme plannen op de meeste ambtelijke burelen in het gunstigste geval onderop de stapel gekomen. In meerdere bureaus heeft men er echter reeds de onderste la mee opgevuld. „Terug naar de dagelijkse routine, die bedenkensels van de hoge heren werken in onze praktijk niet, we hebben er trouwens geen tijd voor”, zo kan men horen mompelen.

Het anti-vandalisme beleid wordt snel en afdoende in de bureaucratische molens gesmoord. En de paar buurtbewoners die al enthousiast aan de slag waren gegaan, vertragen alras hun tempo als ze merken dat ze van de gemeente toch geen steun krijgen.

De voorgaande beschrijving mag enigszins gecharcheerd zijn, het betreft hier wel een zeer reële valkuil voor elk van bovenaf opgelegd anti-vandalisme project. Voorbeelden van het 'bovenover model' zijn niet alleen in Nederland te vinden⁸⁾, maar ook in het buitenland⁹⁾.

Ons inziens moet men bij een anti-vandalisme project altijd kunnen steunen op zowel een maatschappelijk als ambtelijk draagvlak. De (beleids)ambtenaren alsmede de bewoners, werkers en organisaties in een plaats of buurt waar een anti-vandalisme project gaat draaien moeten tenminste betrokken zijn geweest bij het opzetten van het project. Nog beter is het als het hun eigen ideeën en plannen zijn die uitgevoerd gaan worden (of voor de machiavelliaanse cynicus: als ze denken dat dit zo is).

Tot zover hebben we gekeken hoe men vandalismpreventie *niet* moet aanpakken. Spelenderwijs hebben we echter via de voorgaande modellen een aantal voorwaarden geformuleerd waaraan voldaan moet zijn, wil een effectief anti-vandalisme beleid in een gemeente van de grond komen. Laten we een poging wagen.

vandalismpreventie: hoe het wel zou kunnen

We kunnen vijf voorwaarden formuleren waaraan voldaan moet zijn, wil een vandalismpreventiebeleid in een gemeente echt van de grond komen.

1) Bestuurlijk draagvlak:

Met de term bestuurlijk draagvlak bedoelen we dat B & W (en daarachter natuurlijk de gemeenteraad) bereid moeten zijn om echt iets aan vandalismpreventie te doen. De burgemeester kan de (gemeente)politie bij de zaak betrekken en de burgemeester (en korpschef) kan via het driehoeks overleg ook een link leggen naar het Openbaar Ministerie, waarmee de meer repressieve kant op hoog niveau afgedekt is (het pakken en — alternatief — straf-

Bram van Dijk en Paul van Soomeren studeerden sociale geografie aan de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam. Zij voltooiden hun studie in 1980 met de scriptie „Vandalisme in Amsterdam”.

Begin 1981 traden zij als beleidsmedewerkers in dienst van het Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven (ressortend onder de Ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken) te Den Haag. In die functie waren zij onder meer betrokken bij het begeleiden van preventieprojecten op verschillende plaatsen in Nederland. Begin 1983 verliet Bram van Dijk Den Haag om te starten met het Bureau Criminaliteitspreventie (Amsterdam). Een jaar later volgde Paul van Soomeren. De activiteiten van het bureau zijn te omschrijven als het geven van (beleids)adviezen, het verrichten van onderzoek, het uitbrengen van publikaties en het geven van onderwijs op het terrein van criminaliteitspreventie in opdracht van rijksoverheid, gemeentelijke instellingen en bepaalde sectoren van het bedrijfsleven.

Een van de werkzaamheden van Bureau Criminaliteitspreventie bestaat uit het opzetten en uitvoeren van vandalismpreventieprojecten in gemeenten en het adviseren inzake gemeentelijk vandalismpreventiebeleid.

Bram van Dijk

Paul van Soomeren

fen van ouders, prioriteitswijzigingen binnen politiebeleid). Het bestuurlijke niveau heeft echter meer dan alleen vandalismpreventie op haar agenda staan en men verliest dus maar al te snel het onderwerp vandalisme uit het oog om weer over te gaan tot de hamerstukken van de dag. Het verdient dan ook aanbeveling om op bestuurlijk niveau in ieder geval één persoon te belasten met het onderwerp vandalismpreventie. Die persoon kan bijvoorbeeld een wethouder zijn (coördinerend wethouder die dit onderwerp in zijn portefeuille neemt). De zaak wordt hiermee op hoog bestuurlijk niveau verankerd en de communicatielijn is voor iedereen duidelijk.

In veel gemeenten kiest men er uit een soort automatisme voor om het onderwerp vandalismpreventie in de portefeuille van de burgemeester te stoppen. De achtergrond hierbij is dat men vandalisme ziet als een openbare orde probleem (dat repressief aangepakt moet worden). We geloven dat deze visie onjuist is. Vandalisme is meer dan een openbare orde probleem, het zou o.i. eerder thuishoren in de sector jeugdzaken of onderwijs. Legt men de verantwoordelijkheid voor vandalismpreventie bij de burgemeester dan heeft dat mogelijk als extra nadeel dat de burgemeester zich bij de uitvoering van vandalismpreventieve maatregelen teveel inhoudelijk moet gaan bewegen op het terrein van bepaalde wethouders (openbare werken, jeugdzaken, onderwijs).

Welke organisatorische oplossing men ook binnen B & W kiest, de uitkomst zal moeten zijn dat het bestuurlijk niveau de lijnen uitzet voor een gemeentelijk vandalisme preventiebeleid (of misschien zelfs nog breder: een preventiebeleid voor kleine criminaliteit). Maar... van beleid naar uitvoering is nog een lange weg. Hoe werkt dat?

Een van de aanbevelingen van de Commissie kleine criminaliteit¹⁰) geeft een begin van een antwoord: „Door het bestuur van gemeenten waarin door de driehoek een geïntegreerd ac-

tieprogramma ter bestrijding van kleine criminaliteit is vastgesteld, dient te worden gezorgd voor een optimale en tijdige uitvoering van de in het plan opgenomen bestuurlijke maatregelen door de desbetreffende gemeentelijke diensten.”

Mooi gezegd, maar we vermoeden dat met die 'optimale en tijdige uitvoering' nog wel eens het een en ander mis zou kunnen gaan, zeker als een 'geïntegreerd actieprogramma' (en dus onderlinge samenwerking van gemeentelijke diensten) vereist is. De door de Commissie kleine criminaliteit aan de voorgaande aanbeveling toegevoegde zin, lijkt een oplossing te geven: „Vertegenwoordigers van deze (gemeentelijke) diensten dienen daartoe in een zo vroeg mogelijk stadium betrokken te worden bij de opstelling van het programma.” Maar elk rechtgeaarde gemeente-ambtenaar beseft dat in zo'n zin een wereld van problemen verstopt zit. Toch zijn daar o.i. wel oplos-

singen voor te vinden. We zullen die oplossingen bij de volgende voorwaarden bespreken.

2) Ambtelijk draagvlak:

Vandalisme is iets dat veel ambtelijke diensten raakt en vandalismpreventie is iets waar dan ook de meeste diensten op een of andere manier bij betrokken moeten worden (van de dienst openbare werken tot onderwijs, van jeugdzaken tot politie). Als van boven de order komt 'doe iets aan vandalisme' en iedere dienst vervolgens op zijn eigen houtje al dan niet aan de slag gaat, is de kans op een samenhangend pakket anti-vandalisme maatregelen nihil: de enthousiastelingen lopen stuk op elkaar, of op hen die niets doen. Op zo'n moment is coördinatie (van de enthousiastelingen) en oplossen (van de nietsdoeners) vereist. Een middel daarvoor is een werkgroep waarin de belangrijkste gemeentelijke diensten vertegenwoordigd zijn (op beleidsambtelijk niveau). De leden van de werkgroep moet men zien als contactpersonen voor vandalismpreventie van de verschillende diensten.

Elk lid vertegenwoordigt dus eigenlijk het anti-vandalisme beleid van de desbetreffende dienst. In de eerste plaats betekent dit dat elk lid — na overleg met de dienstachterban — in de werkgroep een samenhangend geheel van anti-vandalisme maatregelen mee helpt vaststellen. In de tweede plaats dient elk lid — nadat het totale programma door de werkgroep is vastgesteld — de anti-vandalisme maatregelen in overleg met de dienstachterban van de grond te krijgen. Daarbij kan elk lid door de werkgroep ter verantwoording geroepen worden als de (veelal zelf verzonden) plannen niet van de grond komen.

Via een dergelijke werkgroep kan een anti-vandalisme beleid in een gemeente gecoördineerd worden met als bijkomend voordeel dat er directe communicatielijnen ontstaan en dat anti-vandalisme maatregelen niet van bovenaf opgelegd worden maar als het ware in de

diensten zelf ontstaan.

Via bijvoorbeeld de voorzitter c.q. secretaris van de werkgroep kan een lijn gelegd worden naar het hogere bestuurlijke niveau. Soms wil immers een beetje druk van bovenover nog wel eens iets opleveren . . .

3) Maatschappelijk draagvlak:

Een anti-vandalisme beleid zal tenslotte op het meest concrete niveau vorm moeten krijgen in een anti-vandalisme project dat — c.q. maatregel die — uitgevoerd moet worden door een groot aantal doodgewone mensen die niets willen weten van al dat gecoördineer en geïntegreer van het bestuurlijk en beleids-ambtelijk niveau: de GEB monteur die zijn lichtmast moet verstevigen, de leraar die iets over De Vandalen wil vertellen, de jeugdwerker die zijn jongerencentrum heel wil houden. Op dit niveau aangekomen treffen we de echte uitvoerders van een anti-vandalisme project, of maatregel, aan.

Toch gelden hier weer dezelfde wetten:

- het beste zou zijn als er enige onderlinge samenhang is in hetgeen iedereen op het terrein van vandalismpreventie uitvoert;
- van bovenaf opleggen van hetgeen er precies uitgevoerd moet worden, is vragen om moeilijkheden („ja luister eens: daar hebben we geen tijd voor en zo werkt dat niet in de praktijk”). Deze problemen zijn deels te ondervangen door de eerder beschreven ambtelijke overlegstructuur. Zo kan bijvoorbeeld de GEB monteur via 'zijn' contactpersoon ideeën inbrengen in de werkgroep en kan hij later via de contactpersoon bewogen worden tot de uitvoering van zijn — of andere — ideeën.

Alleen vertrouwen op dit soort lijnen getuigt o.i. echter van enige naïviteit. Heel vaak is deze weg (veel) te lang of zitten er teveel hobbels in. Soms bestaat de weg zelfs niet eens (bijvoorbeeld voor buurtbewoners, winkeliers etc.).

Een oplossing zou zijn om — als een soort replica van de ambtelijke werkgroep — alle uitvoerders van anti-vandalisme maatregelen regelmatig in vergadering bijeen te roepen om daar dan gezamenlijk plannen te smeden en de uitvoering van die plannen te bespreken. Dat wordt echter nogal een vergadering: de GEB monteurs, buschauffeurs, winkeliers, jeugdwerkers, leraren, buurtbewoners, . . . nee dus.

In sommige gemeenten heeft men gekozen voor een telefonische — of brievenbus oplossing: een meldpunt waar iedereen zijn ideeën, klachten en hulpaanbod kwijt kan. Met deze oplossing gaat echter heel veel van de in het veld van uitvoerders aanwezige creativiteit verloren. Slechts weinigen — en dat zijn bovendien meestal dezelfde — grijpen immers de telefoon of pen. Een (nogal anoniem) meldpunt werkt niet bepaald erg 'aanborend' voor creativiteit, enthousiasme en hulp.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat de kreet maatschappelijk draagvlak vaak hol blijft. Toch is er wel een oplossing. Die ligt in iets dat toch al moet gebeuren: onderzoek.

4) Onderzoek:

Bij het opzetten van elk vandalisme project is onderzoek een essentiële stap. Allereerst zal men binnen de gemeente de vraag moeten zien te beantwoorden hoeveel en wat er zoal vernield wordt en welke schade dat ten gevolge heeft. Op basis van deze gegevens kan rationeel gekozen worden voor het wel of niet aanpakken van vandalisme.

Als echter de keuze gemaakt is om iets aan vandalismpreventie te doen, zal men wederom onderzoek moeten plegen. Men zal immers enig zicht moeten hebben op wie, wat, waar en waarom vernielen. Om deze vragen te beantwoorden kan men onderzoek doen onder bijvoorbeeld jongeren, of mensen die in hun dagelijkse werk met jongeren — of met vernielingen — te maken hebben: jongerenwerkers, leraren, reparateurs, wijkagenten, buurtbewoners, winkeliers, etc.

Tot zover is er sprake van gewoon onderzoek. Maar nu komt het cruciale punt: het onderzoek kan tevens gebruikt worden om het benodigde maatschappelijke draagvlak en ambtelijk draagvlak op uitvoerend niveau te creëren. Dat betekent dat het onderzoek voor een belangrijk deel ook een behoeften onderzoek is, bijvoorbeeld: welke behoeften leven onder jongeren, alsmede een inventariserend onderzoek, waarbij bijvoorbeeld wordt nagegaan welke ideeën men heeft op scholen om iets aan vandalisme te doen en in hoeverre is men bereid om die ideeën ook uit te voeren. Om die bereidheid ten volle te benutten, is het van belang dat men de creatieve en enthousiaste werkers in spé kan belonen. Bijvoorbeeld door het snel regelen van zaakjes (via de contactpersonen in de ambtelijke werkgroep), of door (on-ambtelijk snel) financiële ondersteuning aan te kunnen bieden.

Onderzoek is in deze visie dus niet alleen gewoon onderzoek, maar ook een marketinginstrument. Onderzoekstechnisch komt men hierdoor voor een paar lastige methodologische kwesties te staan. Waar eindigt bijvoorbeeld de rol van de meer objectieve weten-

schappelijk onderzoeker en waar begint de rol van de verkoper in anti-vandalisme maatregelen? We gaan hier op dit probleem verder niet in. Duidelijk mag in ieder geval zijn dat de visie waarbij de nieuwe gemeentelijke assistent onderzoeker 'even dat vandalisme onderzoekje doet' niet werkt. En hiermee zijn we eigenlijk terecht gekomen bij de laatste voorwaarde voor een werkbaar en succesvol anti-vandalisme beleid: een persoon die eerst een goed (ook uit marketingoogpunt) onderzoek kan houden en die vervolgens de dagelijkse gang van zaken stuurt, oppert en coördineert.

5) De motor: een schaaap met vijf poten:

Bij het opzetten van een anti-vandalisme beleid komt nogal wat werk kijken. De grootste klussen zijn in fase 1 het onderzoek/de marketing en in fase 2 de coördinatie van de dagelijkse gang van zaken bij de uitvoering van de verschillende anti-vandalisme maatregelen. Bij kleinere gemeenten en/of een beperkt aantal anti-vandalisme maatregelen, zal deze klus nog wel geklaard kunnen worden door bijvoorbeeld de voorzitter of secretaris van de ambtelijke werkgroep.

De ervaring leert dat het dagelijkse anti-vandalisme werk al snel grote omvang aanneemt. Het doen van een beetje redelijk onderzoek doe je er niet even bij. Het kan dan ook aanbeveling verdienen om het uitvoeren van het onderzoek en de dagelijkse zaken rond de coördinatie van de uitvoering van de anti-vandalisme maatregelen op een punt in de gemeente (bij een persoon, of bij enkele zeer nauw samenwerkende personen) te leggen.

Deze coördinator moet nogal wat in zijn mars hebben: ervaring met het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek, zeer goede contactuele eigenschappen (de coördinator moet in een bepaald stadium een goede „verkoper” zijn), kennis van het verschijnsel vandalisme, kennis van de gemeentelijk bureaucratie, maar tegelijkertijd toch weer voldoende creativiteit om langdurige procedures te omzeilen en zaken snel kort te sluiten . . . inder-

daad een schaap met vijf poten. Vandaar dat men in sommige gemeenten nog wel eens kiest voor meerdere personen die nauw samenwerken of dat men overgaat tot het inhuren van externe deskundigen.

Het is vooral de coördinator (c.q. het gemeentelijk coördinatiepunt) die dynamiek moet brengen in het eerder beschreven model. Van groot belang daarbij is wel dat de coördinator een korte en directe communicatielijns heeft naar zijn baas of bazen: de voorzitter/secretaris van de gemeentelijke anti-vandalisme werkgroep en daar weer boven de voor vandalismpreventie verantwoordelijke persoon binnen het college van B & W.

Coördinator, voorzitter van de werkgroep en B & W-verantwoordelijke vormen dan ook tezamen het skelet van een succesvol gemeentelijk anti-vandalisme beleid.

We zijn ons ervan bewust dat de voorgaande beschrijving nog summier te noemen is. Er zijn nog talloze — vaak belangrijke — details mogelijk. Afhankelijk van bijvoorbeeld de gemeentegrootte, de interne gemeentelijke organisatie en de vandalismproblemen die men wil/moet aanpakken.

In ieder geval hopen we duidelijk gemaakt te hebben dat bij de ontwikkeling van een effectief gemeentelijk anti-vandalisme beleid meer komt kijken dan het even organiseren van een leuk project op een paar scholen.

noten

¹⁾ Centraal Bureau voor de Statistiek, Maandstatistiek Politie en Justitie, april 1984.

²⁾ Zie:
— Interimrapport van de Commissie kleine criminaliteit, Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage 1984, pag. 17.

— J. J. M. van Dijk, Financieel-economische aspecten van misdaad en misdaadbestrijding. In: Economisch Statistische Berichten, december 1984, pagina 1249.

³⁾ In de vernieling (een onderzoek naar omvang, frequentie en kosten van vernieling van gemeentelijk eigendom), Afdeling Sociaal-Geografisch en Bestuurskundig Onderzoek Vereniging van Nederlandse Gemeenten, oktober 1984.

⁴⁾ We tellen op:
— Gemeentelijk bezit 60 miljoen (VNG).
— Niet-openbaar onderwijs: 40 miljoen (schatting auteurs op basis VNG).

— Woningbouwcorporaties: 30 miljoen. Zie: Vandalisme aan bezit van corporaties en gemeentelijke woningbedrijven, E. H. M. van Wees en M. A. Lamertink, Nationale Woningraad (sector Onderzoek en Ontwikkeling, afdeling Onderzoek), Almere september 1984.

— De vier grote steden: 40 miljoen (we houden hierbij de — o.i. zeer lage — schatting aan uit het VNG rapport).

— Rijksoverheid vervoerssector: 10 miljoen (opgave aan Commissie kleine criminaliteit, zie Interimrapport pag. 88).

— Overig provinciale en rijksoverheid: p.m.

⁵⁾ Zie hiervoor onder andere:

— Amsterdam 1981: Rapportage onderzoek jeugd-vandalisme, deel 1; Dijk B. van, Soomeren P. van en Walop M.; Amsterdam 1981.

— Amsterdam 1982: Amsterdammertjes vernielen! (Rapportage onderzoek jeugd-vandalisme, deel 4); Dijk B. van, Soomeren P. van en Walop M.

(met Assema A. van en IJzendoorn M. van); Amsterdam 1982.

— Amsterdam 1983: Evaluatie van anti-vandalisme experimenten (Rapportage onderzoek jeugd-vandalisme, deel 5); Walop M. (met Dijk B. van en Soomeren P. van); Amsterdam 1983.

— Dijk B. van en Soomeren P. van: Vandalisme Ideeën/Onderzoek/Preventie; Amsterdam 1981.

— Dulleman H. van en Hauber A. R.: Vernielende jongeren, wat bedoelen zij?; Rotterdam 1982.

— Gladstone F. J.: Vandalism amongst adolescent schoolboys; In: Clarke R. V. G.: Tackling Vandalism; Home Office Research Study no. 47; London 1978.

— Lévy-Leboyer, C. (ed.): Vandalism (behaviour and motivations), Amsterdam/New York/Oxford, 1984.

⁶⁾ Vandalisme met als motief woede of wraak vormt hierop een uitzondering. Dit type vandalisme wordt vaak individueel ondernomen.

⁷⁾ Zie o.a.:

— Wilson, S.: Vandalism and 'defensible space' on London housing estates; In: Clarke R. V. G.: Tackling Vandalism; Home Office Research Study no. 47; London 1978, pag. 57.

— Dijk B. van en Soomeren P. van: Vandalisme Ideeën/Onderzoek/Preventie; Amsterdam 1981, pag. 47 en 50.

— Andel, H. G. van: Slachtofferschap in de woonbuurt (informele sociale controle, segregatie en slachtofferschap; Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatiecentrum/Universiteit van Leiden 1984, pag. 45).

⁸⁾ Zie bijvoorbeeld twee artikelen in Marge nr. 10, 1984:

— Boer, N. de en Graaf, W. de: Vandalisme bestrijding in Nederland (pag. 417).

— Ponjé, T. en Tienhoven, K.: Vandalisme in je buurthuis, wat doe je ermee (pag. 421).

⁹⁾ Zie bijvoorbeeld: T. Hope, Preventing vandalism: the experience of an action research project. In: Vandalism (behaviour and motivations), edited by Claude Lévy-Leboyer, Amsterdam/New York/Oxford, 1984.

¹⁰⁾ Interimrapport van de Commissie kleine criminaliteit, pag. 53.

Foto's: Hans Aarsman

NIEUW GEBOEKT

korte verwijzingen naar recent verschenen publikaties die voor gemeentebesturen van belang zijn

dr. Nico Nelissen
Ben Verfürden

meepraten over de toekomst van de monumentenzorg

ISBN 90 6245 016 4

prijs f 14,-

Zojuist is verschenen de studie 'Meepraten over de toekomst van de monumentenzorg'. In deze studie, verricht door dr. Nico Nelissen en Ben Verfürden, wordt ingegaan op de reacties van gemeenten, provincies en landelijke particuliere monumentenorganisaties t.o.v. de beleidsvoornemens van minister Brinkman in zijn 'Nota over de Monumentenzorg'.

Achtereenvolgens komen aan de orde: beschermde stads- en dorpsgezichten, beschermde monumenten, het vergunningstelsel, de financiering, het subsidieregime, de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, de Monumentenraad, het particuliere initiatief en het Nationale Restauratie Fonds. Een en ander wordt geplaatst binnen het perspectief van een continue strijd tussen de bestuurséchelons om meer zeggenschap op dit terrein te krijgen. Aan de conclusies uit het onderzoek worden in een aparte bijlage aanbevelingen voor de toekomst van de monumentenzorg gedaan.

Deze publikatie is te verkrijgen door f 14,- over te maken op giro 12 51 355 van de Raad der Europese Gemeenten te Maastricht, onder vermelding van 'monumentenzorg'.

Ria Hilhorst
Nico Nelissen

stadsvernieuwing en economische recessie

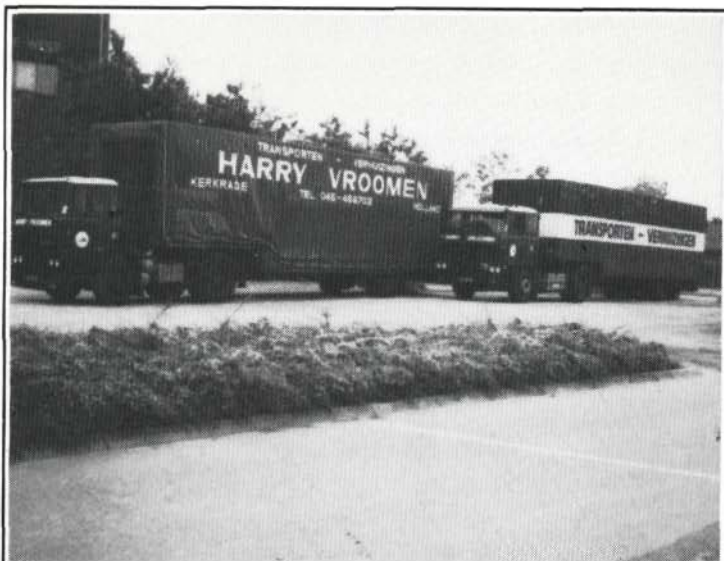
ISBN 90 6245 015 6

prijs f 15,-

Eveneens is zo juist verschenen de studie 'Stadsvernieuwing en economische recessie; ervaringen van gemeentelijke overheden en bewoners (groepen)'.

In deze studie geven gemeenten en bewoners hun mening over de effecten van de economische recessie voor de stadsvernieuwing. Een onthullend verslag over de praktijk waarin gemeenten moeten werken met bescheiden middelen en de bewoners voor steeds grotere lasten komen te staan.

Deze studie, die opgesteld is door Ria Hilhorst en Nico Nelissen, is te verkrijgen door f 15,- over te maken op giro nr. 12 51 355 van de Raad der Europese Gemeenten te Maastricht, onder vermelding van 'Stadsvernieuwing en economische recessie'.

HARRY VROOMEN

Transporten en verhuizingen

- Alle transporten en verhuizingen door binnen- en buitenland
- Alle ladingen gratis verzekerd
- Rijksverhuizingen - Rijkstransporten
- Palletvervoer
- Fabrieks-, school- en kantoorverhuizingen
- Verhuur van aluminium (gesloten) verhuiscontainers
- Volume vervoer

Specialisten helpen u snel, goed en voordelig
6464 GM Kerkrade, Vinkerstraat 58, tel. (045) 456702

Breevaartstraat 51 (Spaanse Polder)
3044 AG Rotterdam
Telefoon: 010-153810

- * Reeds meer dan 25 jaar uitvoering van dakdekkerswerkzaamheden
  - * Bitumineuze dakbedekkingen
  - * Shingle daken
  - * Dakisolatie
  - * Venedak-keurkwaliteit Komo-keur, 10 jaar garantie
- Verkoop:
- * Dakbedekkingsmaterialen
  - * Gereedschappen

De gouden kwaliteit van Farm Frites kent geen grenzen

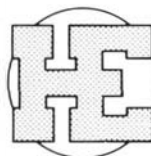
In Oudenhorn staat de fabriek van Farm Frites. Wekelijks fabriceert dit uiterst moderne bedrijf 1.500 ton aardappelprodukten zoals pommes frites, pommes parisiennes, aardappelkroketten, aardappelschijfjes en vele andere smakelijke hoogtepunten voor op tafel. Produkten die niet alleen in Nederland, maar tot ver

buiten onze landsgrenzen grote waardering oogsten. En terecht. Want kwaliteit staat bij Farm Frites hoog genoteerd: alleen het beste van het beroemde bintje is goed genoeg.

Farm Frites
Molendijk 108,
3227 CD Oudenhorn
Tel. 01882 - 1588
Telex 29813 frit nl

**WOONT U IN HET BUITENLAND? OF
GAAT U ER NAAR TOE VERHUIZEN?
DAN IS HIER UW KANS OM
BELASTINGVRIJ TE KOPEN ... BIJ**

Holland Expo BV

Worldwide duty free suppliers

BELASTINGVRIJE levering van o.a. dranken, rookwaren, levensmiddelen, stereo, video, camera's, meubilair, sportartikelen, huishoudelijke apparaten etc. Gespecialiseerd in **PROJECT**-inrichting, **TENTOONSTELLINGS**-bevoorrading, leveringen aan het **CORPS DIPLOMATIQUE**.

Voor meer informatie onderstaande bon invullen en opsturen naar **Holland Expo B.V.**, Postbus 433, 2400 AK Alphen a/d Rijn. Tel. 01720-3 05 14.

Ik wil meer informatie over belastingvrij kopen.

Naam: .....

Adres: .....

Woonplaats: ..... Land: .....

Tel.nr.: .....

Snelle levering uit voorraad
Zeer groot assortiment in:

Roestvrij staalplaten;
koud- en warm gewalst,
Stafmateriaal: gewalst,
gesmeed, getrokken en
geslepen.

Stempel- en matrijzenstaal.
Sneldraastaal
Gelegeerd- en ongelegeerd
Konstruktie staal.

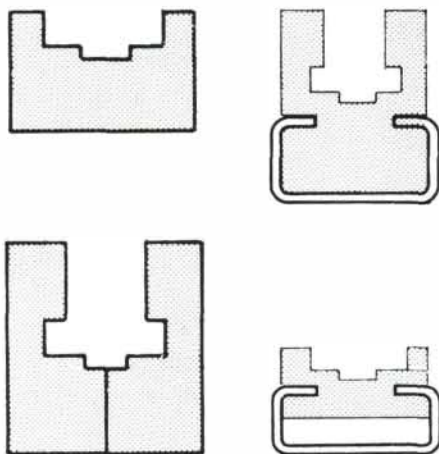
Titaan- en titaanlegeringen
Weerstandsdraad en
permanente magneten

Kompleet programma
lastoevoegmaterialen:
MIG- en TIGdraad en staven,
omhulde elektroden,
Wolftramstiften.

THYSSEN EDELSTAAL NEDERLAND B.V.

Postbus 99 — Lorentzweg 2 — 4130 EB Vianen
Telefoon: 03473-77077, Telex: 40582/40705
Tel. adres: Ten Vianen

KETTINGGELEIDINGSPROFIELEN

SLIJTVASTE PROFIELEN
VOOR ROLKETTINGEN
UIT „WERKSTOFF S”

Bel nu voor documentatie

MATA KUNSTSTOFFEN

POSTBUS 165
2260 AD LEIDSCHEIDAM
DELFTSEKADE 22
TELEFOON 070-201628

ZUIVERINGSSLIB

in vloeibare vorm voor de landbouw,
als zwarte grond voor tuin- en
plantsoenenmest, o.a. voor gemeenten
en overheden.

MESTRECYCLING
STASSEN-Schinnen

Panoramaweg 23
6155 LZ Puth-Schinnen
Tel. (04493) 20 83

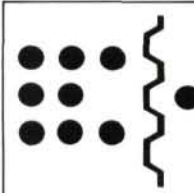
alle voorkomende
staalkonstrukties
skeletbouw voor
woning- en utiliteitsbouw

aluminium en stalen
dak- en gevelbekleding

STAALBOUW K.DEKKER BV

LANING 8 - PUTTERSHOEK - TELEFOON 01856-29 84

MO-WEE BV

derzocht. Nog nooit waren de effecten van een pakket maatregelen nagegaan³). Op dat vlak was dus werk aan de winkel!

onderzoek naar de achtergronden van jeugd vandalisme

Om meer te weten te komen over de redenen waarom jongeren al dan niet vernielingen plegen, werden met 250 jongeren tussen 8 en 23 jaar gesprekken gevoerd. De interviews vonden plaats op alle scholen en buurthuizen in twee wijken van Amsterdam. De jongeren werden daar geselecteerd via een a-selectie steekproef. Elk interview duurde ongeveer een uur en verliep heel ontspannen.

Wat waren de belangrijkste uitkomsten?

- Jongeren tussen 8 en 16 jaar plegen de meeste vernielingen. In die leeftijd heeft ongeveer 2 op de 3 jongens en 1 op de 3 meisjes het afgelopen jaar wel eens iets vernield. Onder kinderen en tieners blijkt vandalisme dus een algemeen verschijnsel. Vanaf 17 jaar neemt het aantal jongeren dat vernielingen pleegt, sterk af.

- Wat wel gedacht wordt, is dat vernielingen vooral gepleegd zouden worden door kinderen uit arbeidersgezinnen. Dit is onjuist. Deze kinderen vernielen niet meer of minder dan kinderen uit middengroepen.

- Ook blijkt het niet zo te zijn, dat zogenaamde 'sleutelkinderen', kinderen van wie de ouders allebei werken of waarvan de ouders gescheiden zijn, vaak vernielingen zouden aanrichten. Sleutelkinderen vernielen zeker niet meer dan andere kinderen.

Voordat vandalisme daadwerkelijk plaats vindt moet er mijns inziens een viertal voorwaarden aanwezig zijn (jongeren op straat, motief, vernielbaar object) en de 'verniel-drempel' laag of afwezig⁴).

Hoe functioneren de voorwaarden in de praktijk⁵?

jongeren op straat

Uit de meeste gesprekken met jongeren komt naar voren, dat vandalisme meestal ontstaat wanneer gangbare vormen van vrijetijdsbesteding buitenshuis (zoals een partijtje voetbal) vervelend beginnen te worden. Jongeren bedenken dan iets om die verveling te verdrijven. Een spannende (en bij voorkeur 'verboden') activiteit is daartoe het meest geëigend. Jongeren spreken in dat verband zelf van 'keten'.

motieven

Bij kinderen (tot 12 jaar) is het meest voorkomende motief het afreageren van woede of wraak. Bijvoorbeeld: „We hadden in het weekend op straat een hele mooie hinkelbaan gemaakt. Daar konden we heerlijk op hinkelen. Maar het was voor de deur van de melkboer en hij wou niet dat wij daar door de week speelden. Hij heeft zelf onze baan weggeveegd. Nou toen waren we zo boos op hem, toen hebben we later de banden van zijn wagen doorgesneden" (meisje - 11 jaar). Bij tieners (12 tot 16 jaar) vormt *prestige* — het verwerven van aanzien binnen een groep —

hoe krijgen we een 'ongrijpbaar' probleem in de vingers?

vandalisme-preventie in amsterdam

Voor vrijwel iedere gemeente in Nederland vormt vandalisme een toenemend probleem. Met name sinds de tweede helft van de zeventiger jaren valt in de statistieken een duidelijke stijging waar te nemen¹). Dezelfde statistieken laten ook zien dat Amsterdam als koploper begon.

Veel gemeentelijk bezit werd gesloopt, terwijl daarnaast één op de zeven Amsterdammers jaarlijks heel persoonlijk slachtoffer van vandalisme werd.

Hoewel de vernielingen talrijk in aantal waren, bleven de daders meestal anoniem en hun bewegredenen duister. Dat maakte vandalisme tot een 'ongrijpbaar' probleem. De daders leken redeloos, de slachtoffers en beleidsmakers radeloos en materieel bezit reddeloos.

Voor drie jonge academici lag een interessant terrein braak. Van de gemeente Amsterdam kregen zij de opdracht een actie-onderzoek naar de achtergronden van jeugd vandalisme uit te voeren. In het actie-onderzoek ging onderzoek hand in hand met de uitvoering van praktische maatregelen tegen vandalisme. Het doel hiervan was een basis te leggen voor een gericht anti-vandalisme beleid.

Dit actie-onderzoek jeugd vandalisme speelde zich af tussen 1981 en 1984 en bestond uit verschillende fasen:

1. een voorstudie over elders verricht vandalisme-onderzoek en naar maatregelen die tegen vandalisme waren getroffen;
2. onderzoek naar de achtergronden van vandalisme. Door gesprekken met 'deskundigen'; met name jongeren, maar ook met jongerenwerkers en schoolhoofden;
3. opzetten van praktische maatregelen tegen vandalisme;
4. toetsen van deze maatregelen op hun effect en op hun organisatorisch verloop;
5. opstellen van beleidsaanbevelingen op grond van het voorafgaande onderzoek.

In de volgende paragrafen bespreek ik de belangrijkste uitkomsten van deze fasen.

voorstudie

De voorstudie had tot doel na te gaan in hoeverre het anti-vandalismewiel reeds was uitgevonden en of men het al draaiende had gekregen.

In Nederland bleek (tot 1981) onderzoek onder daders nog niet te zijn uitgevoerd. Wel had men in Engeland en in de Verenigde Staten enige schuchtere pogingen gewaagd, waarbij de aandacht uitging naar jongeren in de tienerleeftijd en naar hun beweegredenen om te vernielen²).

De redenen voor jongeren om géén vandalisme te plegen — toch wel van belang bij vandalisme-preventie — was bij dit onderzoek (op één uitzondering na) buiten beschouwing gebleven.

Een andere 'witte vlek' vormde het vandalisme door kinderen en door oudere jeugd. Het bleek dat er nog niet zo veel maatregelen te

gen vandalisme waren uitgevoerd. De maatregelen, die wel uitgevoerd zijn, vonden meestal vanuit één invalshoek (politie bijvoorbeeld) plaats. Opmerkelijk was dat het effect van afzonderlijke acties sporadisch was on-

het belangrijkste motief. Bij jong volwassenen (vanaf 17 jaar), treedt de behoefte aan actie en spanning op de voorgrond. Vandalisme gaat op die leeftijd vaak samen met al dan niet uitgelokte knokpartijen. In het algemeen kan men nog zeggen, dat onvrede een achterliggend motief vormt. Zo plegen bijvoorbeeld jongeren met een hekel aan school of jongeren die niet tevreden zijn over hun werksituatie, meer vernielingen dan andere jongeren.

drempels

De redenen waarom jongeren géén vernielingen plegen, waren voor het actie-onderzoek ook van groot belang. Kinderen die niet vernielen, doen dat hoofdzakelijk niet omdat ze het zonde vinden als iets stuk is. Bijvoorbeeld omdat het weer gemaakt en betaald moet worden. Bij tieners vormt het feit dat ze het link vinden de belangrijkste reden om niet te vernielen; de angst om gepakt en gestraft te worden. Een citaat: „We sloopten alles hier. Tot op een gegeven moment, toen kregen we heibel met die smerissen. Toen was het wel bekeken voor ons. We zeiden dan ook: 'we kappen ermee en doen het gewoon niet meer'. Sindsdien valt het ook wel mee.” Overigens zijn bij kinderen en tieners de drempels doorgaans vrij laag. Jongeren vanaf 17 jaar vernielen meestal niet meer, omdat ze het kinderachtig vinden. De meesten beschouwen vandalisme als een activiteit voor pubers, waar zij overheen zijn gegroeid.

Martin Walop is socioloog. Na het afronden van zijn studie aan de Vrije Universiteit kreeg hij van de gemeente Amsterdam de opdracht voor de uitvoering van het actie-onderzoek jeugd-vandalisme, dat in dit artikel is beschreven. Dat onderzoek werd opgezet in samenwerking met Bram van Dijk en Paul van Soomer (thans Bureau Criminaliteitspreventie). Martin Walop gaf in diverse Europese steden lezingen over vandalisme en over preventie-strategieën. Hij is nu beleidsmedewerker op de secretarie van de gemeente Amsterdam.

In het algemeen blijkt nog, dat jongeren die meer verantwoordelijkheid krijgen, minder vernielingen plegen. Jongeren die in buurthuizen bijvoorbeeld inspraak krijgen in het programma-aanbod, vernielen minder dan jongeren die dat niet krijgen.

mogelijkheid

Het is voor een jongere pas mogelijk een vernieling te plegen, als er een vernielbaar object en de benodigde 'werktuigen' aanwezig zijn. Een tienerwerker zei over het laatste: „Toen ik hier kwam werken, lagen voortdurend de ruiten in, hetgeen geweten werd aan de bestaande onvrede onder jongeren. Daarvan was inderdaad sprake, maar het viel me ook op dat het rond het buurthuis bezaaid was met steentjes. Op een gegeven moment ben ik maar eens gewoon begonnen met die op te rapen en weg te halen. Sindsdien is de glasrekening tot bijna nul teruggebracht.”

Dit laatste citaat geeft aan dat we bij het bestuderen van de achtergronden van vandalisme, ons niet alleen met de diepere zieleroselen moeten bezig houden. In sommige gevallen ligt de verklaring — in het geval van de steentjes zelfs letterlijk — dusdanig aan de oppervlakte en voor de hand, dat menig een eroverheen kijkt.

opzet en uitvoering van de anti-vandalisme maatregelen⁶⁾

De voorgaande fase had meer zicht op de achtergronden van jeugd-vandalisme opgeleverd. Vervolgens kon op grond van deze kennis getracht worden beleid te ontwikkelen. Hoe ging dat in zijn werk?

In één van de wijken waar onderzoek was verricht (een wijk uit de jaren zestig met ongeveer 34.000 inwoners) werden de uitkomsten van fase 1 en 2 voorgelegd aan circa 40 sleu-

telfiguren. Dat waren vertegenwoordigers van scholen, jongerencentra, bewonersorganisaties, politie en gemeentelijke diensten. Aan hen is gevraagd of zij op grond van deze uitkomsten én op basis van de kennis van de doelgroepen waarmee zij werken, voorstellen hadden voor anti-vandalisme maatregelen.

Men deed een groot aantal voorstellen en suggesties. Daarop is de contactpersonen gevraagd welke mogelijkheden zij zagen deze voorstellen ook daadwerkelijk uit te voeren, bijvoorbeeld door hun achterban. In het geval van schoolhoofden bijvoorbeeld door leerkrachten. Van gemeentelijke zijde kan steun in de vorm van geld en ambtelijke capaciteit worden toegezegd.

De bereidheid tot actie bij de betrokkenen in de wijk bleek opmerkelijk groot en veel van de voorgestelde maatregelen (in totaal ongeveer 30) bleek daardoor ook in de praktijk te realiseren. Ze werden samengevat in een actieplan, waarin bij elke maatregel het doel, de kosten en de planning was uitgewerkt. De uitvoering ervan zou een periode van één jaar in beslag nemen.

Om wat voor soort maatregelen ging het nu eigenlijk?

- **Educatie**; projecten op vrijwel alle scholen en het actiegebied. Op sommige scholen volgde men de directe benadering (wijzen op de negatieve gevolgen van vandalisme, bezoeken van storingsmonteurs, soms met schadebedragen), op andere een indirecte benadering (met leerlingen nagaan wat voor positiefs de buurt te bieden had).
- **Recreatie**; een bromfietssleutelwerkplaats voor tieners en een fietscrossbaan bijvoorbeeld. Het betreft maatregelen waarvan verwacht werd (op grond van interviews over jongeren) dat ze qua spanning en sensatie bijna met vandalisme konden wedijveren.
- **Overdragen verantwoordelijkheden aan jongeren**; leerlingen van een technische

school maakten bijvoorbeeld speeltoestellen voor een door vandalisme vernielde buurt-speeltuin. Op een lagere school maakten leerlingen zelf een plan voor het opknappen en schilderen van hun school en schoolplein en voerden dat vervolgens zelf uit. Doel van dit soort maatregelen is, jongeren meer bij hun omgeving te betrekken.

- **Controle;** surveillance op vandalisme in trams door kaartcontroleurs en in de wijk door de politie. Hiermee werd beoogd vandalen aan te houden en hen daarmee af te schrikken.

- **Objectverstevinging;** enkele lantaarnpalen werden als proef verstevigd. Daarnaast ontwikkelden leerlingen op een technische school een tegen vandalisme bestendige sluiting voor lantaarnpalen.

- **Integratie;** maatregelen om de buurtgedachte te versterken, zoals een 'leefbaarheidsweek' en een 'jongerendag'. De leefbaarheidsweek bestond onder andere uit een 'braderie' (voor het eerst in de geschiedenis van de wijk), een presentatie en demonstratie van alle verenigingen, optreden van uit de buurt afkomstige popgroepen en muziekbands, een gemeentelijke informatiemarkt met een tentoonstelling van vernielde objecten, enzovoorts. Een andere maatregel was een huis-aan-huis krant, waarin informatie over vandalisme en over de uitgevoerde acties werd verstrekt.

Bij de totstandkoming van de hiervoor beschreven maatregelen waren 300 à 400 uitvoerders betrokken: buurtbewoners, leerkrachten, jongerenwerkers, winkeliers, politiefunctionarissen, voorlichters van gemeentelijke diensten, ouders, enzovoort. Zij deden het werk en vormden zo het noodzakelijke maatschappelijke draagvlak van de wijk.

Voor de onderzoekers was het natuurlijk onmogelijk om met al deze uitvoerenden te communiceren. De contacten liepen daarom met

40 *contactpersonen*, de eerder genoemde sleutelfiguren.

De rol van de *onderzoekers* lag op het vlak van de algemene organisatie en de coördinatie. Bij het voorbereiden van de maatregelen fungeerden zij als klankbord en droegen zij zorg voor de contacten met gemeentelijke instanties.

De gemeentelijke instanties waren vertegenwoordigd in een *ambtelijke begeleidingscommissie*. In deze commissie werden de grote lijnen van de maatregelen besproken. Ook waren via deze commissie snelle contacten mogelijk met de verschillende wethouders en met uitvoerende ambtenaren. Zo werd een slagvaardig optreden mogelijk.

evaluatie van de uitgevoerde maatregelen

Het doen opzetten en uitvoeren van de maatregelen was een hele kluit, maar in feite nog pas het halve werk. Vervolgens ging het erom van de maatregelen te leren door de uitkomsten vast te stellen. Aan dat laatste zitten twee kanten:

effect-evaluatie

Hierbij gaat het om de beantwoording van de volgende vragen: Plegen door deze maatregel jongeren minder vernielingen? Zo ja, op welke jongeren heeft deze maatregel géén effect? Welke (positieve of negatieve) neveneffecten treden er op? Bij een maatregel als de sleutelwerkplaats zou het bijvoorbeeld een negatief neveneffect zijn, als er aan gestolen bromfietsen zou worden gesleuteld; positief wanneer er samenwerking tussen de tieners en het nabijgelegen buurthuis op gang komt.

proces-evaluatie

Hierbij draait het erom wat er bij komt kijken om de maatregelen uitgevoerd te krijgen. Daarvoor moeten vragen beantwoord worden als: Hoeveel geld heeft een experiment nu ge-

kost? Hoeveel tijd is in de voorbereidingen en uitwerking gestoken?

Hoe beter we alle bovenstaande vragen zouden kunnen beantwoorden, des te duidelijker zullen de contouren van een gemeentelijk beleid tegen vandalisme zich gaan aftekenen. Vandaar dat aan de beantwoording van de vragen verhoudingsgewijs veel energie is besteed.

De evaluatie heeft langs verschillende wegen plaatsgevonden.

Om het totaal-effect van de maatregelen te bepalen werd een *vernielregistratie* opgezet. In het actie-gebied zijn vernielingen aan alle lantaarnpalen, banken, verkeersborden, speelplaatsjes, afvalbakken,abri's, schoolruiten en telefooncellen bijgehouden. Deze registratie besloeg een periode van 2½ jaar en duurde tot een half jaar na de afronding van de maatregelen. Ter controle zijn de vernielingen aan dezelfde objecten in dezelfde periode in overig Amsterdam bijgehouden. Zo kon heel 'hard' en objectief worden vastgesteld in welke mate het vandalisme in het actie-gebied zou afnemen.

Naast deze totaal-beoordeling zijn de maatregelen afzonderlijk geëvalueerd. Dat gebeurde langs verschillende wegen.

- Ruim 200 jongeren werden een half jaar na de maatregelen uitgebreide interviews afgenomen, waarbij vandalisme op directe en indirecte wijze aan de orde werd gesteld. Ter controle zijn dezelfde vragen gesteld aan jongeren die *niet* bij de maatregelen betrokken waren geweest.

- Via gesprekken met 120 contactpersonen en uitvoerders. Hierbij draaide het vooral om de proces-evaluatie: de door hun geïnvesteerde tijd, kosten en wat beter had gekund.

- Via een telefonische enquête onder 100 bewoners uit het actie-gebied. Gesproken werd onder andere over hun actie-bereidheid tegen vandalisme, hun onveiligheidsgevoelens en wat zij van de maatregelen hadden gemerkt.

Wat waren nu de uitkomsten van de verschillende soorten experimenten?

- **Educatie;** omdat bijna alle scholen projecten opzetten, had deze invalshoek een heel groot bereik. Een half jaar erna zijn interviews gehouden met leerlingen, die de projecten gevolgd hadden en met een controlegroep.

In het Lager Onderwijs was zowel van de directe benadering (wijzen op de negatieve gevolgen), als van de indirecte benadering (wijzen op wat de buurt te bieden heeft) een vandalisme-verminderende werking uitgegaan, vooral bij leerlingen die plezier in school hebben. Op leerlingen met een uitgesproken hekel aan school hadden deze benaderingen nauwelijks effect.

In het Voortgezet Onderwijs hadden de projecten het meeste effect, als vandalisme als 'dom' of 'kinderachtig' aan de orde werd gesteld. Het onderwijs is een goede weg om projecten tegen vandalisme op te zetten. De kos-

ten en geïnvesteerde tijd zijn in verhouding tot de bereikte jongeren beperkt.

- Recreatie; in deze categorie hoort bijvoorbeeld de sleutelwerkplaats thuis. Hier moest veel energie en vrij veel geld in worden gestoken, terwijl er maar een beperkt aantal tieners lid waren van de club. Wel is hiermee een 'moeilijk bereikbare groep' bereikt, waarop de projecten op scholen vermoedelijk niets zouden hebben uitgehaald. Daarom vormt dit een zinnige aanvulling op de schoolprojecten.

- Overdragen van verantwoordelijkheden aan jongeren; van de experimenten in dit kader is een vandalisme-verminderend effect uitgegaan. De kosten waren beperkt, zeker als we bedenken dat anders deze voorzieningen (speeltoestellen voor de buurtspeeltuin bijvoorbeeld) door gemeentelijke diensten moesten worden gerealiseerd. Dit type experimenten blijkt in praktijk echter lastig op te zetten, daar het voor volwassenen toch moeilijk blijkt verantwoordelijkheden aan jongeren te geven.

- Controle; er zijn vrijwel geen vandalen aangehouden. Van de gegevens wanneer en waar in Osdorp de meeste vernielingen plaatsvinden, is door de politie en de kaartcontroleurs geen gebruik gemaakt. Hierdoor vielen de kosten (geïnvesteerde menskracht) veel hoger uit dan de baten.

Na afloop van de actie-periode werd door kaartcontroleurs op de buslijnen waar veel vernielingen werden gemeld, een korte en intensieve controle op vandalisme gehouden, waarbij vijf vandalen zijn gepakt. Dit bleek dus toch wel effect te sorteren.

Bij deze maatregelen bleek ook dat het schadeverhaal een probleem op zich vormt. Zelfs wanneer de dader bekend was, bleek dat de slachtoffers (waaronder gemeentelijke diensten) dit vrijwel nooit te weten kwamen, zodat ook geen schade werd verhaald. Een betere procedure moet dit nu oplossen.

- Objectversterking; de verstevigde lantaarnpalen zijn tot nog toe niet vernield en voor een nieuwe sluiting op lantaarnpalen, ontworpen door leerlingen van een technische school, tonen verschillende fabrikanten belangstelling.

- Integratie; via de leefbaarheidsweek zijn de verschillende doelgroepen (jongeren én volwassenen) goed bereikt. De actie-bereidheid ten aanzien van vandalisme is door de week toegenomen. Het vandalisme is afgenomen. Op de jongerendag zijn de doelstellingen niet zo uit de verf gekomen, terwijl de kosten hoog waren. Voor de opzet van beide experimenten was er enorm veel tijd en energie nodig. Dit soort experimenten verdienen pas aanbeveling, als ze voortbouwen op eerdere anti-vandalisme maatregelen in de buurt en als de uitvoering door mensen/instanties uit de buurt ter hand wordt genomen.

Een ander experiment was de huis-aan-huis verspreide 'Vandalisme-krant' in de wijk, waarin informatie stond over de experimenten. Dit vormde een belangrijk 'smeermiddel' voor het verloop van de overige experimenten.

Het totaaleffect van de maatregelen was op

een eenduidige manier vast te stellen door de vernielregistratie.

Vanaf het moment dat de uitvoering van de maatregelen op gang kwam, liep de hoeveelheid vernielingen in de betrokken wijk terug. Dat was het geval bij alle objecten, waaraan vernielingen werden geregistreerd. De afname bij deze objecten tesamen bedroeg in één jaar tijd reeds 25%.

Ter controle is in de rest van Amsterdam de hoeveelheid vernielingen bijgehouden. Ook hier bleek (een lichte) daling te zijn opgetreden. De daling in het 'actie-gebied' was echter 19% meer, terwijl de daling zich ook op langere termijn doorzette.

conclusies

De maatregelen samen sorteerden dus duidelijk een vandalisneverminderend effect. Dat is bemoedigend, zeker wanneer we bedenken dat het om proeven ging om iets tegen vandalisme te ondernemen.

De daling van het vandalisme komt in de betrokken wijk neer op een besparing van ten minste f 1.000.000 op jaarbasis. Aan kosten staat daar (eveneens op jaarbasis) ongeveer f 400.000 tegenover. Dat betreft f 75.000 aan directe kosten voor de maatregelen en voor de rest uit indirecte kosten voor benodigde ambtelijke capaciteit. Of te wel de kosten die de gemeente maakt voor salarissen van ambtenaren die een deel van hun tijd aan vandalisme-preventie werken. Zoals de leden van de begeleidingscommissie en de leerkrachten die bijvoorbeeld een deel van hun tijd besteden aan lessen over de gevolgen van vandalisme in plaats van aan taal of aardrijkskunde.

Als belangrijk nevenverschijnsel beschouw ik de samenwerking die bij het opstellen van de maatregelen tussen instanties in de wijk en gemeentediensten op gang kwam en die grotendeels ook bleef bestaan. Deze samenwerking

king, gecombineerd met het maatschappelijk draagvlak en de bereidheid daadwerkelijk concrete problemen te lijf te gaan, heeft het uiteindelijk resultaat in positieve zin beïnvloed.

hoe nu verder?

Onderzoek. Actie. Evaluatie. Dat zijn drie stappen in de goede richting. Het eigenlijke werk — beleid — moet dan natuurlijk nog komen.

De laatste fase van het actie-onderzoek betrof daarom het opstellen van beleidsaanbevelingen. In nauwe samenspraak met de begeleidingscommissie werden deze aanbevelingen opgesteld. De uitkomsten van de uitgevoerde maatregelen en de lering die daaruit getrokken kunnen worden, zijn natuurlijk in de aanbevelingen terug te vinden. Bijvoorbeeld hoe projecten op scholen het best kunnen worden opgezet en wat voor soort materialen daarbij nodig zijn. Andere aanbevelingen hebben betrekking op maatregelen op lange termijn, waarbij tijdens de uitvoering van het actie-onderzoek per definitie geen plaats voor was ingeruimd. Bijvoorbeeld een aanbeveling voor een project 'defensible space' om via ingrepen in de bebouwde omgeving het vandalisme terug te dringen. In totaal werden er 36 aanbevelingen gedaan⁷⁾, waarbij soms ook gemeentelijke procedures onder schot werden genomen.

De gemeenteraad ging met de beleidsaanbevelingen akkoord. Ondanks de bezuinigingen waardoor ook de gemeente Amsterdam werd getroffen, werd voor de uitvoering van het beleid op jaarbasis ongeveer f 500.000 vrijgemaakt. Dat geld werd vanuit verschillende 'portefeuilles' opgehoest. Eén wethouder — wethouder Walraven van Jeugdzaken en Volksontwikkeling — werd speciaal belast met het beleid tegen vandalisme. Daarnaast werd een ambtelijke projectgroep vandalisme-preventie ingesteld. Deze club kreeg tot taak om op basis van de beleidsaanbevelingen een bestedingsplan en een meerjarenprogramma op te stellen.

Ook is Amsterdam vast begonnen met het opzetten van geconcentreerde acties in nieuwe wijken. Daarvoor zijn drie wijkprojectleiders aangesteld, die de acties begeleiden en die de beschikking krijgen over een budget om de acties uit te kunnen betalen.

Kortom, het beleid tegen vandalisme in Amsterdam ontwikkelt nu handen en voeten, waarmee een op het eerste gezicht 'ongrijpbaar' probleem, toch in de vingers valt te krijgen.

noten

¹⁾ J. J. M. van Dijk en C. H. D. Steinmetz, De WODC-slachtoffer-enquêtes 1974-1979, 's-Gravenhage 1979.

²⁾ G. H. Phillips en K. F. Bartlett, 1976 — Vandalisme en rural Ohio, Wooster (Ohio).

T. Marshall, 1976, Vandalism: The seeds of destruction, New Society, june 625-627.

F. J. Gladstone, 1978 — Vandalism amongst ado-

lescent schoolboys, In: R. V. G. Clarke, Tackling Vandalism, London.

P. Richards, 1979 — Middle class vandalism and age status conflict, In: Social Problems, 26-4.

Alleen het uitstekende onderzoek van Gladstone richtte zich ook op de vraag hoe het komt dat sommige jongeren niet vernielen.

³⁾ Dit met uitzondering van een interessant project in Hoogeveen, waar men via politiecijfers de ontwikkeling van het vandalisme heeft gevolgd.

⁴⁾ Voor een toelichting verwijs ik naar het artikel van Van Dijk en Van Soomeren elders in dit nummer.

⁵⁾ Zie ook: B. van Dijk, P. van Soomeren en M. Walop (met A. van Assema en M. van IJendoorn) — 'Amsterdamertjes vernielen!?', 4e rapportage actie-onderzoek jeugd-vandalisme, gemeente Amsterdam.

⁶⁾ Gemeenten die ook maatregelen willen gaan opzetten worden verwezen naar: M. Walop (in samenwerking met B. van Dijk en P. van Soomeren), 1983, 'Evaluatie van anti-vandalisme experimenten', 5e rapportage actie-onderzoek jeugd-vandalisme, gemeente Amsterdam.

⁷⁾ Deze aanbevelingen zijn te vinden in: M. Walop (in samenwerking met B. van Dijk en P. van Soomeren), 1984, Eindrapport actie-onderzoek jeugd-vandalisme, gemeente Amsterdam.

Foto's: Fotopersbureau Widdershoven.

'groene grens' open voor fietsers en wandelaars

De Nederlandse en Westduitse autoriteiten hebben ermee ingestemd dat de zogeheten 'Groene Grens' tussen zonsop- en zonsondergang opengaat voor wandelaars en fietsers. Het betreft voornamelijk zeven grensovergangen in natuurgebieden.

Binnen een jaar zal dit aantal grensovergangen waarschijnlijk zijn gestegen tot ruim 20, zo verwacht Euregio, het samenwerkingsverband van regio's in Oost-Nederland en het aangrenzende gedeelte van West-Duitsland. Het heeft zeven jaar geduurd voordat Euregio het met de autoriteiten eens was over de openstelling van de grensovergangen.

West-Duitsland was aanvankelijk tegen, omdat de groene grens een vluchtroute zou kunnen zijn voor bijvoorbeeld terroristen. Dat de Bondsrepubliek uiteindelijk accoord is gegaan met het openstellen van grensovergangen voor fietsers en wandelaars, beschouwt Euregio als een belangrijke stap in het streven naar verdwijning van de grenzen.

De wandelaars en fietsers die via de groene grens van en naar West-Duitsland of Nederland gaan, moeten overigens wel in het bezit zijn van een paspoort of grenskaart. Zij mogen geen goederen meenemen die moeten worden ingeklaard.

eg-commissie wil grensoverschrijding vergemakkelijken

De Europese Commissie heeft een ontwerp-richtlijn gemaakt om tot een vereenvoudiging te komen van de controles en formaliteiten waaraan de burgers uit de lid-staten van de Gemeenschap bij het overschrijden van de binnengrenzen zijn onderworpen.

Het voorstel grijpt terug op de Frans-Duitse overeenkomst van juni 1984, die ertoe leidde dat de controles van reizigers tussen beide landen tot steekproeven zijn beperkt, indien deze reizigers een groene 'E'-schijf kunnen tonen. Het voorstel van de Europese Commissie is erop gericht deze overeenkomst, die ook uitgevoerd moet worden tussen Frankrijk en de Benelux, en tussen Duitsland en de Benelux, tot de hele Gemeenschap uit te breiden. De overeenkomst moet dan niet alleen worden toegepast bij controles op de autowegen, maar ook op luchthavens, in stations en havens. In dit verband wijst de Commissie op het belang van het Europees paspoort, dat intussen in vijf lid-staten is ingevoerd.

De bedoeling van het voorstel is een gunstig klimaat te scheppen waarin de burgers van de lid-staten zich de werkelijkheid van de Gemeenschap beter bewust worden.

De Commissie wil op gezette tijden verslag uitbrengen om te verzekeren dat de bepalingen van het voorstel worden nageleefd. Daarbij gaat het erom methodes te vinden die het mogelijk maken uiteindelijk alle controles af te schaffen waaraan de burgers van de lid-staten aan de binnengrenzen worden onderworpen.

SALM & KIPP
al 85 jaar een begrip

gespecialiseerd in:

laboratorium- en medische apparatuur
diagnostische produkten
industriële apparatuur
praktikumapparatuur voor het onderwijs

B.V. VERENIGDE INSTRUMENTHANDEL SALM & KIPP

Merwedeweg 5, Postbus 55, 3620 AB BREUKELEN Telefoon 03462-2814

100 JAAR WIJZER IN HOUT!

VOOR AL UW HOUT- EN
PLAATMATERIAAL-
PUZZELS HEBBEN WIJ
DE JUISTE OPLOSSING

SPREY HOUTIMPORT

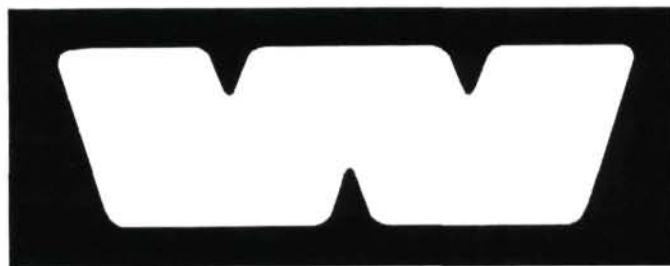
ALPHEN A/D RIJN B.V.

Alphen a/d Rijn tel.: 01720-30511 telex 39783
Hilversum tel.: 035-44355 telex 73485
Lelystad tel.: 03200-45344 telex 47852

WANROOY BV

exclusieve tekenkameruitrustingen,
geodetische instrumenten, papierspecialisten

landmeetkundige instrumenten
Stilon en Eslon meetbanden
tekenkamerinrichtingen
karteertafels
tekenhulpmiddelen
Schoellershammer
transparant en wit tekenpapier
grafische- en kunstschildersmaterialen

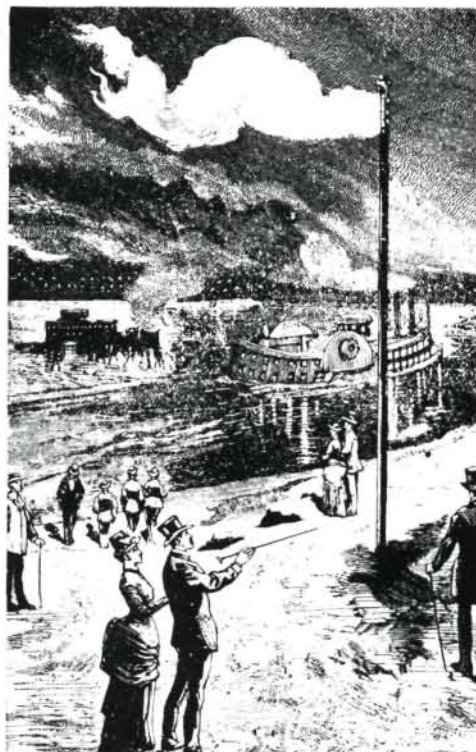
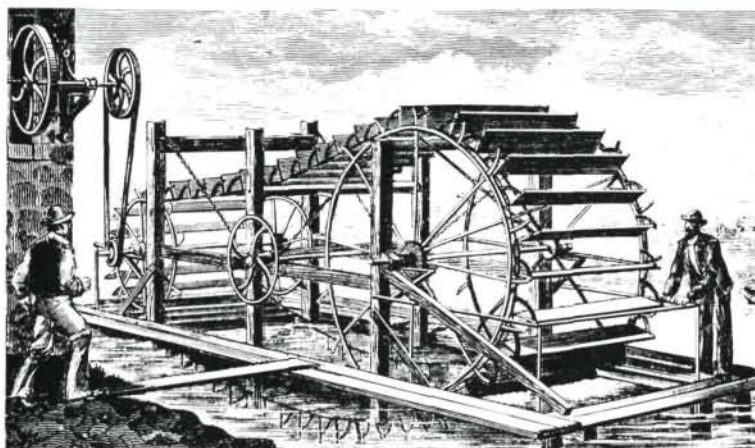
Kantoor en magazijnen:
Nijverheidsweg 75 - 3770 AD Barneveld
Telefoon 03420-1 72 41

Z.O.L. BEDRIJVEN HEERLEN

Beersdalweg 104, Postbus 330, 6400 AH Heerlen,
Tel. 045-720100, Afd. Verkoopbinnendienst.

De Z.O.L. bedrijven staan voor u klaar . . .
metaalbewerking, houtbewerking en alle soorten assemblagewerk,
uitgerust met een moderne spuitrij

Gas-Water-Elektriciteit-Warmte: Meterfabriek Schlumberger telt al vanaf 1858 mee in de distributie en levering

Tussen de oprichting in 1858 van "De Meterfabriek" en 1983 ligt 1¼ eeuw geavanceerde research en ontwikkeling van zowel produkten als productie-technieken.

Nu kijken we wat nostalgisch terug op de negentiende eeuw. Maar het was de tijd van de Industriële Revolutie, een tijd van innovatie, van ontdekking. De Meterfabriek sloot zich aan bij dat proces en startte in 1858 met de reparatie en, kort daarna, de productie van Gasmeters. In 1903 kwamen daar de watermeters bij en in 1915 de elektriciteitsmeters.

Daarmee groeiden wij uit tot een van de belangrijkste leveranciers van de Nederlandse Nutsbedrijven op het gebied van de Water- en Energiemeting.

Meterfabriek Schlumberger B.V. is thans de enige Nederlandse fabrikant van het totale pakket gas-, water- en elektriciteitsmeters en huisdrukregelaars, met aanverwante apparatuur.

In ons leveringsprogramma staan voorts vele andere produkten voor de beheersing en meting van gas, water, elektriciteit en warmte met de bijbehorende uitrusting. Ook in de export spelen wij een actieve rol.

Meterfabriek Schlumberger in Dordrecht. Een modern bedrijf met een traditie van research en ontwikkeling.

Een betrouwbare partner op de vele gebieden van de meting en beheersing van energie en water.

METERFABRIEK

Schlumberger

telt al 125 jaar mee

advies • ontwerp • aanleg • onderhoud

groenvoorziening den doelder b.v.

postbus 9 - 4570 aa axel - tel. 01155-2410* - telex 55680 dosax nl

grond-, wegen-, waterbouwkundige, leiding- en kabelwerken

aannemingsbedrijf sanderse b.v.

postbus 1 - 4570 aa axel - tel. 01155-2440

Stichting AGO Werkverband

Sniep 4, Postbus 71 1110 AB Diemen, Tel. 020-996811

Uw bedrijf besteedt alleen werk uit als u zeker weet dat:

die ander zich houdt aan de afgesproken levertijd • u zich geen zorgen hoeft te maken om de kwaliteit • zoveel mogelijk problemen door die ander worden opgelost.

Dat zijn wij volledig met u eens! Daarom hebben wij ook vele tevreden opdrachtgevers.

Voor deze werkzaamheden kunt óók u bij ons terecht:
sealen, krimpen (10.000 produkten per dag) • blisteren (8.000 produkten per dag) • elektromontage • kartonnen dozen en vakverdeling • verpakken van diverse artikelen.

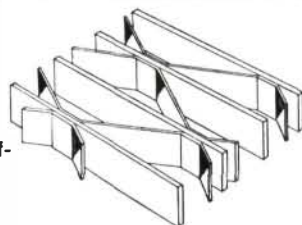
Papierverwerking:
vouwmachines voor folders • verzamelhechter met 4 stations en trimmer • vergaarmachine tot A3

tuinonderhoud, manouprodukten

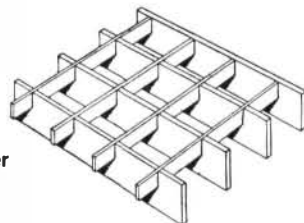
Voor inlichtingen kunt u contact opnemen met de:
Stichting AGO Werkverband, Sniep 4 te Diemen,
telefoon 020-996811, telex 12066,
met de heer J. G. Janssen of de heer A. G. Schraeverus.

ROOSTERS EN TRAPTREDEN

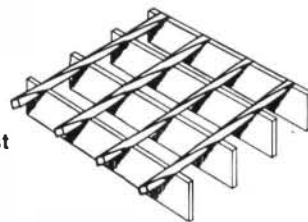
Slingerstaaf-rooster
A-type

Persrooster
R-type

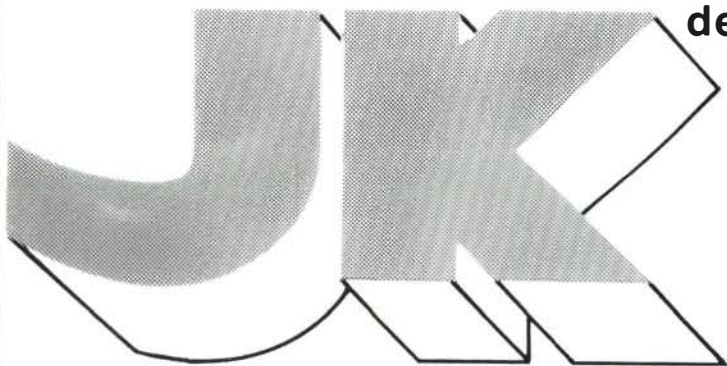
Lasgeperst
rooster
AC-type

METAALINDUSTRIE AARDENBURG BV

Postbus 40-4527 ZG Aardenburg - Tel. 01177-1811

postbus 1053, 3260 ab oud-beijerland, holland
kantoor: edisonstraat 15, telefoon 01860-2544

de jager & klein bv - weg- en waterbouw

verhuur van:

- ☐ grondwerken
- ☐ waterbouw
- ☐ wegenbouw
- ☐ rioleringen
- ☐ pijpleidingen

- ☐ rupskranen
- ☐ bulldozers
- ☐ hydraulische graafmachines
- ☐ laadschoppen
- ☐ kippers

3840 AE HARDERWIJK
POSTBUS 200
GELREWEG 6
03410 - 15554

STORINGSDIENST 03410 - 15454

1130 AD VOLENDAM
POSTBUS 185
MORSEWEG 71
02993-67810

airconditioning
centrale verwarming
warmwatervoorziening
meet- en regeltechniek
licht-, kracht- en zwakstroominstallaties
brand- en inbraakbeveiliging
gas- en waterleiding
riolering
sanitaire toestellen

met een eigen
onderhouds-/servicedienst
welke 24 uur per dag
paraat staat

avm installatietechniek bv

7941 BV MEPEL
SLUISGRACHT 13-1
05220-62077

1200 CB HILVERSUM
POSTBUS 2063
MAURITSLAAN 51
035 - 233766

8530 AC LEMMER
POSTBUS 119
VISSERSBUREN 80
05146 - 4044

GESPECIALISEERD IN GLASFIBERTECHNIEK

- * Zichtbaarheid onder alle weersomstandigheden.
- * Optimale betrouwbaarheid.
- * Meerdere figuraties in één behuizing mogelijk.
- * Weinig tot geen onderhoud.
- * Defekte lamp beveiliging.
- * Zichthoek naar wens.

brimos bv
verkeersgeleiding

8051 CK Hattem (Gld) 4e Industrieweg 1 Tel. 05206-42346 - Telex 42295

Artola gastronomoos serie.

Het complete programma van kookgerei voor de professionele keukens in blanke aluminium uitvoering.

De serie pannen is logisch opgebouwd van 2,2 tot 100 liter inhoud. Ze zijn ook opeenvolgend in hoogte en uitgerust met gegoten hard-aluminium grepen.

De andere bijbehorende artikelen in deze serie hebben bewezen bijzonder functioneel te zijn.

De subgroep maaltijdtragers is speciaal ontworpen voor ziekenhuizen, bejaardentehuizen en andere instellingen.

De groep schenkartikelen heeft de traditionele vorm die in de horeca gebruikt wordt.

artola
verkoopmaatschappij b.v.

blankenslaan west 87
7901 bg hoogeveen
postbus 28
7900 aa hoogeveen
telefoon: (05280) 63241

Voor aluminium knip- en zetwerk tot 4 meter

Verkoop uit voorraad van:

- aluminium handelsprofielen • aluminium plaat
- geanodiseerde profielen • geanodiseerde plaat

Ook voor: • kanten • zagen • ponsen

Transport geschiedt waar mogelijk met eigen vervoer.

**SNELLE
LEVER-
TIJDEN**

ALUMINIUM SERVICE BREUKELLEN B.V.

straatweg 27, 3621 BG breukelen, tel.: 03462-61806/63084

luchttransportkanalen

- fabrikage, verkoop en montage van alle kanaalsystemen in o.a.: kunststof-, metaal-, aluminium- en spiraalbuis
- geluiddempers - recuperatietoestellen en apparatenbouw

meepo ZWOLLE b.v.

gasthuisdijk 2, postbus 327, 8000 ah zwolle, tel. 038 - 22 52 55

KWALITEITSPRODUKTEN op het gebied van STALINRICHTING

Coppens konstruktie en stalinrichtingen helpt u met advies en concurrerende prijzen op weg met de inrichting van uw stal op maat.

In ons programma op het gebied van stalinrichtingen brengen wij o.a.

RUNDVEE-STALINRICHTINGEN

- LIGBOXAFSCHEIDINGEN
- VEEDRINKBAKKEN
- VOEDERHEKKEN

VARKENS-STALINRICHTINGEN

- KRAAMHOKKEN
- LIGBOXEN
- MESTVARKENSHOKKEN

**Naast stalinrichtingen
hebben wij
mogelijkheden tot
lichte konstruktie-
werkzaamheden op
allerlei gebied.**

COPPENS

konstruktie en stalinrichtingen

Heyerdijk 1 - 5563 BP Westerhoven - Telefoon 04902-41323/40219

ISPC

HORECA GROOTHANDELSMARKT
KALSHOVEN 25
BRED A noord
TEL. 076 - 877250

VAN KOFFIE TOT KAVIAAR

VAN TRUFFEL TOT TEXTIEL

VAN GLASWERK TOT GER

VAN S

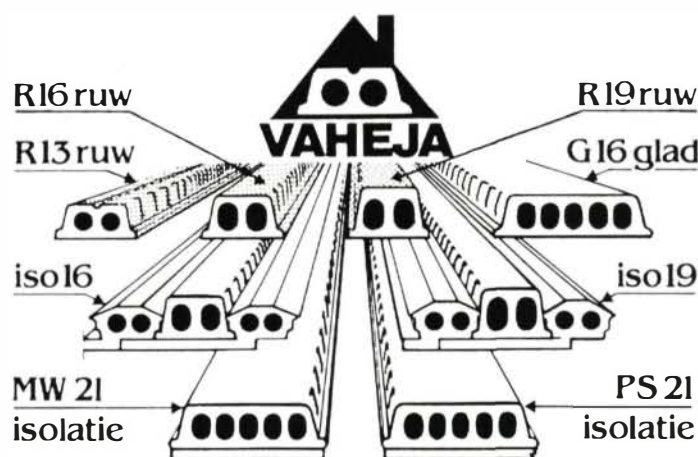

De correcte levering van VAHEJA-vloeren wordt uitgevoerd door een modern wagenpark

ISO 16 vloer met hoge K waarde!

VAHEJA VLOEREN daar kan je op bouwen!

Plaatsing van een MW 21 isolatievloer

Zowel voor seriewerken als voor kleinere werken is de VAHEJA-vloer ideaal. Vraag vrijblijvend offerte.

VAHEJA VLOEREN NEDERLAND B.V.
Dorpstraat 10, 6093 EC Heythuysen, Postbus 3023.
6093 ZG Heythuysen, Tel. (04749) 40 00

VAHEJA-HERKA p.v.b.a.
Lillerheidestraat 51, B 3582 St.-Huibrechts - Lille - Neerpelt
België, Tel. (011) 64 00 41 (4 L) en 64 14 29

Wilhelmina/Recycling b.v.

opvallend goed in de regeneratie van chemische afvalstoffen

Kantoor: Kanaaldijk z.w. 9 5706 LD HELMOND Telefoon 04920-35820* Telex 51119

VERZINKINGS- PROBLEMEN ?

B.J. GALVA 1

Thermisch verzinken van landbouwmaterialen.
Specialist in het thermisch verzinken van staalkonstrukties.

B.J. GALVA EXPRESS

Kwaliteit.
Snelheid en service in thermisch verzinken.

B.J. GALVA-CENTRI

Alle verzinkte materialen worden met de centrifugeinstallatie onder een hoog toerental uitgeslingerd om een gladde oppervlakte te bekomen en een eenvormige verzinking te garanderen.

Verzinken van klein materiaal zoals gootbeugels, bevestigingsplaatjes, L-ijzers, U-ijzers, kettingen, koppelstukken, sluitingen, voederbakjes, enz.

NR. 1 IN BELGIE !

B.J. GALVA 1 N.V.
B.J. GALVA EXPRESS N.V.
B.J. GALVA CENTRI
J. BLEVEN & ZONEN - Haltstraat 47-49
Industriepark, 3583 Overpelt
Tel. 011/64 58 86 - Telex 39814 bjxel

GOED,
BETER,
BEST

b.v. buro van heeswijk

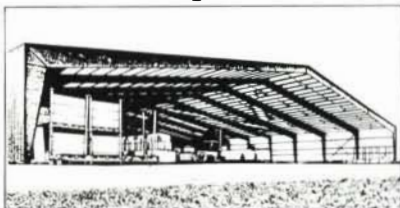

party organisatie/decor

van 10 mensen tot 1000 wensen

Postbus 165, Veghel, Telex 50717
Telefoon 04130 - 64984

Bedrijfshallen op maat: Astron!

Ook bij u in de buurt
vindt u een ervaren
Astron bouwer.

Werken met een bouwpartner die vlak bij u zit is een van de pluspunten wanneer u kiest voor Astron. Dit zijn de andere pluspunten: Afmetingen naar wens. Korte bouwtijd. Energie besparende isolering. Weinig onderhoud. Gebruiks-klaar aflevering.

Bel ons even
wanneer u
meer over
Astron hallen
wilt weten.

**GROND- WEG- EN
WATERBOUW**

**BETON- UTILITEITS- EN
HOOTSKELETBOUW**

**AANNEMERSBEDRIJF
KRIECKAERT BV**

ZUIDDIJK 9
4585 PP HENGSTDIJK
TEL. 01148-2310
TELEX 55140 KRIEC NL

Astron systeembouw spaart tijd en geld.

kunststof

ramen, deuren
gevels

voordelen kunststof:
corrosie bestendig, geen onderhoud
geheel geïsoleerd, energiebesparing
geen condens, geen tocht
kleurecht (wit, bruin)
volledige garantie, Komo keur

uitvoering:
compleet beglaasd
enkel of isolerend glas

**toepassing in
nieuwbouw en renovatie:**
kantoorgebouwen
bankgebouwen
woningbouw
scholen
zwembaden
etc.

een referentielijst
wordt u graag
toegezonden

Postbus 3
7950 AA Staphorst
Tel. (05225) 1777

**rollecate
staphorst**

150 medewerkers maken een kwaliteitsproduct
van ontwerp t/m montage in het bouwwerk

Onze ramen worden gemaakt
van combidur profielen.

economische bedrijvigheden

ambacht bv: groot in onderhoud . . .

Of het nu om een grote klus gaat of om een klein karweitje, aannemersbedrijf AMBACHT BV, Celsiusstraat 17, Harderwijk, maakt het!

De firma werd ruim twintig jaar geleden opgericht door B. de Groot en later voortgezet door diens zoon H. de Groot.

AMBACHT BV is inmiddels uitgegroeid tot een bekende aannemer, wiens ambachtelijke producten niet alleen in Harderwijk zelf, maar ook in de wat verdere regio te vinden zijn (binnen een straal van zo'n vijftig kilometer). Directeur H. de Groot vertelt hoe het allemaal zo gekomen is: „Wij zijn begonnen met onderhoudswerk. In het midden van de jaren '60 had geen enkele aannemer daar nog interesse voor. Maar we merkten al gauw dat als je de rotklusjes deed de opdrachtgevers al vrij vlot ook met het leukere werk naar je toe kwamen. En het is nu nog steeds zo dat wij alles wat zich aanbiedt uitvoeren, met name ook het onderhoudswerk. Daar zijn we vrij groot in. Dat wil zeggen; in het onderhoud gaat bij ons al vlot een omzet van een ton of vier per jaar zitten. Ik zelf zeg altijd maar: ik hoef niet zo groot te worden. Ik wil het graag regionaal blijven houden. Al

kan het natuurlijk zijn dat je wel op meer landelijke schaal moet gaan werken. Per slot van rekening hebben we de laatste vijf jaar onder druk van de melaise al moeite genoeg onze omzet boven tafel te houden. Toch komt bij ons driekwart van die omzet nog altijd zonder concurrentie tot stand. Dat komt onder meer doordat wij optimaal betrouwbaar proberen te zijn. En dat lukt vrij aardig. Ik doe beslist geen concessies aan de kwaliteit. Het gebeurt tegenwoordig maar al te vaak dat men met afbraakprijzen komt en dan vervolgens gaat bekibbelen op het werk. Daar doen wij niet aan mee.”

Het vakmanschap van AMBACHT BV komt heel sprekend tot uitdrukking in de rehabilitatie van een achttal woningen in Harderwijk, die tot stand kwam en in opdracht van de gemeente, particulieren en Stadsherstel. „Ik vind persoonlijk dat zoiets erg veel voldoening geeft, zeker vaktechnisch gezien. Erg bevredigend”, vertelt directeur De Groot enthousiast. De Groot legt een opvallende interesse voor zijn vakgebied aan de dag. Zo heeft hij bijvoorbeeld een diepgaande studie verricht naar o.a. ventilatieproblemen in (geïsoleerde) woningen. Dit heeft geresulteerd in

Een uiterst moderne woning, door AMBACHT BV gebouwd naar een ontwerp van Architectenbureau A. J. Kloosterman BV BNA, die ook de directie voerde.

een soort „gebruiksaanwijzing” ten behoeve van de bewoners van deze huizen. Binnenkort valt hier het één en ander over te lezen in het blad „Eigen Huis en Interieur”, terwijl De Groot overweegt om zijn bevindingen tevens in boekvorm uit te geven. Maar dit is slechts één facet van de brede, ambachtelijke belangstelling van deze aannemer: „Als je zo breed georiënteerd bent als in ons bedrijf kom je natuurlijk van alles tegen. Je kunt het niet zo ingewikkeld bedenken of er is wel een oplossing voor”, zegt De Groot, die er duidelijk lol in heeft net zo lang te „wroeten” tot zo'n oplossing er ook is.

Het verbaast hem dat van de vele vakpublicaties, „waar wij als aannemers mee overspoeld worden”, nauwelijks wat doorsijpelt naar de buitenwereld: naar de gebruikers/bewoners van woningen. „Ik heb daarom die „gebruiksaanwijzingen” heel specifiek geschreven voor de bouwkundige leek, zodat die ermee uit te voeren kan.”

AMBACHT BV is een veelzijdig bedrijf. Uit een referentielijst blijkt dan ook dat afgezien van de reeds

genoemde rehabilitatieproject en werkzaamheden in de onderhoudssfeer (in opdracht van pensioenfondsen o.m. in Lelystad), ook een aantal vrijstaande woningen door het Harderwijkse bedrijf gebouwd is. Maar ook voor kantoorbouw draait men bij AMBACHT de hand niet om. Voor een openhaard kan de liefhebber van „natuurlijke” warmte overigens ook bij dit bedrijf terecht. En mocht er wat te restaureren zijn . . . ook dan zijn de vakmensen van AMBACHT BV daarvoor in.

Daarnaast kan de firma nog bogen op een doe-het-zelf-service voor hobbyisten. Gevraagd naar een blik op de toekomst zegt directeur De Groot nuchter: „Daar waag ik me niet aan. Ik weet het gewoon niet. Er is in het algemeen weinig visie op, in deze sector. In de bouw is nog maar bitter weinig te bespeuren van de economische opleving. Ik ben dan ook blij dat vooraanstaande figuren in ons land af en toe een positief verhaal houden. Dat werkt wel door bij de mensen. Dan gebeurt er tenminste weer iets, terwijl anders iedereen angstvallig de hand op de portemonnee blijft houden.”

Twee rehabilitatiepanden in Harderwijk: in onberispelijke staat opgeleverd door AMBACHT BV naar ontwerp en onder directie van Architectenbureau H. H. Posthumus HBO-BNA te Harderwijk.

belpa: veelzijdig in transformatoren

ELEKTROTECHNISCHE APPARATENFABRIEK BELPA B.V. te Harderwijk is opgericht in 1946 door de gebr. Van 't Padje en viert dus volgend jaar zijn 40-jarig bestaan. Het bedrijf produceert transformatoren voor de meest uiteenlopende toepassingen. De basis voor de productie van transformatoren werd kort na de Tweede Wereldoorlog in Amsterdam

gelegd met het repareren van ontsteektransformatoren. Dit zijn hoogspanningstransformatoren, waarmee gas- en oliebranders worden ontstoken. Dit liep dermate voorspoedig, dat men zelf de productie ter hand nam van dit type transformator en wel in verschillende uitvoeringen. Dit inspelen op de wensen van afnemers veroorzaakte een

De stand van Belpa op de vakbeurs Elektrotechniek te Utrecht

dusdanige groei, dat in 1955 grond moest worden gezocht voor het plaatsen van fabrieksgebouwen. De keuze viel op Harderwijk. De transformatoren, die Belpa nu vervaardigt vinden hun toepassing in: elektronische, elektrotechnische, elektromedische, verwarmings-, koel- en luchtbehandelingsapparatuur. De transformatoren worden vervaardigd volgens veelal (inter)nationale normen, zoals CEE; IEC; NEN; VDE; UL CSA; Lloyds en Veritas. De productie omvat zowel het vervaardigen van enkele stuks als de aanmaak van grote series. Het recente verleden is voor Belpa erg belangrijk geweest. Nu, enige tijd nadat de beslissing werd genomen om zelf ringkerntransformatoren te gaan produceren, kan worden vastgesteld, dat dit een goede stap is geweest. Deze ringkerntransformatoren, in vermogens tot en met 10 kVA zaten al in het leveringsprogramma van Belpa, maar toen werden ze betrokken van het Westduitse bedrijf Polytronik. Omdat de vraag in Nederland groot was, besloot Belpa ze zelf te gaan produceren onder licentie van Polytronik. „We zochten naar produkverbreiding,” vertelt directeur W. den Broeder, „maar wel op het gebied van transformatoren”. Door de licentie van Polytronik — een bedrijf dat zijn sporen op het gebied van ringkerntransformatoren verdiend heeft — gecombineerd met de eigen jarenlange ervaring op het gebied van de transformatorenproductie, beschikt Belpa nu over een unieke know-how. De machines en andere produktiemiddelen, waarmee de ringkerntransformatoren worden geproduceerd, betekenen overigens voor Belpa een investering van vele tonnen. „Maar”, zegt de heer Den Broeder, „het is een investering

waar we het volste vertrouwen in hebben. De ringkerntransformator is een produkt dat tegemoet komt aan de wens om kleiner, compacter en vooral energiezuiniger te bouwen. We zien er een grote markt voor en het ligt in de verwachting dat de ringkerntransformator over enkele jaren ons hoofdprodukt gaat vormen.”

Belpa denkt t.a.v. de toepassing van ringkerntransformatoren aan de elektronische industrie, in het bijzonder de elektromedische en computerindustrie. Naast de besparing van gewicht en volume, waardoor ze voor toepassing in moderne apparatuur zeer geschikt zijn, ligt het rendement hoger dan bij de gebruikelijke transformatoren. Onafhankelijk van het vermogen zijn de warmteverliezen van ringkerntransformatoren ca. 30% lager dan die van de overeenkomstige gebruikelijke zgn. EI kern-transformatoren. In de elektronische industrie wordt veel assemblagewerk verricht door automaten. Het met de hand vastzetten van ringkerntransformatoren met behulp van de traditionele bevestigingsmethode wordt steeds bezwaarlijker. Bovendien kan de transformator door schokken of door temperatuurwisselingen los gaan zitten of verschuiven. Al dat soort problemen behoren bij de door Belpa op de markt gebrachte ringkerntransformatoren tot het verleden. Het bijzondere van deze ringkerntransformatoren is dat het bevestigingsmateriaal in de transformator is geïntegreerd zodat de transformator door middel van één enkele schroefbout kan worden vastgezet, zonder gebruik van verdere losse onderdelen. Voor dit systeem is inmiddels octrooi verkregen. „Belpa: veelzijdig in transformatoren.” Onder dat motto treedt Belpa naar buiten. Deze

veelzijdigheid wordt gerealiseerd, doordat men naast de eigen produktie ook samenwerkt met andere Europese transformatorfabrikanten, die ieder op hun gebied specialist zijn. Veel aandacht wordt door Belpa besteed aan de kwaliteit. Gezien het soort afnemers is dit een must. Zelfs in de vakpers wordt aan dit gegeven regelmatig aandacht besteed. Zo werden recentelijk in een artikel over geluidsapparatuur, de in die apparatuur toegepaste Belpa transformatoren omschreven als: „Ze zijn uiterst nauwkeurig bewikkeld en hebben een hoogwaardige kwaliteit” en „volgens rapporten van TNO hebben de Belpa transformatoren geen hoorbare invloed op de kwaliteit van spraak en geluid.” Via het eigen periodieke informatiebulletin 'De Trafograaf' worden klanten en relaties van Belpa regelmatig op de hoogte gehouden van nieuwe ontwikkelingen. En die klanten bevinden zich in de meest uiteenlopende industrieën. Belpa neemt deel aan een drietal vakbeurzen en exporteert naar o.a. België, Duitsland, USA, Zweden en Italië.

Om de belangen van de Belgische afnemers beter te kunnen behartigen heeft Belpa in België een distributeur aangesteld. Ten einde de continuïteit van het bedrijf te waarborgen en de betrokkenheid van de medewerkers bij het bedrijfsgebeuren te bevorderen is er een stichting in het leven geroepen. Alle medewerkers zijn automatisch lid van deze stichting en vanuit hun midden is een stichtingsbestuur gekozen, die in feite functioneert als ondernemingsraad. Het bedrijf is opgedeeld in diverse afdelingen, er is een bankwerkerij, waarin metaaldelen, zoals beugels en kasten voor eigen gebruik worden vervaardigd. Ook bestaat de mogelijkheid om aan derden metaaldelen toe te leveren met alle bewerkingen die nodig zijn. Vervolgens zijn er twee wikkelaafdelingen, t.w. één voor de zogenaamde EI-kerntransformatoren en één voor de ringkerntransformatoren. In de assemblageafdeling worden de EI-kern-transformatorspoelen voorzien van een blikpakket. Dit kan voor enkele stuks handmatig plaatsvinden; voor series echter

De nieuwe ringkerntransformator met het geïntegreerde bevestigingssysteem.

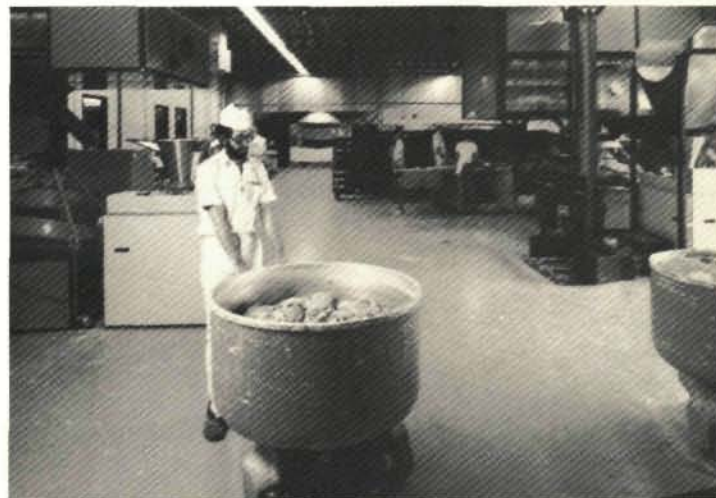

wordt gebruik gemaakt van machines welke gedeeltelijk in eigen bedrijf zijn ontwikkeld. Ook vindt in deze afdeling de afmontage plaats. De aldus geproduceerde EI-kerntransformatoren gaan vervolgens naar de impregneerafdeling, waar onder vacuüm de transformatoren met een polyesterhars worden geïmpregneerd; tevens worden hier met behulp van een gietharsmachine bepaalde typen transformatoren ingegoten met een polyurethaanhars. Het spreekt voor zich, dat de tussentijdse, alsmede de eindtest niet achterwege blijft. Deze tests vinden plaats tijdens het productieproces en/of worden uitgevoerd in de volledig geïsoleerde

testafdeling.

Ook de computer heeft een aantal jaren geleden z'n intrede gedaan bij Belpa en is een niet meer weg te denken schakel in de organisatie.

Naast de gebruikelijke verwerking van administratieve en financiële gegevens wordt nu ook de technische berekening van de transformator met behulp van de computer uitgevoerd. Als gevolg van een voortdurend attent zijn op zaken zoals marktontwikkeling, know how, efficiency, produktiviteit en toepassing van de juiste grondstoffen, kan Belpa de toekomst optimistische tegemoet zien.

Brooddeeg in een deegkuip.

brobaco: ambachtelijk brood en broodspecialiteiten

Klaaswaal, gelegen in het groene hart van de Hoeksche Waard, is de bakermat van BROBACO, één van Neerlands ambachtelijkste bakkerijen. Sinds 1962 wordt onder uiterst secure kwaliteitscontrole en kwaliteitsgarantie een broodprodukt gemaakt dat variatie brengt in de hedendaagse foodsector. Oprichter en directeur-eigenaar van Brobaco is de heer G. A. Terdu. Met hem hadden we een gesprek. Voordat hij in 1962 het bedrijf oprichtte, was hij bakker met een

bezorgwijk in Klaaswaal. „Op een gegeven ogenblik had ik evenwel schoon genoeg van die kleinschaligheid,” vertelt de heer Terdu lachend. Op zijn initiatief staken de vier Klaaswaalse bakkers de koppen bij elkaar en kwamen tot de conclusie dat het veel voordeliger en efficiënter zou zijn om gezamenlijk te produceren. Zo gezegd zo gedaan. Ze begonnen met vijf mensen aan de Voorstraat. „Door ons continue streven naar perfectie en variatie en de enorme

verkoopstijging van onze produkten, zijn we in 1980 verhuisd naar het nieuwe pand op het uitbreidingsgebied.” Inmiddels is het huidige complex ook al weer te klein. Volgend jaar zal derhalve met de uitbreiding worden begonnen. Ook zal dan de fabriek compleet geautomatiseerd worden. Brobaco, die momenteel bijvoorbeeld levert aan tal van bekende grootwinkelbedrijven, supermarktoorganisaties etc. (in verband met de versheid regionaal en Rotterdam), voert een dagelijks assortiment van 70 broodsoorten en een assortiment voor speciale feestdagen zoals Pasen en Kerst. Volgens de heer Terdu geeft de consument aan wat Brobaco op het terrein van produkten moet doen. „Zo zijn we pas op de markt gekomen met lang houdbare artikelen in een speciale luchtdichte verpakking: stokbrood, croissants, saucijzebroodjes en nog veel meer. Men wil gewoon een voorraadje in huis hebben bij onverwacht bezoek, tijdens de feestdagen, in de vakantie, bij de borrel, kortom bij iedere gezellige gebeurtenis. Onze produkten zijn wekenlang houdbaar, terwijl kwaliteit en smaak volledig bewaard blijven.” Bake-off, het zelf afbakken in de

winkel, is een bewezen succes-story. Wie wil immers geen verse produkten op ieder moment van de dag? Ook hierop heeft het Klaaswaalse bedrijf adequaat ingehaakt. De heer Terdu: „De voorkeur van de consument is het uitgangspunt geweest bij de samenstelling van ons Bake-off-assortiment. De produkten zijn diepgevroren en kunnen naar behoefte direct in de winkel worden verwerkt. Enkele produkten zijn: appelbollen, zachte en harde broodjes, gevulde koeken, amandelbroodjes en croissants.” De toekomst van Brobaco, die begin dit jaar een verkoopsteunpunt in het Zwitserse St. Gallen heeft verkregen, ziet er volgens de grondlegger gebakken uit. „Na een uitgebreid consumentenonderzoek komen we binnenkort met een nieuw produkt op de markt. En daarbij zal het zeker niet blijven, want de consument bepaalt immers wat wij moeten maken. Daarnaast neemt de verkoop in het levensmiddelenkanaal nog steeds toe en zal vermoedelijk blijven toenemen. Zodoende zie ik onze toekomst optimistisch tegemoet.” En met hem de 40 medewerkers en wie weet in de toekomst wel meer.

Brobaco-brood in vele variëteiten.

delta consult is gespecialiseerd in opsporen van lekken

„Eén van onze belangrijkste activiteiten is zowel het opsporen van lekken in pijpleidingen in zee en in de grond, in gasleidingen, waterleidingen, warmtewisselaars en koelinstallaties, als het mogelijk voorkomen van lekkages. We gebruiken daarvoor diverse technieken. Eén ervan is met het ongevaarlijke heliumgas.”

Aldus de heer J. de Ruiter, directeur-eigenaar van B.V. DELTA CONSULT, bedrijfstechnisch organisatie- en adviesbureau, in Kapelle.

Delta Consult is verdeeld in diverse afdelingen: inspectie, organisatie, werktuigbouw, elektrotechniek en onderzoek/ontwikkeling. Bij de onderneming, in 1976 opgericht, zijn

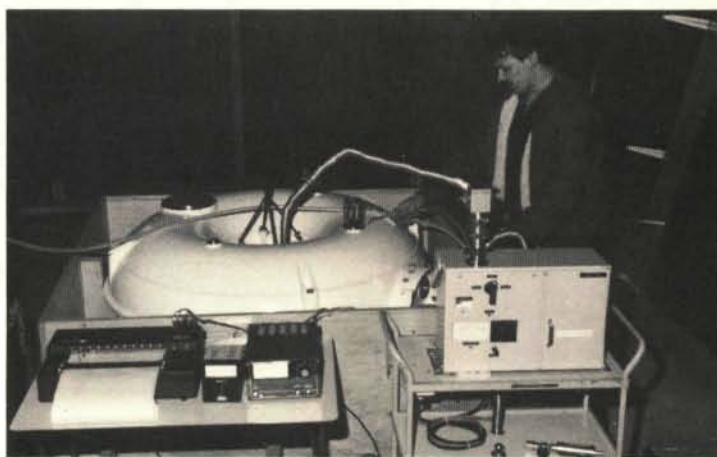
Uitvoering van een lekdichtheidsonderzoek in een grote warmtewisselaar.

op dit ogenblik 30 merendeels jonge hooggekwalificeerde medewerkers in dienst die veel onderweg zijn naar of werken bij opdrachtgevers in Nederland en geheel West-Europa. „Dat hadden we bij de oprichting ook niet kunnen denken”, zegt de heer De Ruiter lachend, „in zo'n korte tijd zoveel nationale en internationale klanten.”

De voornaamste activiteiten van Delta Consult zijn het analyseren van problemen en het geven van een pasklare oplossing. De heer de Ruiter: „Daarnaast ontwerpen en maken we apparatuur voor gewone en speciale toepassingen. We hebben ook de voorzieningen in huis om het een en ander te installeren en proef te draaien. In het algemeen vraagt een bedrijf ons om advies als het een probleem heeft en als het de mankracht en/of de kennis mist om het probleem op te lossen. Onze organisatie is flexibel genoeg om speciale project-teams te vormen die, waar ook ter wereld, complete projecten uitvoeren.”

De afdeling inspectie is verdeeld in een praktijk- en onderzoekseenheid. De heer de Ruiter noemt enkele voorbeelden van de werkzaamheden van de praktijkmensen. „Het opsporen en voorkomen van lekken, visuele inspectie onder water, bodemonderzoek en het opsporen van lekken in ondergrondse pijpleidingen via infraroodstraling. We zijn trouwens het enige bedrijf in ons land dat praktisch met infraroodstraling werkt.” Over het opsporen van lekken vertelt hij nog: „Door onze specialisatie in het testen van turbine-aangedreven condensatorsystemen hebben we contacten over de gehele wereld.” De onderzoekseenheid houdt zich voornamelijk bezig met testprogramma's, aanvragen voor certificaten, kwaliteitscontrole en ontwikkeling van allerhande nieuwe apparaten, aangepast aan de wens van de klanten.

De afdeling organisatie is verdeeld in project-management, materiaalmanagement, planning, werkvoorbereiding, onder handen zijnde werken en documentatie/archivering. „De voornaamste taak van project-management is de totale technische ondersteuning van een compleet project of delen ervan. Ons materiaalmanagement daarentegen, is verantwoordelijk voor bijvoorbeeld een volledige en juiste beschrijving van reserveonderdelen en bestanddelen en de ontwikkeling van programma's om zo efficiënt mogelijk reservemateriaal op te slaan. Op de planning maken ze met behulp van een computer de benodigde werkschema's voor projecten of onderhoud”, aldus de directeur-eigenaar in zijn rustig gelegen werkkamer in het land waar het leven goed is.

Een drijverlichaam van een onderwaterwerktuig.

De afdeling werktuigbouw werkt op het gebied van het ontwerpen en maken van apparatuur nauw samen met de afdeling elektrotechniek. „Eigenlijk ontwerpen we gewoon wat de klanten nodig hebben. Dit varieert van robots, duikboten voor kernenergiecentrales, de offshore-industrie tot meetinstrumenten voor Rijkswaterstaat.”

Men concentreert zich op de bouw van onder andere afstandsapparatuur, kabels en dataprocessing. „Bovendien houden we ons hier bezig met het adviseren, geheel onafhankelijk van welke toeleveringsfabrikant dan ook, van bedrijven voor wat betreft de computerapparatuur. Zo ontwerpen we systemen, leveren ze, maar de installatie gebeurt door de installateur.”

Een belangrijk onderdeel van de afdeling werktuigbouw is milieu en veiligheid. Volgens de heer De Ruiter wordt er door Delta Consult op dit ogenblik veel monsternamenapparatuur voor zowel gas als water ontworpen. „We zoeken dus naar een optimale energie, waardoor je

energiebesparing krijgt. Vooral voor gemeenten is dit heel belangrijk.”

Ook het opsporen van lekken heeft in vele gevallen met het voorkomen of verhelpen van milieuverontreiniging te maken. In verband hiermee wordt regelmatig nauwkeurige meetapparatuur ontwikkeld voor eigen gebruik en voor derden. Een deel van deze apparatuur wordt permanent opgesteld voor bijvoorbeeld het continu bewaken van water of lucht op daarin voorkomende verontreinigde stoffen.

Verder valt ook onder milieu en veiligheid het optimaliseren van de energiebehoeften voor een gebouw of een proces. Een onderzoek naar energiebesparende maatregelen, uitgevoerd volgens de richtlijnen van het SVEN — Delta Consult is erkend door het SVEN — kan aanzienlijke financiële voordelen opleveren. Ten slotte behoort het verzorgen van een milieu-effectrapportage tot de mogelijkheden van Delta Consult. De heer De Ruiter ziet de toekomst van Delta Consult dan ook rooskleurig en optimistisch tegemoet.

dow chemical heeft drie vestigingen in ons land

THE DOW CHEMICAL COMPANY werd opgericht in 1897 door Herbert H. Dow in Midland, Michigan (VS). Sindsdien is het bedrijf uitgegroeid tot een multinationale onderneming met drie vestigingen in ons land: Terneuzen, Rotterdam en Botlek. Verspreid over de gehele wereld heeft Dow 119 produktie-vestigingen en 153 verkoopkantoren in bijna alle landen. De Europese activiteiten van Dow werden in 1950 vanuit het Zwitserse Zürich begonnen. Het eerste verkoopkantoor werd geopend in 1953. De eerste fabriek in Europa

was de Latex-fabriek in de Botlek die in 1960 in gebruik werd genomen. Sinds kort is ook de nieuw gevormde regio Benelux met Brussel als hoofdkwartier operationeel. De Benelux-directie zou zich hoofdzakelijk bezighouden met de commerciële belangen en de contacten met de Benelux-overheden. De grootste produktievestiging buiten de VS is het fabriekscomplex in Terneuzen. Terneuzen werd in de eerste plaats als vestigingsgebied gekozen vanwege de gunstige ligging aan de Westerschelde, de

De Styreen 1- en 2-fabriek in Terneuzen.

Een kijkje in de extruderhal van het plastics-technologisch centrum.

beschikbaarheid van voldoende industrieterrein en de mogelijkheden voor latere uitbreidingen. Voorts speelde het gunstige woonklimaat in Zeeuws-Vlaanderen een belangrijke rol. Eind 1964 werd de Styrofoamfabriek als eerste operationeel. In de loop van 1966 werd het fabrieksterrein belangrijk uitgebreid door de aankoop van grond en in 1977 kreeg het complex zijn voorlopig definitieve vorm met de afronding van het Mosselbankenproject. Op het terrein staan inmiddels 27 fabrieken, die een reeks kunststoffen en chemicaliën vervaardigen, voornamelijk als halffabrikaat bestemd voor andere industrieën in binnen- en buitenland. Twee krakers maken onder andere ethyleen. Daarnaast zijn er fabrieken voor onder andere styreen, polystyreen, polyethyleen, cumeen, aromatische grondstoffen, ethyleen-oxide, polyglycolen, aminus en latex. Voor deze fabrieken is een scala van ondersteunende afdelingen noodzakelijk zoals onderhoud,

research, procesontwikkeling, milieudienst, medische dienst en brandweer. In het Botlek-Europoortgebied beschikt Dow Chemical sinds 1957 over een groot Europees aanlandings-, opslag- en distributiecentrum: Dow Botlek. Het omvat haveninstallaties, opslagloodsen, een tankpark, een formuleringsseenheid en een fabriek voor plasticfolie. Verder heeft Dow-Botlek een laboratorium, expeditieafdeling en onderhoud en administratieve afdelingen. De vestiging is bereikbaar voor schepen tot 60.000 ton. Bovendien fungeert het bedrijf als Europees distributiecentrum voor kunstnieren en aanverwante producten. De kunstnieren worden geproduceerd door CD Medical, een 100% dochtermaatschappij van The Dow Chemical Company. In Rotterdam is het Europese ingenieursbureau gevestigd, het Nederlandse verkoopkantoor en tal van Europese diensten zoals inkoop van grondstoffen, transport,

verzekeringen en technische ondersteuning van de verkoop. In ruim 25 jaar groeide de Dow-organisatie in ons land uit tot een miljardenbedrijf. Daaraan leveren dagelijks bijna 2900 medewerkers hun bijdrage. In Terneuzen zo'n 2500, in Botlek ruim 226 en in Rotterdam bijna 165. Ongeveer de helft van de Zeeuws-Vlaamse vestiging is direct bij de productie betrokken. De rest is belast met onderhoud, laboratoriumwerkzaamheden of de energievoorziening. Dow heeft een Europees Technologisch Centrum voor Energie, waarin alle van belang zijnde kennis voor energie-opwekking en energieverbruik is geconcentreerd. Werken bij Dow is werken aan de toekomst. Herbert Dow had het bij

het rechte eind toen hij voorzag dat de basis voor de toekomst in het laboratorium wordt gelegd. Research & Development is een afdeling waaraan binnen het concern veel aandacht wordt besteed omdat het zoeken naar nieuwe producten en verbeterde processen alsmede nieuwe toepassingen voor bestaande producten altijd de basis van Dow Chemical is geweest en zal blijven. Een groot deel van deze activiteiten heeft plaats in de laboratoria van Dow in de VS. The Dow Chemical Company heeft een jaaromzet van zo'n 11 miljard dollar en is daarmee één der grootste chemische bedrijven ter wereld. In totaal werken er 50.000 mensen bij de onderneming.

farm frites: snelgroeiend aardappelverwerkend bedrijf

Te midden van uitgestrekte aardappelvelden, op slechts 15 minuten afstand rijden van Rotterdam, is een dynamisch bedrijf gevestigd: FARM FRITES in Oudenhorn. Een puur Nederlandse onderneming met afnemers in binnen- en buitenland. Het was Gerrit de Bruyne, die in 1971 niet alleen aardappelen verbouwde, maar ook een begin maakte met de verwerking van zijn produkt, het kleibintje, tot frites. Dit initiatief is in de loop der jaren uitgegroeid tot een onderneming met vestigingen in Oudenhorn en Lommel (België). Jaarlijks wordt circa 130.000 ton aardappelen verwerkt tot diepvries en verse aardappelenprodukten zoals vele soorten pommes frites, pommes parisiennes, pommes rissolées, aardappelschijfjes, aardappelkroketjes, en vlokken voor aardappelpuree. Vanuit zijn achtergrond als landbouwer weet de heer De Bruyne waarover hij praat als het over aardappelen gaat. „Een aardappel wordt niet gezaaid of geplant maar gepoot. Zouden we aardappelen zaaien dan duurt het te lang voordat

de plant volwassen is. Het poten gebeurt in april mei. Dit wordt gedaan met pootmachines, die de pootaardappelen netjes op een rij leggen, zo'n 35 cm van elkaar. Daarna worden ze bedekt met een laag aarde. Het groeien kan beginnen," aldus de vakman. Farm Frites, met ruim 150 medewerkers, weet dat de natuur een handje geholpen moet worden en houdt dan ook toezicht op de werkzaamheden die de boer in het veld verricht. „Denk hierbij aan de regelmatige bewerking van de grond en het op de juiste wijze en moment sproeien en bemesten. Als er tussen eind augustus en eind september wordt gerooid, weten wij door onze continue controle en kennis van zaken waar de beste aardappelen gekocht kunnen worden. Zelfs de opslag bij de boer is een zaak die ons niet koud laat. Aardappelen mogen immers nooit blootgesteld worden aan een temperatuur onder 6 graden Celsius. Ze krijgen dan een onaangename, zoete smaak en worden absoluut ongeschikt voor consumptie. De beste plaats van bewaren is in een

De vestiging in Terneuzen.

De fabriek in Oudenhorn.

De nawasser en de sorteerbant.

donkere, droge en goed geventileerde ruimte. Net zoals het samenspel tussen wijnboer en wijnkoper is er ook een boeiend samenspel tussen de aardappelteler en ons," legt de heer De Bruyne uit. Voordat de vele tonnen bintjes de fabriek van Farm Frites mogen binnengaan, moeten ze eerst als het ware de douane passeren. Alle voorcontrole ten spijt is het niet denkbeeldig dat een gekochte partij om de één of andere reden toch nog in kwaliteit tekort schiet. „Bij iedere aanlevering worden monsters genomen, die door onze experts nauwkeurig worden geanalyseerd waarna al of niet goedkeuring tot lossen wordt verleend. Deze laatste controle heeft niet alleen te maken met de kwaliteit, maar ook met het formaat." Na de controle en de goedkeuring worden de aardappelen gelost en komen in grote bunkers terecht. Zij staan dan aan het begin van een hoogst modern verwerkingsproces. De stoomschiller zorgt ervoor dat het jasje van de aardappel op de juiste wijze wordt verwijderd waarna de

borstelband voor de rest zorgt. De schil van de aardappel is geen afval, maar is bestemd voor veevoer. De nawasser reinigt de aardappel automatisch tot in de puntjes. Bintjes zijn prima aardappelen, toch hebben zij ook wel eens zwarte plekken die verwijderd moeten worden. Dit gebeurt door de medewerkers aan de sorteerbant. Vervolgens wordt de aardappel met een snelheid van 120 km per uur door vlijmscherpe messen gejaagd. Het resultaat is lange, slanke frites zonder noemenswaardig verlies. Alle te kleine, te korte of te smalle stukjes worden zorgvuldig uitgesorteed en gaan naar de vlokkenlijn. In de voordroogtrommel wordt het overmatige vocht uit de frites verwijderd, zodat ze in de bakoven voorgebakken kunnen worden. Het koelen van de frites gaat aan het invriezen vooraf. Dit ter optimalisering van het invriesproces in een vriesstunnel van zo'n 15 meter lengte. Een gedeelte van de productie wordt opgeslagen in de eigen vriescellen waar de temperatuur constant —25 graden C

Een greep uit het assortiment.

is. De vlokkenlijn is de plaats waar aardappelpuree wordt gemaakt. Waar voordien ongeveer 15% van de verwerkte aardappelen verloren ging, kan nu gesproken worden van bijna 100% nuttig effect. „Wij zorgen voor onze eigen energievoorziening. Met 93% rendement scoren we aanzienlijk hoger dan welke elektriciteitscentrale in ons land dan ook," aldus de directeur-eigenaar. Van de totale Farm Frites-productie gaat ongeveer 95% naar het buitenland: naar Saoedi-Arabië en Kopenhagen, naar Manchester en Montreal, naar Santiago en Parijs.

Kortom van west naar oost, van noord naar zuid. De heer de Bruyne ziet de toekomst van zijn bedrijf optimistisch tegemoet. Zowel voor de binnenlandse markt als voor de export. „We proberen uiteraard het marktaandeel van onze bestaande producten te vergroten. Daarbij zijn we steeds op zoek naar nieuwe haalbare producten opdat Farm Frites ook in de toekomst voorop blijft lopen. Binnenkort ga ik weer eens een oriëntatieris naar Amerika maken."

martens heeft oplossing voor alle problemen op reinigingsgebied

MARTENS CLEANING, met 55 man personeel, is een begrip als het gaat om scheeps- en industriële reiniging. „Een handel in aardappelen en kunstmest was ruim 100 jaar geleden het begin. Vijf generaties Martens deden het bedrijf uitgroeien tot wat het op dit ogenblik is. De stap van kunstmest naar cleaning lijkt groot, maar voor ons was het gewoon inspringen op een behoefte." Aldus de woorden van de heer J. Martens, de huidige directeur-eigenaar van het in 's-Heerenhoek gevestigde bedrijf. „Naarmate scheepvaart en industrie toenamen,

maakten we een turbulente ontwikkeling door," vervolgt hij. „Ons dienstenpakket is geleidelijk uitgebreid. De steeds hogere eisen, welke op milieutechnisch gebied worden gesteld, vroegen en vragen sterk onze aandacht. Eén van de belangrijkste kenmerken bij alles wat wij ter hand nemen is dan ook dat wij milieuvriendelijk te werk gaan." De moeilijkste problemen op het gebied van scheeps- en industriële reiniging krijgen Martens niet klein. Het speuren naar de beste oplossing is voor de firma een uitdaging. De heer Martens: „Verder besteden we

De Supersucker

veel aandacht aan de mogelijkheden tot herwinning van grondstoffen. Wij vinden het van groot belang, dat zoveel mogelijk afvalprodukten worden omgezet in bruikbaar materiaal."

Eén van de specialiteiten van het bedrijf is het reinigen onder heel hoge druk. Voor een groot deel speelt deze activiteit zich af in haven- en industriegebieden en aan boord van schepen.

„Dubbele bodems van zeeschepen, ladingtanks en machinekamers worden door ons ontdaan van oude ladingresten. Hiervoor is apparatuur beschikbaar met roterende sproeikoppen en een mobiele heetwater- en stoominstallatie. Deze kan per uur 2000 kg stoom leveren. Onze mobiele heetwater- en stoominstallatie kent vele toepassingen zoals het schoonmaken van tanks aan boord van zee- en binnenvaartschepen, het doorspoelen van leidingen en complete installaties in de chemische industrie, het uit opslagtanks verwijderen van vetten en resten van olie en chemische middelen, het verwarmen van zware olie, zodat die gemakkelijk uit een tank of container gehaald kan worden, het reinigen van destillatietorens en warmtewisselaars en het verdunnen van uitgestroomde olie. De olie kan dan gemakkelijker worden weggepompt. Onze hogedrukapparatuur is verplaatsbaar op een truck en daardoor binnen enkele uren inzetbaar, waar ook in Nederland of België. Ook kan de hogedruk-unit worden neergezet op een schip of booreiland, dat gereinigd moet

worden. De opgepompte afvalstoffen worden door ons afgevoerd ter vernietiging of herwinning. Bij calamiteiten dragen we zorg voor het ontgassen van tanks, machinekamers en leidingssystemen."

Vol trots vertelt de heer Martens over het paradepaardje van het wagen- en machinepark: de Supersucker. „Het is de meest geavanceerde industriële vacuüm-unit ter wereld voor de verwerking van vloeibare, vaste of brij-achtige substanties. Met een laadvermogen van 14 m³ kunnen grote hoeveelheden afval probleemloos worden opgeruimd of herwonnen. Door een uniek beschermingssysteem is de pomp bestand tegen de meest kwaadaardige materialen. Ook met de luchtverontreiniging rekenen we definitief af: onze reuzenstofzuiger is voor dit doel uitgerust met een speciale filterinstallatie. Alle stofonderdelen, groter dan één micron, worden moeiteloos verwerkt. Zodoende is de uitgeblazen lucht schoon en reukloos."

Met de Supersucker kan Martens werken vanuit, vanaf en vanonder alle denkbare installaties zoals lopende banden, silo's, binnenschepen, hoppers, smeltovens, scheepsruimen, verzamelbakken, opslagtanks, afvoerbuizen, slibvangers, stortkokers etcetera. „Wij nemen bij wijze van spreken het vuile werk over in betonfabrieken, mijnen, chemische industrieën, metaal- en houtverwerkende bedrijven en krachtcentrales," aldus de heer Martens tot slot.

ingevoerd en constant in een eigen waterzuiveringsinstallatie gezuiverd. Een proces dat zeer nauw luistert omdat het water weer genoeg bacteriën moet blijven bevatten om de kreeften in leven te houden. Dit in de juiste conditie houden geldt zowel voor het zoete als voor het zoute water. ISPC heeft een totaal assortiment dat zijn weerga niet kent in de wereld. Het beleid is erop gericht een duidelijke kwaliteitsverbetering te bewerkstelligen van het restaurantwezen in ons land. ISPC manifesteert zich dan ook als niet-zo-maar een horecagroothandel. De klanten uit Nederland en in toenemende mate ook België komen vooral voor de versspecialiteiten, exclusieve wijnen, delicatessen en patisserie. Maar ook andere zaken die van belang zijn voor de horeca treft men er aan. Zo zijn er: meubilair, tafellinnen, servies, bestek en vakkleding. Alles in vele soorten en maten. De dikke badstoffen hotelhanddoek bevindt zich onder hetzelfde dak als de exclusieve Davidoff sigaar.

Achtien jaar geleden werd ISPC opgericht door Guus Roffelsen die nog steeds eigenaar is. Het eenmanszaakje in horecasnacks groeide voorspoedig en is met zijn huidige grootte en personeelsbestand van meer dan honderd vakmensen uitgegroeid tot een van de meest prominente horecaleveranciers van ons land. Om aan de eisen van veel exclusieve horeca-gelegenheden te kunnen voldoen halen inkopers van ISPC gedurende het hele jaar tweemaal per week versspecialiteiten op het gebied van vis, vlees, groente, fruit, wild en gevogelte in grote hoeveelheden uit de wereldberoemde Parijse hallen van Rungis. Het bedrijf beschikt daar over een eigen depot, waar produkten uit alle delen van de wereld op kwaliteit worden beoordeeld. Tweemaal per week is er verse aanvoer uit Brussel en uit tal van Europese landen, Afrika, Zuid-Amerika, Verenigde Staten en Canada.

Iedere afdelingschef is specialist op zijn vakgebied. Veelal verzorgen de

wie luilekkerland zoekt moet naar ispc in breda

Wie luilekkerland zoekt hoeft niet naar een ver en vreemd land te reizen. Het bevindt zich dichterbij dan u denkt, namelijk in Breda op het industrieterrein De Krogt, Kalshoven nummer 25. Daar is de INTERNATIONAL SALES PROMOTION COMPANY (ISPC) gevestigd op een bedrijfsoppervlakte van maar liefst 13.000 m². Binnen het gebouw vindt de lekkerbek letterlijk alles wat van zijn gading is. Je kunt het zo gek niet verzinnen of het is aanwezig. Van verse truffels tot de meest exclusieve soorten wild en gevogelte. Wie denkt dat bij voorbeeld produkten als verse aardbeien en asperges aan het seizoen zijn gebonden heeft het mis. „We zijn inderdaad niet meer aan een bepaald seizoen gebonden wat

onze produkten aangaat. We importeren sperziebonen en vers fruit in de winter uit een land als Kenia of landen in Zuid-Amerika. Het maakt niet uit uit welk deel van de wereld we onze verse produkten moeten halen. Onze stelregel is dat we nooit nee willen verkopen tegen de restauranthouder die op welk ogenblik dan ook verse zalm of kreeft nodig heeft. We zorgen dat het er is en daarmee uit." Aan het woord Wim Wagemakers, directeur van ISPC.

Boud gezegd, maar hoe ver ISPC gaat in de levering van bij voorbeeld verse vis, kan uw verslaggever met eigen ogen aanschouwen. In grote aquaria bevinden zich levende kreeft, langoustes, krabben, forel en écrevisses. Het zoute water waar de vis in zwemt wordt uit IJsland

afdelingschefs mede de inkoop en zoeken daarbij voortdurend naar primeurs. Zo bleek de introductie van struisvogelbiefstuk een eclatant succes te zijn. Regelmatig houden vooraanstaande gastronomen bij ISPC demonstraties en zijn er wijnproeverijen waarbij de tong gestreeld kan worden door wijnen van de meest vooraanstaande Franse wijnhuizen. Daarnaast is er binnen het gebouw een lunch-counter waar klanten tegen een geringe vergoeding gerechten en dranken zelf kunnen uitproberen. Het is ondoenlijk de vele tienduizenden producten te noemen, maar een kleine greep is voor de culinair geïnteresseerde wellicht interessant. Zo is er een ongekend breed aanbod van exclusieve groenten, verse kruiden en exotische vruchten zoals verse morilles, pleurottes, cèpes, girolles, trompettes-de-la-mort. De verse truffels en jus de truffels worden

geleverd door een boer in de Périgord. Vers zuiglam wordt geïmporteerd uit Nieuw-Zeeland maar er is ook vlees uit Ierland en Argentinië. Alle tongstrelende soorten als côte de boeuf, contereilet en runderhaas zijn aanwezig evenals alle soorten kalfs(achter)vlees. Het wild- en gevogelte-assortiment is bijkans onuitputtelijk. Wat te denken van ganzeborstfilet, cuisse de canard, magret de canard des Landes, canette en canard de barbarie. Vijf soorten kwartels, kwarteleitjes maar ook de 'gewone' kip is te verkrijgen. Echter niet te vergelijken met de diepvrieskip die de gemiddelde Nederlander op zijn bord krijgt. Het zijn kippen die nog écht naar kip smaken en niets hebben te maken met hun soortgenoten die in kippenschuren kunstmatig zijn opgefokt. Geslacht zien ze er gelijc uit en lijken op de kip van 'vroeger'.

In de wijnkelder zijn alle grote Bordeaux en Bourgognes vertegenwoordigd evenals alle Duitse wijnspecialiteiten. Men heeft een eigen import van Armagnac van het huis Castarède en de Calvados van het huis La Ribaude. Daarnaast 138 soorten whisky, waarvan ongeveer 50 malts. Kaas is er uit alle streken van Frankrijk, Engeland, Italië en ons eigen land. Uit de Beaujolais komen worstsoorten en hammetjes van Jean Plasse. Uit België talloze soorten paté en eveneens paté en croûte. ISPC heeft ongeveer 5000 houders van een pasje dat toegang verschaft tot dit eldorado. Er zijn toprestaurants bij waaronder enkele met een of twee sterren, leden van de Alliance Gastronomique, de Nederlandse Vereniging van Chefkoks, Romantisch Tafelen en Relais du Centre. Behalve deze klanten behoren ook restaurateurs uit België en Luxemburg tot de

klantenkring. „Voor de exclusiviteiten die men bij ons vindt komen restaurateurs uit het gehele land bij ons over de vloer,” zo besluit de heer Wagemakers. „De verse spullen komen vaak in het holst van de nacht aan en worden dan gelijc gelost. 's Morgens om zes uur staan de restaurateurs uit Leeuwarden en Groningen al bij ons op de stoep. Het is in de morgenuren een drukte van belang. Het prettige voor de horeca is dat men bij ons alles vindt op het vakgebied. Naast de meest exclusieve zaken kunnen er ook koffie, azijn en bij voorbeeld schoonmaakartikelen worden gekocht. Men hoeft niet ergens anders nog in te kopen. Er is in toenemende mate vraag naar bloemen. Hoort dat bij de horeca of niet? Ik denk dat we ook deze service gaan geven. Het zit er dik in dat de klanten over enige tijd met verse bloemen voor hun restaurant naar huis gaan”.

numafa: door grote flexibiliteit, snelle levertijden en goede service

„We groeien snel, maar flexibiliteit blijft hoog in ons vaandel staan. Op die manier en door onze inventiviteit, voldoen we aan de hoge en vaak gespecialiseerde eisen van onze klanten.”

Dit vertelt directeur

T. Leeuwenburgh van het in 1977 opgerichte bedrijf NUMAFA B.V. (Numansdorpse Machinefabriek) in het Zuidhollandse Numansdorp. Dit sfeervolle plaatsje ligt zo'n 25 kilometer ten zuiden van Rotterdam. Numafa is gespecialiseerd in de ontwikkeling en fabricage van roestvrij stalen machines voor met name de voedingsmiddelen-, vlees-, vis-, zuivel- en drankenindustrie. De producten lopen uiteen van industriële wasmachines tot

complete pneumatisch/elektrisch bestuurd transportinstallaties voor de voedingsmiddelenindustrie met praktisch alles wat daarbij toegepast wordt, zoals: krattenstapelaars, ontstapelaars, draaiplateaus, wissels in band-, ketting- en rollenbanentransport.

Door zijn snelle levertijden en een uitstekende backservice (7 dagen per week, 24 uur per dag) heeft Numafa een goede naam verkregen in de industrie. Ter illustratie vertelt de heer Leeuwenburgh: „Sinds kort hebben we een derde productielijn in gebruik genomen, noodzakelijk geworden door export naar diverse Europese landen, de U.S.A. e.a., maar hoofdzakelijk door een

groeiaantal afnemers in Nederland onder de eigen fabrieksnaam Numafa. Op dit ogenblik zijn er 55 enthousiaste en gemotiveerde medewerkers werkzaam en onze verwachting is dat dit aantal in de nabije toekomst zal toenemen, mede dank zij onze eigen afdeling engineering, welke zich bezighoudt met innovatie en ontwerpen van machines en transportsystemen t.b.v. de diverse industrieën.

Een stroom van gevarieerde producten verlaat het uiterst modern geoutilleerde bedrijf. De heer Leeuwenburgh wil graag enige hoofdactiviteiten hiervan toelichten: „Een groot assortiment van industriële wasmachines, standaard alsmede speciaal ontworpen naar de wensen en behoeften van onze afnemers met wascapaciteiten van 200 tot 2000 stuks kratten of bakken per uur. Op maat ontworpen transportsystemen voor het transport van dozen, kisten en kratten in elke gewenste lengte en afmeting, stapelaars en ontstapelaars voor kratten met een capaciteit tot 2000 stuks per uur, tevens voor dozen en pallets. Genoemde transportsystemen kunnen aangedreven worden d.m.v. trommelmotoren, motorreductoren, variatoren en of hydraulisch. Produktverwerking kan vereenvoudigd worden door montage van werkbladen aan de zijkanten van de transportsystemen. De samenstelling van het transportsysteem kan zijn: kettingbaan-, rollenbaan-, bandtransporteurs-, schroef- of bakjesbanden. Tevens is er een groeiende vraag naar de door ons

geproduceerde zeefbochten en zeeftrammels, voor toepassingen in de procesafvalwaterverwerking in de verschillende industrieën alsmede toeleveringen aan diverse specialistische bedrijven, welke zich hiermee bezighouden. De door Numafa ontworpen en geproduceerde eierwas- en ontsmetmachine is uniek in Nederland. Deze machine is gefabriceerd voor het wassen en daarna ontsmetten van, met een virus besmette, broedeieren. De machine bestaat uit vier delen, n.l. voorwas-, hoofdwas-, spoelen en drogen. De temperatuur van het water in de diverse gedeelten verschilt van elkaar en wordt thermostatisch geregeld. Op elk deel zit een temperatuurbewaking met alarm. En tot slot onze koel- en vriesspiralen, al of niet met complete demontabele koel-vriescel, met een temperatuur-bestendigheid van -40 °C tot 150 °C.”

Een spoelmachine in de vismijn van Colijnsplaat.

Een overzicht van een montagehal.

GLAS, GLAS, GLAS.

De Glasmaatschappij in Heerlen heeft een allesomvattende kijk op glas. Dat blijkt uit het zeer gevarieerde en complete assortiment dat wij onze afnemers bieden.

Glas in alle soorten, fabrikaten en afmetingen, in alle variaties!

Zomaar een greep:

Enkele en isolerende beglazing, KOMO-keur (10 jaar garantie), glas voor renovatiewerk, geluidsisolerend glas, zonreflekterende en absorberende glassoorten, spiegels, hardglazen binnen- en buitenpuien . . .

De Glasmaatschappij in Heerlen heeft een deskundige kijk op glas. Daar staat onze meer dan 60 jaar lange ervaring borg voor.

Betrouwbaarheid, service en kwaliteit: dat zijn begrippen geworden, die onverbrekelijk aan onze naam verbonden zijn.

Glasmaatschappij

Kissel 2 - Heerlen - Telefoon 045-725050 - Telex G.M.L. 56297

COSMOS COMPUTER SERVICE BV

SOFTWARE Analyse en ontwerp van automatiseringssystemen en het programmeren ervan.
Toepasbaarheidsonderzoeken en het geven van advies en begeleiding.
Ervaring op vele systemen en in meerdere talen. Converteren van programmatuur. Detachering.

DATA ENTRY Grote ponscapaciteit. Disk, tape, diskette, cassette, ponskaart. Gratis vervoer, snelle service.
Conversie van en naar genoemde media. Vaste contracten speciale tarieven.

OPLEIDINGEN Praktijkgerichte bedrijfsopleiding voor directie, staf en kader. Moderne hulpmiddelen: microcomputers, film en video. Inhoud cursus in overleg.

MICROCOMPUTERS Geautoriseerd dealer IBM PC, COMMODORE en HEWLETT-PACKARD. Vele kant en klare en klare programmatuur. Dagelijks demonstratie van o.a.
Tekstverwerking, Visicalc, Silicon office, Financiële administratie, Fakturering en voorraadadministratie enz.

SERVICE BURO Alle voorkomende computeractiviteiten, zowel batch als on-line als remotebatch. Zeer aantrekkelijke tarieven.

Specialisatie: loon- en salarisadministratie (alle CAO's), financiële administraties, adressenverwerking volgens PTT-normen.

Antwoordnummer 10003
5550 VD Valkenswaard
Postbus 11, 5550 AA Valkenswaard
Tel. 04902-17940

Tarieven op aanvraag, desgewenst fixed-price.
Toezending documentatie.

Geautoriseerd dealer IBM PC

COSMOS

sputgieterij op het gebied van
non-ferro metalen

*

gereedschapmakerij

*

poedercoating

*

innovatie en ontwikkeling van
produkten en apparatuur

*

verbetering van
bestaande produkten

*

L.P.G. autogasapparatuur

Donk Lopik b.v.

Tweede Industrieweg 1 Postbus 26
3411 ME Lopik 3410 CA Lopik
Holland Tel. 03475 - 1424 - 1670

NIEUWBOUW
Premie A en B sektor
STADSVERNIEUWING
RENOVATIE
GROOT ONDERHOUD

BV AANNEMINGSBEDRUF
B M v HOUWELINGEN
HARDINXVELD-GIESSENDAM

Kantoor: Buitendams 489
Postbus 13 — 3370 AA Hardinxveld-Giessendam
Telefoon 01846 - 7500

AZOBÉ BILLINGA EN ANGELIM VERMELHO

geleverd in bestek - damwand - palen
en andere vormen zoals prefab -
gevlochten matten - complete bruggen -
bloembakken enz.

FA. WED. J. REEF

IEPENDIJK 3, 7471 BE GOOR
TEL. 05470 - 2672, b.g.g. 2101 - 5093

puur natuur...
én een toonbeeld
van moderne
brouwtechniek
twee uitersten,
een karakter...

Bierbrouwerij de Leeuw bv
Postbus 815 6300 AV Valkenburg
Telefoon (04406) 1 34 34

vandalisme: wat valt er tegen te doen?

Vandalisme heeft veel materiële en immateriële schade tot gevolg. Eén en ander heeft geleid tot diverse publikaties over dit 'zinloze' vernielen. In dit artikel wordt vastgesteld dat vandalisme een duidelijke functie voor jongeren heeft. Vandalisme wordt niet zozeer beschouwd als een gedragsprobleem van de jeugd, maar veeleer als een verschijnsel dat meer en minder duidelijke maatschappelijke achtergronden heeft.

Bestrijding van vandalisme is echter vooral gediend met een praktische aanpak. Als voorbeeld van vandalismebestrijding wordt Buro Halt in Rotterdam beschreven. Op grond van de daar gehanteerde werkmethode en aan de hand van andere activiteiten op dit gebied in Rotterdam wordt een stapsgewijze gemeentelijke opzet voor vandalismebestrijding geschetst.

inleiding

Vandalisme is een verschijnsel dat zich de afgelopen jaren in een toenemende belangstelling heeft mogen verheugen. Een grote hoeveelheid publikaties zag het licht. Er werd een toename van vandalisme geconstateerd¹⁾ en men maakte zich ernstig zorgen over de grote schadebedragen die hiermee samenhangen. De schattingen op dit punt lopen uiteen van f 100 miljoen per jaar aan gemeentelijk eigendom in Nederland²⁾ tot f 140 miljoen per jaar aan gemeentelijk en particulier eigendom alleen al in de stad Amsterdam³⁾.

Nu zijn dat inderdaad geen geringe bedragen, vooral niet wanneer bedacht wordt dat al dit

geld moet worden uitgegeven vanwege zo'n zinloos iets als zo maar vernielen. Toch zijn de schattingen over de schade die de gemeenschap lijdt door belastingfraude talloze malen hoger⁴⁾. De kosten veroorzaakt door vandalisme kunnen dus niet van doorslaggevende betekenis zijn voor de aandacht die aan dit verschijnsel wordt gewijd.

Vandalisme kenmerkt zich echter in vergelijking tot veel andere delicten door een grote zichtbaarheid, het veroorzaken van directe hinder en overlast en een sfeer van verpaupering en onveiligheid. Juist deze combinatie van factoren maakt dat velen direct de negatieve gevolgen van vandalisme ervaren: onleesbare halteborden, vernielde telefooncellen, afgebroken antennes bij auto's en bekladderde gevels. En bovendien zijn de daders bekend, want de vandalen, dat zijn immers de jongeren? Een af te grenzen en duidelijk herkenbare groep, terwijl — ja, wie zijn eigenlijk de belastingfraudeurs?

is vandalisme wel zo zinloos?

Vandalisme kan omschreven worden als 'gedrag van jongeren, dat schade en/of overlast voor personen tot gevolg heeft of schade aan goederen aanricht'.

Elke vorm van gedrag dient om iets te bereiken, of, met andere woorden, mensen vertonen bepaald gedrag om bepaalde behoeften te bevredigen. Dat geldt ook voor vandalisme. Het plegen van vandalisme heeft, net als elk ander gedrag, een duidelijke functie: het levert jongeren behoeftebevrediging op. Om welke behoeften gaat het dan? Wat bereikt je ermee door iets te vernielen?

Goed beschouwd eigenlijk een heleboel. Je

leert of iets kapot gaat of niet, hoe sterk het is en of het soms ook kan branden. Je beleeft spanning en sensatie omdat je iets doet wat eigenlijk niet mag, waar risico's aan verbonden zijn. Je test de grenzen van de volwassen wereld uit: wordt dit toegestaan of volgt er een correctie? Je verwerft status in de ogen van je vrienden, want jij durft. En iets vernielen is vaak leuk: het maakt een hoop lawaai en het is een interessant gezicht.

Eén daad van vandalisme bevredigt zo tegelijkertijd de behoefte om de wereld te verkennen, en de behoeften aan spanning, opwinding en sensatie, aan status en aan onafhankelijkheid. En wordt daarmee tot zeer aantrekkelijk gedrag, juist voor jongeren⁵⁾.

Nu zijn er aan elke gedraging behalve de genoemde 'baten' ook 'kosten' verbonden: het kost de nodige inspanning en tijd, en men loopt soms gevaar.

Nu vertonen mensen in het algemeen dat gedrag dat het meeste oplevert en het minste kost, in vergelijking tot mogelijke gedragsalternatieven⁶⁾. Vandalisme zal dus vooral voorkomen wanneer het veel oplevert en weinig kost, in vergelijking tot mogelijke andere gedragingen.

Dat betekent dat 'de' oorzaken voor vandalisme volgens deze analyse kunnen zijn: 1. onvoldoende of geen kosten (negatieve gevolgen, remmende factoren), 2. onvoldoende of geen alternatieven voor behoeftebevrediging, en 3. een combinatie van beide.

Vandalisme kan dus onder nogal verschillende omstandigheden ontstaan. Het ontbreken van toezicht en controle en daardoor het uitblijven van straf of correctie kan vandalisme in de hand werken, hetgeen ook geldt voor het gebrek aan mogelijkheden voor amusement of het niet op een legitieme manier status kunnen verwerven. Ook heel concrete omgevingsfactoren dragen aan vandalisme bij. Zo lokt een overdaad aan breekbaar materiaal in de buurt van een school als het ware vandalisme uit, terwijl men zich eveneens kan afvragen of het bijvoorbeeld niet erg onhandig is om plastic prullenbakken te plaatsen tegen 'vuurwerktijd'⁷⁾. De kosten voor het plegen van vandalisme worden zo voor jongeren wel bijzonder laag.

de rol van de omgeving

In hoeverre de omgeving en, in breder verband, de huidige samenleving in termen van kosten en baten op jongeren zijn ingesteld is eigenlijk zeer de vraag.

Jongeren verkeren in een permanent leerproces. Ze leren van hun ouders, hun vrienden en de school. Ze maken gebruik van de mogelijkheden die de omgeving hen biedt, ze proberen dingen uit, en ze leren van de gevolgen van hun daden. Dat daarbij grenzen worden overschreden en brokken worden gemaakt, is weliswaar zeer lastig maar te voorzien. De mate waarin dit evenwel gebeurt kan problematisch zijn. Men dient daarbij wel te bedenken, dat het gedrag dat jongeren vertonen grotendeels het gevolg is van de 'kosten' en

'baten' die de samenleving introduceert, of juist nalaat te introduceren.

Vandalisme is zeker ongewenst gedrag met schadelijke gevolgen voor de samenleving en voor jongeren zelf — zij leren immers behoeften te bevredigen ten koste van anderen. Toch kan men zich afvragen of de tegenpool van vandalisme ons niet nog veel meer zorgen zou moeten baren. Wat te denken van jongeren die dan weliswaar geen vandalisme plegen, maar wegwijnen op hun kamertjes? De stijgende tendens van zelfmoord onder jongeren⁸⁾ is ook een teken aan de wand. Er lijkt iets goed fout te zijn, en vandalisme is daarvan één signaal.

Vandalisme is welbeschouwd een zeer complex probleem, waarvoor vele verschillende 'oorzaken' zijn aan te geven. Of, liever gezegd, veel verschillende factoren kunnen aan het ontstaan van vandalisme bijdragen. Concrete factoren, maar ook moeilijk grijpbare maatschappelijke invloeden⁹⁾.

Wil men iets tegen vandalisme doen, dan is een pragmatische instelling vereist om tot daden te kunnen overgaan. Rekening houdend met het voorgaande dient een dergelijke benadering bovendien veelzijdig te zijn, wil men een redelijke kans op resultaten hebben.

buro halt in rotterdam: een voorbeeld van vandalismebestrijding

Uit onderzoek blijkt dat de pakkans voor het plegen van veel delicten niet erg groot is¹⁰⁾. De meeste vanden worden dus niet betrapt en opgepakt.

Volgens algemeen aanvaarde leertheoretische principes is het noodzakelijk, dat aan vanden duidelijk wordt gemaakt dat hun gedrag ongewenst is en dat er op hun gedrag één of andere sanctie volgt. En liefst een zinnige sanctie. Op dat gebied was lange tijd niet veel voorhanden. Waarschuwingen en boetes uitdelen hebben slechts een beperkte pedagogische werking, terwijl de vandalistische 'delicten' veelal niet ernstig genoeg waren om tot zwaardere straffen over te gaan. Afgezien nog van alle bezwaren die daàr dan weer aan kleven.

Om die reden is in Rotterdam in 1981, nog voor de experimenten van de commissie Slagter, overgegaan tot *alternatieve 'sancties'* met behulp van Buro Halt. Jonge vanden (van 12 tot 18 jaar) worden door de politie of het Openbaar Ministerie naar Halt verwezen, alwaar hen de mogelijkheid van een alternatief voor de gebruikelijke strafvervolg wordt geboden. Een jongere moet hiervoor zelf een voorstel doen, gericht op herstellen of anderszins vergoeden van de aangerichte schade. De confrontatie met de gevolgen van eigen gedrag staat daarbij centraal, naast het stimuleren van wenselijk gedrag — namelijk het herstellen van de schade.

Toch kan men niet verwachten dat alleen een alternatieve sanctie als reactie op vandalisme een afdoende maatregel is. Veel vanden worden immers nooit opgepakt, en voor de

Alma van Hees (29) is afgestudeerd in de Veranderkunde bij de vakgroep Sociale en Organisationspsychologie van de Rijksuniversiteit Leiden. Al tijdens haar studie was zij betrokken bij de opzet van Buro Halt in Rotterdam, een project ter bestrijding van vandalisme. Zij is daar nu werkzaam als wetenschappelijk medewerkster, en verricht onder meer onderzoek met betrekking tot vandalisme. Daarover verschijnt in de loop van dit jaar een rapport. Per 1 maart 1985 is zij tevens verbonden aan de Rijksuniversiteit te Leiden ten behoeve van het onderwijs in de Veranderkunde.

wel opgepakten zou het wel erg optimistisch zijn om te veronderstellen dat ze na de alternatieve bezigheid ineens nooit meer vandalisme zouden plegen. Want wat gebeurt er met de situaties die als het ware vandalisme oproepen? En in hoeverre beschikt een jongere nu plotseling wel over alternatieven voor niet-vandalistisch gedrag? Er moet dus nog heel wat meer gebeuren.

Om na te gaan of een jongere over *alternatieven voor niet-vandalistisch gedrag* beschikt, wordt door Buro Halt een vragenlijst afgenomen. Uitgangspunt daarbij is, dat onvrede over de eigen levensomstandigheden de kans op het plegen van vandalisme verhoogt. Blijkt er van dergelijke onvrede sprake te zijn, dan doet Buro Halt een aanbod voor hulp- en dienstverlening. Voor een deel verricht Halt dit zelf, deels wordt doorverwezen naar andere instanties. Voorkomende problemen betreffen onder meer huisvesting, financiën, opleiding en werk, vrijetijdsbesteding, gezinssituatie en andere justitiële contacten.

De ervaring leert dat slechts in een beperkt aantal gevallen van ernstige problemen bij jongeren sprake is (10 tot 20%). Het is uiterst lastig om aan te tonen dat die problemen juist de oorzaak voor het plegen van vandalisme waren. Wel is het echter volgens voornoemde theorie aannemelijk dat de kans op vandalis-

me daardoor wordt vergroot. Daarnaast behoren dergelijke problematische situaties, los van de relatie tot vandalisme, niet voort te bestaan.

Met bovenbeschreven twee taken richt Buro Halt zich vooral op individuele of groepen jongeren. Vandalisme is echter niet alleen een jongerenprobleem. Er zal ook aandacht moeten worden besteed aan omgevingsfactoren en meer structurele invloeden.

Buro Halt heeft daarom als derde taak het ingrijpen in *situaties* waar veel vandalisme voorkomt. Op grond van informatie van jongeren, andere betrokkenen en schade cijfers worden 'haarden' van vandalisme ter plekke bekeken. Vervolgens worden alle relevante personen om de tafel geroepen. In het afgelopen jaar is zo samengewerkt met onder meer allerlei gemeentelijke diensten, de politie, deelgemeenteraden, woningbouwverenigingen, bewonersorganisaties, club- en buurt-huiswerk, scholen, particuliere bedrijven en winkeliersverenigingen.

Gezamenlijk wordt geanalyseerd welke factoren mogelijk aan het vandalisme zouden kunnen bijdragen. In termen van kosten en baten: is er sprake van onvoldoende kosten waardoor het plegen van vandalisme zeer aantrekkelijk is, en/of ontbreken alternatieven voor niet-vandalistisch gedrag? Op grond van deze analyse wordt een plan opgesteld, waarvoor alle betrokkenen zich gaan inzetten. Enkele voorbeelden: de politie verhoogt de surveillance, de woningbouwvereniging gaat in overleg met de bewoners bouwkundige veranderingen aanbrengen, op scholen of in de buurt wordt een voorlichtingscampagne gevoerd, een bestemmingsplan wordt gewijzigd, er wordt extra verlichting aangebracht in combinatie met steviger materiaal, vernielingen worden snel hersteld, en via Buro Halt of welzijnswerk worden contacten gelegd met de jongeren in de betreffende buurt.

De kracht van een dergelijke aanpak ligt in het inschakelen van alle betrokkenen, activiteiten op korte termijn en goede onderlinge afstemming van deze activiteiten. Daardoor ontstaat een breed draagvlak en zichtbare resultaten. De ervaringen met dergelijke projecten zijn zeer positief en door de betrokkenen wordt een afname van het vandalisme gerapporteerd. Tenslotte worden de hier opgedane ervaringen uitgewerkt in meer algemene beleidsadviezen en resulteren bepaalde projecten in lange termijn-werkzaamheden.

resultaten en aanbevelingen

De ervaringen die tot nu toe met Buro Halt zijn opgedaan zijn veelbelovend. Alhoewel een directe relatie tot de schade cijfers vooralsnog moeilijk aantoonbaar is, zijn deze schade cijfers in Rotterdam de laatste jaren dalend¹¹⁾. De waardering voor Buro Halt moge ook blijken uit het feit dat dit project zich nu een structurele positie binnen de gemeente heeft verworven, na in 1981 als experiment van start te zijn gegaan. Ook in andere steden wordt dit Rotterdamse initiatief nagevolgd. In onder meer Dordrecht, Den Haag, Gouda en

diverse Rijnmond-gemeenten functioneren Haltprojecten of zijn ze in voorbereiding. Behalve de opzet van zo'n volledig Halt-project zijn er uit de hier beschreven werkwijze en aan de hand van andere activiteiten op dit gebied in Rotterdam een aantal algemeen bruikbare ideeën over te nemen:

- Elke aanpak van vandalisme kost *geld*. In Rotterdam is in 1979 besloten om 5% van het bedrag, dat jaarlijks wordt uitgegeven om vernielingen aan openbare schoolgebouwen te herstellen, te besteden aan vandalismebestrijding (motie Simons). Daaruit wordt ook Buro Halt gefinancierd. Een geslaagde aanpak verdient dit ruimschoots terug.

- Wil men iets tegen vandalisme doen, dan moet men weten op welke plaatsen vandalisme plaatsvindt. Zeer algemene beleidsplannen hebben slechts beperkte betekenis; men kan beter uitgaan van concrete vandalisme-problematiek.

Een algemene richtlijn voor het opsporen van 'haarden' van vandalisme is uit te gaan van schadecijfers, die dan wel geregistreerd moeten worden. In Rotterdam gaat dit jaar een gemeentelijke *vandalisme-registratie* van start, die maandelijks overzichten van schadecijfers per dienst, plaats, object en tijdstip moet gaan opleveren. Een goede registratie maakt bovendien een meting van het resultaat van activiteiten tegen vandalisme mogelijk op het punt van materiële schade aan gemeentelijk eigendom. Hierbij moet wel worden bedacht dat 'vandalisme' moeilijk af te grenzen is van de zogenaamde 'kleine criminaliteit'. Betreffende delicten lopen niet zelden in elkaar over. Bovendien pleegt een behoorlijk deel van de vanden ook winkeldiefstallen en inbraken¹²). Tenslotte geeft een registratie voornamelijk een beeld van de materiële schade, terwijl de ervaring bij Buro Halt leert dat sommige vandalisme-problematiek vooral bestaat uit gevoelens van bedreiging en onveiligheid, veroorzaakt door groepen jongeren. Op dit punt zijn schadecijfers dus beperkt van waarde.

- Vervolgens dient iemand het *initiatief* te nemen tot een *analyse* van het probleem in kwestie en het inschakelen van betrokkenen. Zo'n initiatief kan van de gemeente uitgaan, die hiertoe iemand aanstelt of aanwijst of een vaste groep of commissie in het leven roept. In Rotterdam wordt voor deze taak een coördinatiecommissie samengesteld, waarin naast Buro Halt vertegenwoordigers van allerlei gemeentelijke diensten zitting hebben. Enkele aandachtspunten voor zo'n persoon of commissie: men dient over voldoende invloed of bevoegdheden te beschikken om daadwerkelijk iets gedaan te krijgen, en men zal relatief onafhankelijk van enige dienst of instelling te werk moeten kunnen gaan. Vandalisme-problematiek is namelijk niet zelden een kwestie van belangentegenstellingen waarop veelbelovende plannen snel kunnen stranden: de ene dienst verschuift het probleem naar de andere of vindt dat zij in dezen al genoeg hebben gedaan c.q. geld hebben

uitgegeven. Onafhankelijkheid in opstelling is een vereiste om het gehele terrein te kunnen overzien, zelf niet aan bepaalde belangen gebonden te zijn en daardoor het vertrouwen van alle betrokkenen te kunnen winnen.

- Het op grond van opgedane ervaringen (en gelezen literatuur op dit gebied) uitwerken van *algemene beleidsadviezen* is de laatste stap in deze procedure. Deze adviezen kunnen praktische zaken betreffen zoals materiaalgebruik en beveiliging, maar ook complexer beleidsterrein zoals welzijnswerk, jongerenbeleid, onderwijs en hulpverlening, om er maar een paar te noemen. Vandalisme-problemen zijn immers ook, en misschien wel vooral, maatschappelijke problemen.

Voor deze taak functioneert in Rotterdam een stuurgroep. Gezien de complexiteit van deze werkzaamheden is samenstelling daarvan geen eenvoudige zaak, maar wel zeer aan te bevelen.

- Tenslotte nog twee aandachtspunten, namelijk het *onderwijs* en *voorlichting*.

De schade door vandalisme aan schoolgebouwen is aanzienlijk¹³). Uit bij Buro Halt verricht onderzoek blijkt de gemiddelde leeftijd van opgepakte vanden 15 jaar te zijn, leerplichtig dus, en is 85% schoolgaand¹²). Zonder in te gaan op de relatie tussen onderwijs en vandalisme, maakt bovenstaande scholen echter wel tot een belangrijk aandachtspunt, en tot een mogelijk aangrijpingspunt voor beïnvloeding van vandalistisch gedrag.

In Rotterdam is een lessenpakket voor lagere scholen, gericht op terugdringen van vandalisme, in voorbereiding. Bij activiteiten van Buro Halt worden ook regelmatig scholen betrokken. Verder bestaat er een expositie over vandalisme in het zogenaamde Anti-vandalencentrum, te bezoeken door schoolklassen. Een en ander zou de indruk kunnen wekken dat vooral door voorlichting op scholen — een voor de hand liggend middel — een gedrags-

verandering bij vandalen te bereiken is. Nu is voorlichting op zichzelf in veel gevallen een bruikbare methode, alhoewel velen er abusievelijk van uitgaan dat men door uitsluitend voorlichting problemen op kan lossen. Er dient echter voor gewaakt te worden om, met name bij voorlichting over vandalisme, niet het omgekeerde effect te bereiken, door vooral de negatieve gevolgen van vandalisme te benadrukken en dit gedrag nadrukkelijk af te keuren. Uit het voorgaande zal inmiddels duidelijk zijn geworden dat vandalisme maar zeer ten dele een 'gedragsprobleem' van jongeren is. 'Elke samenleving krijgt de jeugd die zij verdient' is in dit opzicht een passende uitspraak. Voorbijgaan aan de functie die vandalisme voor jongeren heeft is een onpraktische zaak, evenals het negeren van al die factoren die vandalisme in de hand werken. Vandalisme is ook in dit opzicht een kwestie van belangentegenstellingen, waarbij de belangen van jongeren vaak moeten wijken voor de behoeften van volwassenen aan bijvoorbeeld rust (geen gevoetbal voor de deur), aan parkeerruimte en aan een uitlaatplek voor hun huisdieren, waardoor de nog overblijvende ruimte onbruikbaar wordt door hondepoepl...

Deze laatste overwegingen benadrukken de noodzaak van een zorgvuldige belangenafweging bij de bestrijding van vandalisme. Wie of welke groep heeft belang bij een bepaalde maatregel en wordt daarbij wel recht gedaan aan de belangen van andere groepen, bijvoorbeeld de jongeren?

Dit alles maakt vandalismebestrijding niet eenvoudig. Maar het draagt wel de belofte in zich om ontwikkelingen in gang te zetten, waarvan de samenleving als geheel profiteert.

noten

¹⁾ Van Dijk, B. en van Soomeren, P., 'Vandalisme: wat is er aan de hand?' In: Justitiële Verkenningen, no 3, 1981.

²⁾ Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 'In de vernieling', Uitgeverij van de V.N.G., 's-Gravenhage, 1984.

³⁾ Walop, M. e.a., 'Rapportage onderzoek jeugd-vandalisme, deel 6', Gemeente Amsterdam, 1984.

⁴⁾ Het bedrag gemoeid met *achterhaalde* onjuiste opgaven aan de belastingdienst voor slechts drie soorten belasting bedraagt al vele tientallen miljoenen gulden, hetgeen slechts een klein topje van de ijsberg weergeeft. Zie: Grotenhuis, A. L. J., 'Belastingfraude in Nederland', Uitgeverij Gouda Quint BV Arnhem, 1980.

⁵⁾ Een nadere uitwerking van dit onderwerp, en van het verder in dit artikel beschreven Buro Halt, is te vinden in: Van Hees, A., 'Vandalisme en Buro Halt', Rijksuniversiteit Leiden 1983, te verkrijgen bij Buro Halt, Rotterdam.

⁶⁾ Zie de zgn. 'exchange-theory' in: Secord, P. F. en Backman, C. W., 'Social Psychology', 1964, McGraw-Hill Inc., Kogakusha.

⁷⁾ Zie ook Wise, J., die het gelegenheidskarakter van vandalisme aangeeft, in onder meer: 'Vandalisme, hoe het met zachte hand te bestrijden', in: Psychologie, jan. 1983, no. 1.

⁸⁾ Diekstra, R., 'Suicide: een nieuwe jeugdepiedemie?' In: Intermediair, 20e jaargang 13, maart 1984.

⁹⁾ Zie ook het tussenrapport van de commissie Roethof over de bestrijding van kleine criminaliteit,

waarin wordt gesignaleerd dat een aantal maatschappelijke ontwikkelingen heeft plaatsgehad, die het plegen van kleine criminaliteit sterk in de hand werken: allerlei vormen van toezicht zijn in de loop der jaren weggefallen. Staatsuitgeverij 's-Gravenhage, 1984.

¹⁰⁾ Hood, R. en Sparks, R., 'Key issues in criminology', 1970, World University Library, London.

¹¹⁾ Een schatting op basis van geregistreerde cijfers wijst op terugdringen van de schade in het afge-

lopen jaar met minimaal één miljoen. Bron: Projekt Vandalisme, Secretarie-afdeling J.V., gemeente Rotterdam.

¹²⁾ Eén van de resultaten van onderzoek bij Buro Halt door schrijfster van dit artikel. Publikatie in de loop van 1985 door de gemeente Rotterdam.

¹³⁾ Schade aan openbare schoolgebouwen door vandalisme in Rotterdam bijvoorbeeld in 1980: f 2.463.851,-.

kinderen van gescheiden ouders

De heer Damseaux, lid van het Europese Parlement (liberaal) vroeg de Europese Commissie of er gemeenschapsbepalingen bestaan om te voorkomen dat gescheiden ouders hun kinderen ontvoeren.

Er bestaan, zo blijkt uit het antwoord van de Commissie, geen communautaire voorschriften op grond waarvan de genoemde situatie kan worden voorkomen die het resultaat is van voogdijverschillen betreffende kinderen tussen een gescheiden vrouw die onderdaan is van een lid-staat, en haar echtgenoot die een onderdaan is van een derde land.

Een dergelijke situatie kan zelfs voorkomen tussen twee gescheiden of gescheiden levende echtgenoten die onderdaan zijn van twee lid-staten. Het Verdrag van Brussel van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken is namelijk niet van toepassing op de voogdij over kinderen. Bij de onderhandelingen over de toetreding van de drie nieuwe lid-staten (Denemarken, Ierland, Verenigd Koninkrijk) tot het Verdrag van 1968 was trouwens uitdrukkelijk gevraagd dit verdrag uit te breiden tot "legal kidnapping". Om aan dit voorstel uitvoering te geven kon evenwel geen enkele overeenstemming worden bereikt. Bovendien vertonen de nationale wetgevingen van de lid-staten zodanige onderlinge verschillen dat de echtgenoot, aan wie bij vonnis de voogdij is opgedragen, binnen de Gemeenschap geen identieke bescherming geniet op grond waarvan hij een snelle teruggave van het kind kan verkrijgen.

In de wetgeving van sommige lid-staten is met name bepaald dat de geadieerde rechter in het belang van het kind de beslissing van de eerste rechter kan herzien en een echtgenoot de voogdij die hij bezat kan ontnemen en opdragen aan degene, die slechts een bezoekrecht had. Volgens de wetgeving van andere lid-staten daarentegen is de geadieerde rechter niet bevoegd daarover te oordelen. De toestand is dus verre van bevredigend in het geval van ouders die onderdaan zijn van twee lid-staten, doch is nog veel minder bevredigend wanneer een van beide ouders onderdaan is van een derde land. Om dergelijke toestanden te voorkomen is niettemin loffelijk werk verricht in het kader van de Raad van Europa en de Haagse Conferentie voor internationaal privaatrecht.

Het Verdrag van de Raad van Europa van 20 mei 1980 „inzake de erkenning en tenuitvoerlegging van beslissingen inzake de voogdij over kinderen en inzake het herstel van de voogdij" is van kracht sedert 1 oktober 1983.

Dit verdrag is ratificeerd door de vier volgende staten: Frankrijk, Luxemburg, Portugal en Zwitserland. Het verdrag is ondertekend door Oostenrijk, België, Cyprus, de Bondsrepubliek Duitsland, Griekenland, Ierland, Italië, Liechtenstein, Nederland, Spanje en het Verenigd Koninkrijk.

Dit verdrag betekent onmiskenbaar een vooruitgang op dit terrein doch laat de ondertekennende staten de mogelijkheid op bepaalde punten een voorbehoud te maken dat met name bedoeld is om de bevoegdheid te handhaven van de geadieerde rechter om zijn oordeel te geven in het belang van het kind.

De Commissie heeft getracht het standpunt van de lid-staten dienaangaande te coördineren ten einde een gemeenschappelijk standpunt te bereiken voor een snelle procedure inzake de erkenning en de tenuitvoerlegging van de betreffende beslissingen. Haar pogingen hebben evenwel geen succes gehad. Door het ontbreken van een gecoördineerd standpunt worden de mogelijkheden minder om genoemd Europees verdrag aan te vullen met communautaire maatregelen.

Het door de Haagse Conferentie voor internationaal privaatrecht op 25 oktober 1980 gesloten verdrag betreft de burgerlijke aspecten van de internationale kidnapping van kinderen. Hierin wordt voornamelijk de samenwerking geregeld tussen de centrale autoriteiten van de staten die met name ervoor moet zorgen dat de kinderen onmiddellijk terugkeren. Dit verdrag is op 1 december 1983 in werking getreden en tot nu toe geratificeerd door de vier navolgende staten: Canada, Frankrijk, Portugal en Zwitserland. België, de Verenigde Staten en Griekenland hebben het verdrag ondertekend. De Commissie spreekt de wens uit dat alle lid-staten beide verdragen zo spoedig mogelijk ratificeren.

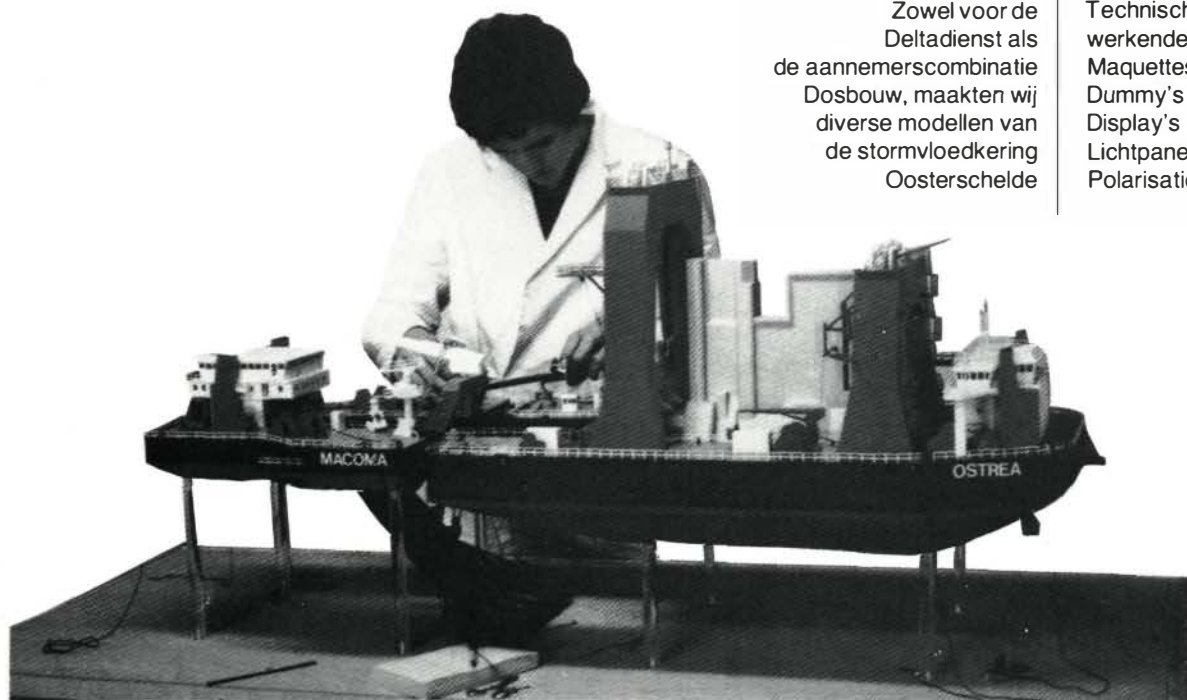
Bilaterale verdragen op dit gebied, zo deze al tussen lid-staten alsmede tussen lid-staten en derde landen bestaan, komen zelden voor en ontbreken zelfs volledig ten aanzien van derde landen buiten Europa.

MAQUETTEBOUW BRUNS

Hoeverstraat 28, 5563 AJ Westerhoven (n.b.)
Nederland, Telefoon 04902-14761

Zowel voor de
Deltadienst als
de aannemerscombinatie
Dosbouw, maakten wij
diverse modellen van
de stormvloedkering
Oosterschelde

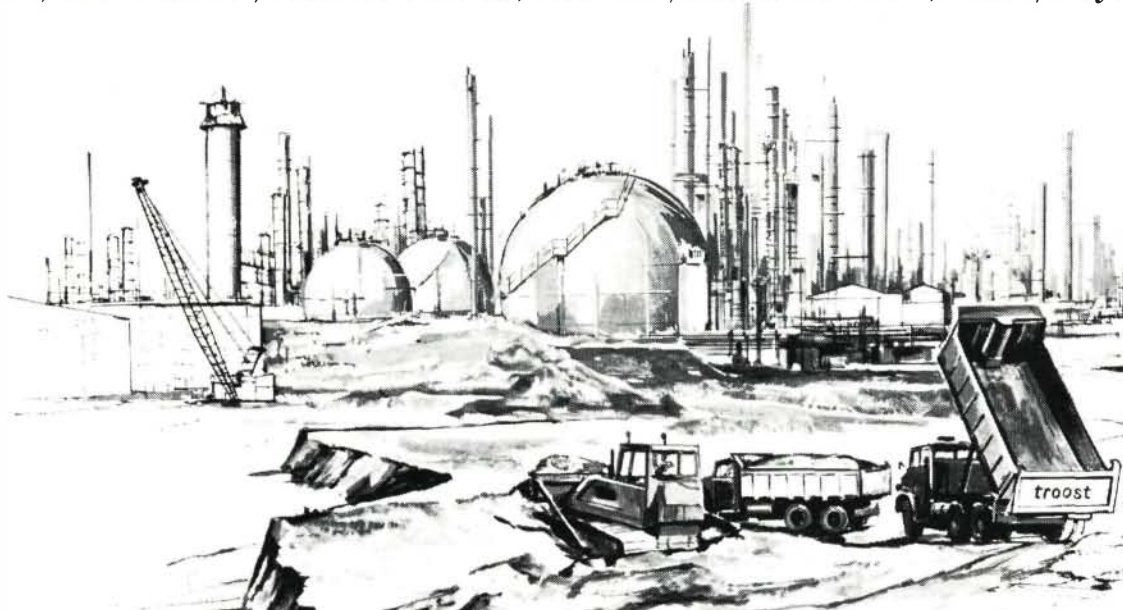
Technische en
werkende modellen
Maquettes
Dummy's
Display's
Lichtpanelen
Polarisatiepanelen

DE TROOST PERNIS GROEP IN DUIDELIJKE CIJFERS

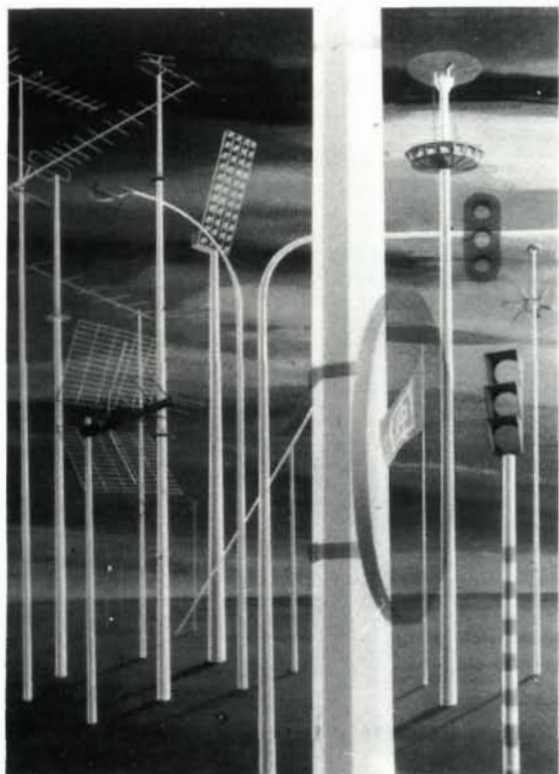
5 divisies, 30 Troost Bedrijven, ruim 1.100 medewerkers, een jaaromzet in 1981 van meer dan 110 miljoen gulden. Dertig bedrijven met hun eigen specialisten en specialismen, die in staat zijn door de onbeperkte mogelijkheden van onderlinge samenwerking compleet dienstbetoon te leveren aan rijks-, provinciale en gemeentelijke lichamen, de (petro)-chemische en andere industrieën in binnen- en buitenland, voor elk project.

5 divisies - Troost Industrie Services - Troost Mechacon - Troost Milieu/Recycling - Troost Aanneming - Troost Materieel - die zich toelagen op uiteenlopende maar vaak op elkaar afgestemde activiteiten: grondverzet, wegenbouw, onderhoud en service, weg- en watertransport, utiliteitsbouw, schoorsteenbouw, renovatie, staalkonstrukties, milieu/recycling.

troost pernis

Ring 627-635
Postbus 617
3195 ZG Pernis RT
Telex 28783 trope nl
Tel. 010-162022

PETIT JEAN NEDERLAND B.V.

WETH. SANGERSSTRAAT 25, 6191 NA BEEK (L.)
POSTBUS 91, 6190 AB BEEK (L.), TELEX 56910 (PEJE)
TELEFOON 04402-78700

dochteronderneming van 's werelds grootste
fabrikant van masten bestemd voor
**openbare verlichting • hoogspanningsnetten
antennes • sportvelden • stadions • windenergie
kantelmasten • bevestigingsartikelen**

korte levertijden • voorraad van standaardmasten
in Nederland
levering volgens Nederlandse normen

AAN- EN VERKOOP GEBRUIKTE LAADBORDEN

Alle verloren of restand paletten, kisten of
kratten, kopen wij in.
Uit onze 50.000 paletten voorraad, kun-
nen wij elke gevraagde maat leveren.
Ook nieuwe en gebruikte euro-paletten.

A.R. Opvba.
Kijkverdriet 3 2380 RAVELS
Tel: (014) 67 86 20 Telex: 35581

vernielen . . . vergeet 't maar!

een anti-vandalisme project ontwikkeld op initiatief van het Bureau Voorkoming Misdrijven van de gemeentepolitie te Venlo en bestemd voor de leerlingen van de bovenbouw van het lager onderwijs in die gemeente.

„Het wordt tijd dat we ons gaan bezinnen over het vernielzuchtige gedrag van de jeugd. Ze maken kapot wat wij in jaren hebben opgebouwd, erkennen het ouderlijk gezag nauwelijks meer en laten zich laatlunkend uit over het bestuur.”

Dit is geen citaat uit een Nieuwjaarstoespraak van een burgemeester bij de jongste jaarwisseling, maar een vrij vertaalde uitspraak van een bestuursambtenaar uit het Egypte van de Farao's. Er is kennelijk niets nieuws onder de zon, want er wordt veel vernield in onze maatschappij. Bijna dagelijks kunnen we berichten hierover lezen in de krant en zien we op gezette tijden beelden hierover op de televisie.

De jeugd heeft het nu eenmaal in zich, om in de periode van groei naar volwassenheid, zich af te zetten tegen de gevestigde orde en de regels die in een samenleving gelden. Soms leggen deze 'puberteitsoptandjes' verouderde en verroeste maatschappijstructuren bloot en maken zij de weg vrij voor vernieuwingen die ten goede komen van de gemeenschap. Niet in iedere tijdspanne krijgt de jeugd de gelegenheid om zich duidelijk te kunnen manifesteren. Het bestaande maatschappelijke klimaat is hiervoor bepalend. Wanneer zich dat dan ook voordoet, steeds moeten we een kritisch oog houden op de zich daarbij voordoende randverschijnselen.

De uitingen van de provo- en kabouterbeweging met hun ludiek-provocerende wijze om wantoestanden betreffende het stug en afstandelijk werkende gezagsapparaat aan de kaak te stellen liggen niet zo ver weg in onze herinnering. Om aandacht te krijgen onderstreepten de deelnemers hun acties ook met vernielingen.

Een ander randverschijnsel uit die tijd, het gebruik van geestverruimende middelen, is bij de hedendaagse jeugd blijven hangen en heeft zich zelfs verergerd. Dit is de andere kant van de medaille in tegenstelling tot het goede wat eruit is voortgevloeid.

Waar we nu voelbaar en zichtbaar dagelijks mee te maken hebben zijn de vernielingen op

een steeds groter wordende schaal. In dit verband beperken we ons hiertoe.

Het vandalisme. De nietsopleverende en geldverslindende vernieling van andermans goederen en zeker die van de onpersoonlijke gemeenschap, is sinds de woelige provo-jaren niet blijven steken in de grote steden van de Randstad. Het euvel heeft zich uitgebreid naar alle gemeenten in ons land en stelt menig gemeentebestuur voor grote financiële problemen.

Waren het in de jaren '60 en '70 nog geringe gevolgen van protest tegen het gezag en de oorlog in Vietnam, thans hebben we te maken met een bijna constante uiting van misnoegen en onvrede ten opzichte van het weinig of geen perspectief biedende maatschappijbeeld door de ingetreden economische teruggang. De hierdoor ontstane werkloosheid onder de jeugd, schept veel vrije tijd en de verveling slaat toe. Een ander aspect is ontstaan en wel die van het woningtekort in vooral de grote steden van ons land, vooral veroorzaakt doordat de jeugd zich op steeds jongere leeftijd losrukt uit het gezinsverband. Het laatste restje sociale controle is daarmee ook nog komen te vervallen.

Het nagenoeg wegvallen van de sociale controle in onze gehele samenleving is merkbaar en is mede de oorzaak van het steeds stijgend aantal vernielingen. De oorzaken hiervoor ontstonden in de periode van hoogconjunctuur van de zeventiger jaren, waarbij vaak beide ouders een baan kozen om zoveel mogelijk te kunnen genieten van de geneugten van

de consumptiemaatschappij.

Momenteel gebeurt dit veelal om nog zoveel mogelijk de eindjes aan elkaar te kunnen knopen. In beide gevallen hebben de ouders als zodanig geen of weinig tijd voor de opgroeiende jeugd en worden de kinderen vaak te lang aan hun lot overgelaten.

Ook de bouw van flatwoningen als oplossing voor de nog steeds heersende woningnood, heeft de sociale controle niet bepaald bevorderd. Men hoeft de burens niet meer noodzakelijkerwijs te ontmoeten en het praatje over de heining is er in flatgebouwen niet meer bij.

De gevolgen van deze ontwikkeling zijn in de gemeente Venlo ook duidelijk aantoonbaar voor wat betreft het misdrijf vernieling. Werden er in 1971 bij de gemeentepolitie Venlo 128 aangiften van vernieling genoteerd, in 1983 waren dat er al 600. Een toename van 468%, terwijl het schadebedrag in 1983 meer dan f 220.000,00 bedroeg. Hieraan moet worden toegevoegd dat het aantal van de gedane aangiften slechts het topje van de ijsberg is. Uit een gemaakte analyse betreffende dit misdrijf in deze gemeente bleek dat in 1983: voor circa f 62.000,00 vernield werd aan voertuigen; voor circa f 50.500,00 vernield werd aan woningen; voor circa f 72.000,00 vernield werd aan bedrijven; voor circa f 26.000,00 vernield werd aan scholen; voor circa f 3.300,00 vernield werd aan P.T.T. en voor circa f 20.000,00 vernield werd aan goederen in beheer bij Gemeentewerken of Gemeentebedrijven.

Uit de resultaten van deze analyse kwam duidelijk naar voren dat het misdrijf vernieling een probleem vormde voor de gemeente Venlo en het gerechtvaardigd en wenselijk was hiertegen actie te ondernemen. Voor de korpsleiding van de politie Venlo aanleiding genoeg om een beleid te bepalen, waarbij het betuigen en indammen van dit euvel prioriteit kreeg.

Aan schrijver dezes werd als ambtenaar Voorkoming Misdrijven de opdracht gegeven voorbereidingen te treffen voor het opstarten en ontwikkelen van een anti-vandalisme project.

Afgaande op het gegeven dat vandalisme gepleegd wordt door personen in de leeftijd van 4 tot en met 25 jaar, werd besloten de aandacht in eerste instantie te richten op een basisgroep. Gekozen werd voor de bovenbouw van het lager onderwijs met in het achterhoofd de gedachte, dat in eerste instantie deze groep zeer belangrijk zou zijn voor de nabije toekomst, gelet op de tamelijk korte tijd van doorstroming naar het vervolgonderwijs.

Ook werd hierbij gedacht aan het feit dat kinderen in die leeftijd nog bevattelijk zijn voor veranderingen in hun gedrag en het bewustwordingsproces nog maar net in gang is gezet. De herinnering blijft langer duidelijk wanneer op jeugdige leeftijd bepaalde signalen worden opgevangen.

Beseffende dat voor het overbrengen van informatie en kennis aan leerlingen van dat onderwijs bij de politie nu eenmaal niet de noodzakelijke didactische vaardigheden aanwezig zijn, werd naar andere mogelijkheden gezocht om toch onze doelen te bereiken.

Naar voorbeeld van een project in de gemeente Apeldoorn, waarbij door een viertal werkloze onderwijzeressen aan leerlingen van het lager onderwijs les gegeven werd over

schade-registratieformulieren

De meeste vernielingen werden gesignaleerd aan:

- auto's; spiegeltjes en antennes afgebroken, banden doorgeprikt en lak beschadigd;
- huizen; ruiten ingegooid en muren beklad. (Dit laatste zien de kinderen vaak niet als vernielingen, 't is al heel gewoon);
- hekwerken;
- speelterreinen.

Moelijk was het voor de kinderen om te schatten wat de schade, het schadebedrag, was.

Vaak werd er gedacht dat er in hun buurt niets werd vernield. Naderhand bleek dat dat toch wel zo was.

het vandalisme, werd hier eenzelfde procedure in gang gezet. In overleg met de Centrale Personeels Dienst, de Sociale Dienst van de gemeente Venlo en het Gewestelijk Arbeidsbureau te Venlo, werd een sollicitatie-procedure gestart. Op 1 april 1984 werden twee werkloze onderwijzeressen voor een jaar aangesteld in het kader van de Werkgelegenheidsverruimende Maatregel van het Ministerie van W.V.C.

Gecoördineerd door het bureau Voorkoming Misdrijven bestudeerden zij de bestaande literatuur over vandalisme, maakten gebruik van de gegevens van de gemaakte analyse, onderzochten aard en plaats van de vernielingen en de leeftijden van bekende daders. Aan de hand hiervan begonnen zij met het samenstellen van een lesboekje.

het project

Na het ontwikkelen van het lesmateriaal werd een rooster opgesteld, dat er als volgt uit ziet. Per deelnemende klas worden vijf lessen gegeven over het thema vandalisme. In verband met het mogelijke deelnemersaantal van 24 scholen, zijn vier cyclussen gemaakt, waarbij in 7 maanden tijd alle scholen zijn bezocht. Het project is gestart op 27 augustus 1984 en zal duren tot eind februari 1985.

Ten teken dat het project onder de paraplu van de gemeentepolitie Venlo werd uitgevoerd, komt in iedere 4e les een geüniformeerde politiemann in de klas en praat dan over de straffen die minderjarigen kunnen krijgen bij het plegen van het misdrijf vernieling.

Aan het eind van het gehele project zal er een tentoonstelling gehouden worden van werkstukken van de leerlingen. Deze zal worden gehouden in het politiebureau van Venlo en gedacht wordt aan een weekend in maart 1985.

Ruim voor het begin van het schooljaar 1984/1985 werden de schoolhoofden door middel van een brief in kennis gesteld van ons initiatief en werd hen na een positieve beantwoording het betreffende rooster toegezonden.

Het vroege stadium waarin deze berichtge-

ving plaatsvond, moest voorkomen dat de geplande lessen doorkruist zouden worden door projecten van andere instanties.

Door alle schoolhoofden werd positief gereageerd.

doelen van het project

- Een gedragsbeïnvloeding.
- Een mentaliteitsverbetering.
- Een bewustmakingsproces t.o.v. de noodloosheid en de zinloosheid van het vernielen.
- Het aangeven van de vervelende gevolgen ervan voor hen en anderen.

Het complex a. t/m d. kan als hoofddoel worden beschouwd.

Elke cyclus voor iedere klas bestaat uit vijf lessen. Voor iedere les werd een sub-doel gemaakt. Deze luiden als volgt:

In de eerste les wordt geprobeerd te bereiken dat:

- de leerlingen leren wat het begrip 'vandalisme' inhoudt en waar het vandaan komt;
- de leerlingen het begrip 'vandalisme' kunnen omschrijven en er voorbeelden van kunnen geven;
- de leerlingen zien wie er vandalisme plegen.

De opzet van de eerste les is de leerlingen in ruime mate kennis te laten nemen van het onderwerp 'vandalisme'.

In de tweede les gaan we dieper in op de verschillende vormen van vandalisme. We proberen de volgende doelstellingen te bereiken:

- de leerlingen kennen nu enkele vormen van vandalisme;
- de leerlingen kunnen eventuele oorzaken van vandalisme aangeven;
- de leerlingen zien dat vandalisme meer dan één oorzaak heeft.

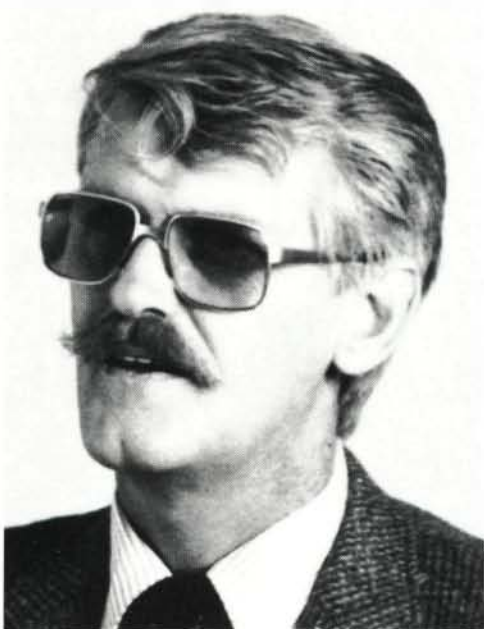
„Iets vernielen . . . en dan?“, vormt het thema van de derde les. Als doelstelling wordt hier gebruikt:

- de leerlingen gaan inzien welke gevolgen vernielingen hebben;
- de leerlingen kennen het verschil tussen materiële en immateriële schade.

Een gevolg van het plegen van vandalisme is de straf die men kan krijgen. Deze straffen worden uitgediept in de vierde les, waarbij we de volgende doelstellingen hebben:

- de leerlingen krijgen een idee van de straf-

Brigadier Q. F. M. Vink, Bureau Voorkoming Misdrijven, Gemeentepolitie Venlo.

fen die opgelegd kunnen worden bij het plegen van vandalisme;

- de leerlingen geven hun mening over deze en zwaardere straffen en bedenken zelf alternatieve straffen.

Ten slotte is het ook belangrijk dat de leerlingen weten wat we met z'n allen tegen vandalisme kunnen doen. Dit is het aspect wat in de vijfde en laatste les aan de orde komt. De hierbij behorende doelstellingen zijn:

- de leerlingen hun eigen mening laten geven over oplossingen om vandalisme tegen te gaan;
- de leerlingen laten inzien dat ook zij een bijdrage kunnen leveren aan het terugdringen van het vandalisme.

werkwijze van het project

In het kort wordt hier uitgelegd welke de werkwijze is van het project. Het project bestaat uit vijf lessen dat afgesloten wordt met een tentoonstelling.

Tijdens de lessen wordt gewerkt met een werkboekje voor de leerlingen. Dit werkboekje is de leidraad van het project. De leerlingen vinden hierin informatie en opdrachten omtrent vandalisme. De stof die hierin verwerkt is wordt in z'n geheel behandeld en met de leerlingen uitgewerkt.

De indeling van het werkboekje ziet er als volgt uit:

Les 1: Wat is vandalisme?

Deze les is opgezet als een algemene kennismakingsles met de vandalismedeproblematiek. Na het vertonen van de dia-serie „Gooi je eigen glazen in“, wordt er een klasgesprek gehouden met de leerlingen n.a.v. de getoon-

de dia's. De term vandalisme wordt uitgelegd evenals de historische betekenissen van dit woord.

Om het vandalisme meer bij de eigen beleveniswereld van de kinderen te brengen tonen wij een fotocollage van de vernielingen uit de gemeente Venlo.

Wie er nu daadwerkelijk vandalisme plegen wordt in deze les ook aan de orde gesteld. Tenslotte krijgen de kinderen opdrachten mee voor thuis:

- het verzamelen van stukjes over vernieling;
- het registreren van vernielingen in de eigen wijk.

Les 2: Vormen van vandalisme.

In deze les wordt gestart met het bespreken van de meegebrachte krante-artikelen en de schade-registratie-formulieren.

Een scala van verschillende vormen van vandalisme komt aan de orde, dit wordt nog eens versterkt door het gedicht „Kattekwaad op straat“. Er is dan een grondslag om dieper in te gaan op de redenen c.q. vormen van vandalisme die immers in deze les centraal staan.

Les 3: Iets vernielen en dan?

Vandalisme bezorgt ons meer last dan plezier. Dit wordt tijdens deze les duidelijk gemaakt aan de leerlingen. Begonnen wordt met het lezen van enkele krante-berichten, er wordt bekeken voor wie het nou vervelend is als er iets vernield wordt en waarom.

Uiteindelijk wordt geprobeerd een verdeling te maken van de schade:

- a. materiële schade;
- b. immateriële schade.

Met de onder a. genoemde schade wordt bedoeld de herstelkosten van een vernield object of de totale financiële schade als gevolg van vernielingen, in de eigen gemeente of een bepaalde dienst. Met immateriële schade wordt gewezen op de hinder, de ellende en het gevaar dat vandalisme voor anderen met zich meebrengt.

Tijdens deze les wordt gebruik gemaakt van het anti-vandalisme liedje: Jan Vandaal. Deze plaat kwam tot stand onder auspiciën van het Landelijk Bureau Voorkoming Misdrijven.

Les 4: Straf voor vandalisme

De kern van het project is in principe de bewustmaking van de scholieren van de nadelige gevolgen die vandalisme heeft voor het slachtoffer, de dader en de samenleving. In deze les komen de gevolgen voor de dader aan de orde.

Door een geüniformeerde politieman wordt uitleg gegeven over de strafmaat met betrekking tot de gepleegde vernielingen door minderjarigen. Daarna wordt aan de leerlingen de gelegenheid gegeven d.m.v. het uitvoeren van bepaalde opdrachten, hun eigen mening te formuleren omtrent de straf.

Les 5: Wat doen we eraan?

Het blijft moeilijk om vandalisme te bestrijden nu er tegenwoordig een soort onverschilligheid bestaat ten opzichte van goederen van

anderen en de norm 'vandalisme hoort niet' vervaagt.

Mijns inziens moeten er mogelijkheden zijn het toenemende vandalisme een halt toe te roepen. De kinderen moeten leren inzien dat iedereen een bijdrage kan leveren aan het terugdringen van vandalisme. Het is immers een taak van ons allen.

Bij de bespreking van de door de kinderen gehouden interviews wordt dan ook van de vraag uitgegaan: „Hoe denkt u dat vandalisme te voorkomen is?“

Tenslotte maken de leerlingen zelf een affiche waarop zij hun mening uiten over vandalisme. Deze affiches worden tentoongesteld en op die manier laten zij anderen zien hoe zij erover denken.

Naast het werkboekje is er ook voor de leerkrachten een handboekje. Hierin staat vermeld hoe een les is opgebouwd, wat de doelstellingen per les zijn en welke werkvormen er gebruikt worden. Apart vermeld worden in dit boekje dan nog de achtergrondinformatie en de aanvullende opdrachten.

Om gedurende het project te kunnen meten hoe de inhoud ervan overkwam, zowel bij de leerlingen als bij de leerkrachten, werd een tussentijdse enquête gehouden. Een voorbeeld hiervan, evenals de uitslag van 33 ingeleverde exemplaren, zijn te verkrijgen bij de Gemeentepolitie Venlo. De tendens is dat men over het algemeen het project qua inhoud gunstig beoordeelt. Opzet van deze enquête is geweest, het te weten komen of we duidelijk en begrijpelijk overkwamen en of er fouten waren gemaakt.

Wanneer het laatste het geval zou zijn geweest, dan bleef er voor de rest van het project nog tijd over dit bij te stellen.

De kinderen reageren meestal erg enthousiast en spelen met eigen voorbeelden goed in op de gegeven lesstof. Het spreekt kennelijk tot hun verbeelding en is bevattelijk voor hun begripsvermogen.

Uit gesprekken met leerkrachten blijkt dat de kinderen zich ook ná het beëindigen van het project in de klas, blijven bezig houden met het fenomeen vernieling/vandalisme. Regelmatig komt het onderwerp ter sprake op de maandagmorgen, wanneer de kranten worden behandeld en het weekend de revue passeert.

Kennelijk hebben de samenstellers van het lesboekje voor wat de inhoud betreft in de roos geschoten.

Wanneer de mogelijkheden zich in de nabije

reacties kinderen

- Oneens met de opmerking in het boekje: „Mensen zijn zuinig op hun eigen spullen.“ Zij vonden dat dit niet zo was en dat de kinderen met andermans spullen dan helemaal niet konden omgaan.
- Inbraak en vernieling worden door elkaar gehaald.
- Mensen en dieren vernielen is dit ook vandalisme?
- Is spelvandalisme eigenlijk wel vandalisme?
- Straffen zijn tof.
- Ik heb wel van gif een ruit ingestampt.
- Het is niet zo goed als de muurkrant vol is, want dan wordt er ook veel vernield.
- Een tuchtsschool is net een ziekenhuis, alleen ben je niet krank (ziek).
- De leerlingen maken thuis veel werkstukjes over vernielingen; tekeningen en kladkasten zijn favoriet.
- De leerlingen vinden het jammer als er een les voorbij is en vooral als je zegt dat het de laatste is, vaak zeggen ze: „Kun je niet gewoon komen zonder de politie.“
- Volgens veel leerlingen moeten de spullen beter worden beschermd en dit kan met een alarminstallatie.
- Een leerling reageerde tijdens de les over straf: „Ik vind dat geen goeie straf voor kinderen onder de tien jaar.“

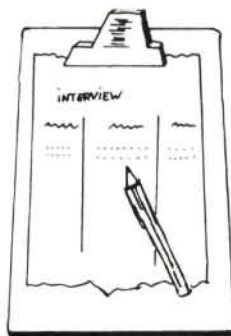
We hebben nu al een heleboel over vandalisme gelezen, gehoord en gezien.

Misschien heb je er thuis of met je vriendjes al over gepraat. Wij zijn heel benieuwd wat die er van denken.

Dus... pak pen en papier of een cassette-recorder en ga er op uit!

Een paar vragen hebben wij al voor jou opgeschreven. Je mag zelf ook nog enkele vragen bedenken.

Doe je best!!!

interviewbladen van de kinderen

De kinderen hadden voornamelijk één der ouders geïnterviewd. Een enkeling was echt de straat opgegaan en had het op een bandje opgenomen.

Enkele antwoorden:

Vraag 1: Wat verstaat u onder vandalisme? werd eensgezind beantwoord:

- vernielingen aan auto's, gebouwen etc.;
- andermans spullen vernielen;
- moedwillig iets kapot maken;
- misdadigheid.

Vraag 2: Wie plegen er volgens u vandalisme?, hierbij kwamen opvallend veel discriminerende antwoorden:

- spijbelende kinderen, jongeren, opgroeiende stadskinderen;
- Turken, Marokkanen, Molukkers, kortom buitenlanders;
- alcoholgebruikers, punkers, krakers;
- pyromanen;
- voetbalsupporters;
- mensen die het oneens zijn met de maatschappij.

Vraag 3: Hoe denkt u dat vandalisme te voorkomen is?

- strengere straffen, strenger optreden politie;
- betere voorlichting, dit project;
- toezicht, op elkaar letten;
- andere manier van opvoeden;
- van regeringswege veranderen.

Vraag 4: Welke straf moet volgens u iemand krijgen die vandalisme pleegt?

- zelf opknappen;
- uitkering inhouden;
- zelf betalen;
- psychologische straf;
- lijfstraffen, slaan.

De meeste leerlingen hadden ook zelf nog vragen verzonnen:

- Waarom is er tegenwoordig meer vandalisme dan vroeger?
- Hoe vindt u dat, dat de lagere school les krijgt over vandalisme?
- Belt u de politie als u vandalisme ziet?
- Heeft u zelf wel eens wat vernield?
- Wat en waar wordt volgens u het meeste stuk gemaakt?

toekomst zullen voordoen, gaan we zeker met een soortgelijk project terug naar het lager onderwijs. De kans hierop is momenteel niet in te schatten, maar wanneer er wegen voor gevonden worden, zal dit zeker gebeuren. Ofschoon het nog erg vroeg is om effecten te kunnen meten van dit project, zal u een deze maand gegeven signaaltje niet achtergehouden worden. Een medewerker van een grote woningbouwvereniging in deze gemeente moest toch even kwijt dat het hem aan het eind van 1984 was opgevallen, dat er een vermindering van het aantal gevallen van vernieling aan de onder hun beheer staande woningen was geconstateerd. Volgens hem te danken aan het door ons gegeven project. Wij blijven daar toch wat voorzichtig en afwachtend

tegenover staan, ofschoon het hoopgevend is.

Het feit alleen al dat er meer en meer gepraat wordt over de inhoud van het project en men zich gaat bezinnen is een goede zaak. Kinderen wisten niet beter en gedroegen zich mede naar de uitblijvende reacties van ouders. Uit gesprekken in de klas bleek namelijk telkens, dat kinderen voordien wel eens wat kapot maakten en dat ouders, zonder er iets van te zeggen, dit zagen.

Voor ons ouderen ligt hier dus duidelijk ook een belangrijke taak, die van de sociale controle. Samen zullen we weer op zowel onze eigen als op de gemeenschapsgoederen moeten gaan letten.

Dat er voor het hier in Venlo gehouden project ook elders belangstelling bestaat, moge blijken uit de vele aanvragen om nadere informatie. Uit de provincie Limburg was die zo groot, dat op 12 december 1984, een extra informatiemiddag georganiseerd werd aan politiemensen van verschillende Limburgse korpsen.

Ook landelijk bestaat belangstelling en we zijn gaarne bereid aan een ieder die belangstelling heeft, de nodige informatie te verstrekken.

Voorkoming van misdrijven — en met name in dit verband vernieling/vandalisme — is een zaak van de politie en u!

verwijzingen

- Verdieping literatuur:
  - informatie uit boeken en brochures die we uit het land bij elkaar gezocht hadden;
  - projecten opgevraagd met betrekking tot het vandalisme (Apeldoorn en bezoek, A'damschool, Bostel, Enschede, Arnhem).
- Oriëntatie Venlo:
  - uit aangiften van vernielingen een overzicht gemaakt;
  - per fiets de wijken ingegaan en foto's geknipt van vernielingen. Hiervan is een collage gemaakt die tijdens de les wordt gebruikt.
- Samenstelling lesstof:
  - de verschillende projecten met elkaar vergelijken;
  - welke doelgroep kiezen en waarom?
    - de kinderen die het meest aanspreekbaar zijn;
    - omdat het de eerste keer is dat een dergelijk project op scholen gestart wordt, is het goed stevig in je schoenen te staan. Dus voor een groep te kiezen die én in aanmerking komt voor het project én die aanspreekbaar is;
    - voor welke opzet wordt gekozen?
- Aanschrijving scholen:
  - nadat het project grof opgezet was, de scholen in een brief medegedeeld dat de mogelijkheid bestond om aan dit project mee te werken, deelnemen;
  - de scholen in een schema ingedeeld, zodat met ingang van het schooljaar '84/'85 gestart kon worden;
  - het uiteindelijke bericht aan de scholen doorgegeven, wanneer hun school aan de beurt was
- Realisatie:
  - elk van de onderwijzeressen neemt een aantal scholen voor haar rekening en geeft zelf de lessen, vijf weken lang; in de vierde week komt een agent mee;
  - ter afsluiting een enquête voor de leerkrachten.

OVER RUIMTE EN EFFICIËNT GEBRUIK GESPROKEN

Maak kennis met Multiwal en ons bezuinigingsprogramma op het gebied van „ruimtelijke ordening“.

Multiwal is een specialist op het gebied van vouwwanden, vouwdeuren en panelenwanden. Stuk voor stuk systemen die een eind maken aan ruimteverspilling en een ondoelmatig gebruik van de faktor energie.

De functie van Multiwal heeft een allround karakter. Namelijk: Multiwal adviseert en installeert. Tot volle tevredenheid van onze opdrachtgevers.

Deze afnemers bevinden zich in alle branche's. Van Sporthuis Centrum tot een AC-restaurant van Albert Heyn. Van schoolprojecten tot gerenommeerde congressentra.

Uiteraard kent iedere ruimte z'n eigen systematiek en problematiek. Geen enkel probleem voor Multiwal. Verzorging op maat is onze sterkste eigenschap. En dat doen wij in nauwe samenwerking met overheidsinstanties, architectenburo's, projektontwikkelaars, woningbouwcoöperaties, etc. Kortom een club van specialisten.

**haro
Hüppe**

MULTIWAL
leegwaterstraat 105
postbus 331
3360 ah sliedrecht
telefoon 01840-10011
telex 23053 haro nl

antenne service centrale bv

landelijk installatiebureau
voor kabeltelevisie en speciale projecten
tevens service- en onderhoudsbureau

cableguard

installatie en projectenbureau
van alarm-, inbraak- en beveiligingssystemen
j. f. kennedylaan 73 - 5555 xc valkenswaard
telefoon 04902-16805

SCHEEPS- EN INDUSTRIËLE REINIGING

gespecialiseerd in

- * het schoonmaken van tanks aan boord van zee- en binnenvaartschepen
- * het doorspoelen van leidingen en complete installaties in de chemische industrie
- * het uit opslagtanks verwijderen van vetten en resten van olie en chemische middelen
- * het verwarmen van zware olie, zodat die gemakkelijk uit een tank of container gehaald kan worden
- * het reinigen van destillatietorens en warmtewisselaars
- * het verdunnen van uitgestroomde olie. De olie kan dan gemakkelijker worden weggepompt.

MARTENS

Fa. J. MARTENS & ZOON
STOOFWEG 25-27
'S-HEERENHOEK
TEL. (01105) 1775

schilderwerken:
onderhoud, renovatie, behang- en wandafwerking
glasservice:
glas in lood, glasreparatie, isolerende beglazing
betonreparaties

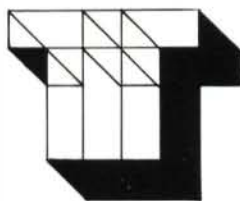
handelsonderneming

postbus 106, 6000 ac weert, emmasingel 4

sabo b.v.

tel. 04950 - 32589

(sinds 1871)

B.V. TULLENERS INSTALLATIE TECHNIEK

v/h Julius Baller & Zn
landelijk erkend
gas- en water technisch bureau
koperslagerij
dak- en gevelbekledingen
van roestvrijstaal, koper, lood en zink
in alle verschijningsvormen
stijlvaste restauratie of reconstructie
van koper- en zinkobjecten

de Wittenstraat 176, 1052 BC Amsterdam

telefoon: 020-84 08 51/84 54 44

STRAAL- en COATINGSBEDRIJF rijssen

Wattstraat 25a-27, 7461 AG Rijssen
Tel. 05480 - 14455/13357

OPPERVLAKTE- BEHANDELING

Staalstralen div. coatings
straalkabine en
mobiele installaties
spuiten, metaliseren,
zware coatings.
Glasstralen (ook mobiel)

Stralen van constructies,
tanks, transportmiddelen.

Ook stralen van gevels en
chemisch reinigen van gevels.

Stralen en coaten van schepen.

Watersportverenigingen
SPECIALE TARIEVEN

Vrijblijvende offertes

De meest universele toeleverancier in Nederland heeft capaciteit ter beschikking op onderstaand machinepark.

- C.N.C. bestuurd kottebank, tafelfmeting 2000 x 2000 mm, spil diameter 130 mm.
- C.N.C. bestuurd draaibanken, draaidiameter 540 mm, tdc 1000 mm.
- C.N.C. bestuurd bewerkingscentrum, tafelfmeting 1200 x 600 mm.
- N.C. bestuurd boormachines, tafelfmeting 3000 x 1500 mm (speciaal voor pijplaten).

- Karroueldraaibank, draaidiameter 1800 mm.
- Goed geoutilleerde gereedschapmakerij.
- Constructiewerkplaats, gespecialiseerd in R.V.S en aluminium.

MACHINEFABRIEK - CONSTRUCTIEBEDRIJF - GEREEDSCHAPMAKERIJ

VAN HALTEREN

METAAL BV

Van Halteren Metaal B.V., - Bunschoten.
Marconiweg 2. Tel.: 03499 - 83124 - Telex 79424.

Henk Aben

jessica larive

aan de inwoners van noordoostpolder

Als je nu gewoon Groenendaal heet en iedereen spreekt je aan met „kreunendal“, dan is de aardigheid er gauw af. Dat ervoer ook mevrouw Jessica Groenendaal-Larive, lid van de VVD en sinds vorig jaar lid van het Europese Parlement. Haar oplossing was heel simpel: ze draaide de namen om. Iedereen is content, want Larive kan zelfs een Fransman goed uitspreken.

Ze is geen vreemdelinge in Brussel of Straatsburg. Ze heeft vijf jaren gewerkt bij Benelux Economische Unie, onder meer als perschef. Menig journalist kent haar uit die tijd al. In 1978 sprong ze over naar de liberale fractie van het Europese Parlement, werd assistente van fractievoorzitter, nu minister Bangeman.

Aan de inwoners van de gemeente Noord-oostpolder legt mevrouw Larive uit, waarom ze een zekere baan inruilde voor het ongewisse van de politiek: „Ik heb het gedaan om mijn eigen prioriteiten te kunnen stellen en om op directe wijze betrokken te kunnen zijn bij een zaak die me erg aan het hart gaat, namelijk het opbouwen van een Europese samenwerking tegen de klippen op.“ Ze voegt er voor alle duidelijkheid aan toe: „Ik heb nu eenmaal in mijn karakter een trekje dat mij risico's doet nemen en uitdagingen aanvaarden.“

Die keuze voor het Parlement is dan wel duidelijk. Maar waarom dan VVD? „Het CDA is veel te aarzelend bij de gelijkstelling van man en vrouw. In de PvdA zie ik wel dingen die me bevallen. In de VVD vind ik die ook terug, maar veel meer. Dat is geen wegstrepen van andere partijen. Voor mij is het een bewuste keuze.“

Zou die jonge liberale dan verkiesbaar zijn gesteld, omdat ze vrouw is en minder om haar kwaliteiten? Mevrouw Larive verstrakt even: „Dat is geen vraag die ik voor het eerst hoor. Elke partij streeft naar vrouwen op verkiesbare plaatsen. Ik ben er overigens van overtuigd dat als ik een man zou zijn geweest, ik ook een redelijke kans zou hebben gekregen.“

Het zij toegegeven. Mevrouw Larive heeft vele jaren ervaring op het Europese gebied, en „ik geloof dat mijn verkiezing ook te maken heeft met mijn enthousiasme voor de Europese zaak.“

Mevrouw Larive is lid van de parlementaire commissie voor de vrouw, „waarin te weinig mannen zitten. Het gaat mij om de emancipatie van de mens en niet van de vrouw alleen.“ Dan maakt ze nog deel uit van de commissie voor jeugd, cultuur, onderwijs, voorlichting en sport, en van de commissie voor sociale zaken en werkgelegenheid.

Wat haar zo trekt in haar werk is de pioniersarbeid. Ze zegt: „Je kunt het best vergelijken met de Noordoostpolder. Er is iets unieks tot stand gekomen op vreedzame wijze. Een nieuwe start met mensen die uit alle delen van het land afkomstig zijn van origine. Er werd iets nieuws gebouwd, met tegenslagen soms, met moeilijkheden. Daarom zullen de polderbewoners iets meer begrijpen van de Europese eenwording: ook nieuw, ook met mensen uit alle windstreken en het Parlement zelf is er een voorbeeld van. Ook wij hier hebben tegenslagen. Toch gaan we verder omdat er geen terug is, omdat het noodzakelijk is om als Europa te overleven in economische crises, in concurrentie met Amerika en Japan.“

Ook al staan vrede en veiligheid voor mevrouw Larive voorop, zij blijft een vechtjas. Ook in de Noordoostpolder zal men wel hebben bemerkt dat het geen koek en ei is met de EG. De reactie van mevrouw Larive is heel simpel: „Daarom ben ik blij dat ik er nú bij zit. Het is nu alle hens aan dek en je moet je niet laten beïnvloeden door het nationaal egoïsme dat niet verder kijkt dan de neus lang is. De kiezers, ook die in Noordoostpolder, zullen de ministers moeten aanzetten tot Europese besluiten. Als wij niet getuigen, als wij niet de burgers overtuigen, wat zullen de ministers dan nog doen?“

Het is mevrouw Larive natuurlijk niet ontgaan, dat de opkomst bij de Europese verkiezingen vorig jaar ook in de Noordoostpolder niet bijster groot was. „Ik denk dat in alle partijen de eerste periode van 1979 tot 1984 hard is gewerkt voor Europa. Ik denk echter ook dat men te weinig aandacht heeft besteed aan de Europese dimensie in de nationale politiek, aan de kiezers zelf ook.“

Haar VVD pakt dat nu anders aan: „Een van de vijf VVD-ers in het Europese Parlement

woont elke week de fractievergadering van de Tweede Kamer bij. We mogen uiteraard niet stemmen, maar spreken volwaardig mee, soms als een „stoorzender“ om elke keer de Europese band van een onderwerp aan te geven. Verder woon ik de partijcongressen, de algemene vergaderingen, zoveel mogelijk deelcongressen bij. Ik hou spreekbeurten, zoek contact.“

Mevrouw Larive woont in Luxemburg. Daar is het werk van haar man en haarzelf begonnen. Zou ze dan nog genoeg voeling hebben met haar vaderland? „Het klinkt misschien wat vreemd, maar waarschijnlijk nog meer dan de anderen. Je luistert beter naar de radio. Je leest aandachtiger de kranten. Je volgt meer de problemen, waarmee ook de Noord-

Jessica Larive.

oostpolder te maken heeft: landbouw, goede verbindingen.“

Dat het gemeenschappelijk landbouwbeleid wordt afgebroken, wijst mevrouw Larive verontwaardigd van de hand. „Er moesten en moeten maatregelen worden genomen om het landbouwbeleid te kunnen voortzetten. Het is voor de Noordoostpolder en voor Nederland van levensbelang dat onze export kan doorgaan, open grenzen dus. Niets geen afbraak. Juist het voorkomen dat het weer een nationale chaos zou worden.“

Enthousiast is mevrouw Larive in ieder geval. En als ze wordt uitgenodigd voor een partij of organisatie in de Noordoostpolder? „Dan kom ik. Ook al hebben we het land een beetje verdeeld onder ons vijven, dan nog neem ik elke uitnodiging aan, als die ook maar even in mijn werkschema kan worden opgenomen. Zeker hoor, ik kom.“

Mevrouw J. Larive-Groenendaal is te bereiken:

25 Rue de l'Europe,
7225 Bereldange,
Luxemburg.

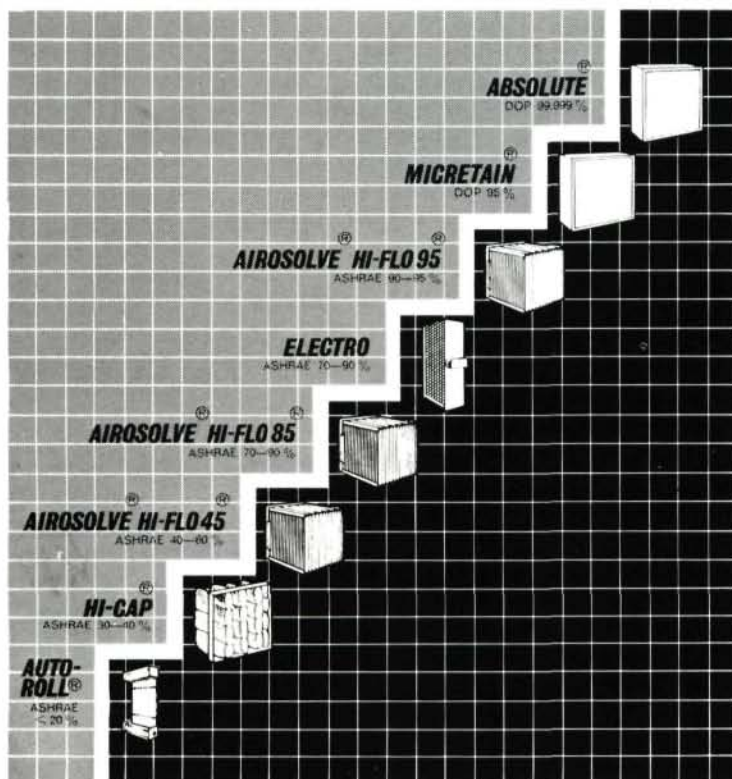
Adviseur
beton-,
staal- en
houtkonstrukties

Vordingstraat 25a • 6644 BG Ewijk
Postbus 24 • 6644 ZG Ewijk
Telefoon 08872-2159

Zandlaan 22a
postbus 341, 6710 BH F de
telefoon 08380-33346
telex 37097

De specialisten op
het gebied van luchtfilters.

PRODUCENTEN VAN:

grijpers en grondbakken - speciaal machines voor de
chemische- en recyclingindustrie - machinale verspaning
hydraulische constructies - service en onderhoud

DEALERS VAN:

ATLAS: grondverzetmachines en autokranen

INTERNATIONAL: payloaders

KOMATSU: vorkheftrucks

BOMAG: verdichtingsmachines

WAYNE: veegmachines

GEBR. PLADDET BV

Paulinapolder 11, Postbus 2, 4520 AA Biervliet
Tel. 01152 - 1351, vanuit België: Tel. 00 - 3111521351
Telex 55308

Key levert maatwerk voor de bouw

Key's goed geoutilleerde
timmerfabriek is in staat
om allerlei bouwelementen
te fabriceren.
Enkele voorbeelden:

Veka scharnierdaken
Vekalux dakelementen
Spanten
HSB-elementen
piramidedakken
schuren
gevelelementen enz.

Karakteristiek
voor vakwerk.

key

Houthandel Key Nijmegen B.V.
Weurtseweg 113, Nijmegen tel. 080-7748 71

ROTTERDAM

Flushing ports authority

6000 acres port development

Transport and shipping facilities
Industrial sites
Ship repair and bunkering

VLISSINGEN

ANTWERPEN

Havenschap Vlissingen
Engelandweg P.O. Box 1056
Sloehaven 4388 ZH Oost-Souburg
Vlissingen Phone: 01184-68080
Holland Telex: 37865 haven nl

KREATIEF IN KONSTRUKTIES

Veelzijdig

Oskomera is als middelgrote onderneming gespecialiseerd op het gebied van stalen konstrukties, beplatingen, aluminium en kunststof ramen, deuren en puien, zowel ten behoeve van de utiliteitssector als de woningbouw.

Zaken doen met Oskomera betekent werken met een bedrijf dat een complete dienstverlening biedt.

Kreatief in denken en doen

Voor Oskomera zijn vakmanschap, geavanceerde technische hulpmiddelen en een efficiënte bedrijfsvoering onmisbare voorwaarden om een kwalitatief hoogwaardig produkt te realiseren. Voor echte topprestaties is echter meer nodig. Namelijk creativiteit in denken en doen. Kreatief meedenken met de opdrachtgever om tot oplossingen te komen die in elk opzicht konstruktief mogen heten.

Kreativiteit in eigen huis

Oskomera beschikt over een eigen ontwerp- en engineering-afdeling waarvan de specialisten de beschikking hebben over microprocessors en andere geavanceerde apparatuur. De kwaliteit van de ontwerp- en engineering-afdeling manifesteert zich regelmatig in besprekingen met opdrachtgevers, aannemers en architecten.

OSKOMERA

staal

konstrukties,
ramen, deuren,
trappen, puien

aluminium

ramen, deuren,
puien, vliesgevels,
zonweringen

kunststof

ramen, deuren,
puien, rolluiken

beplatingen

dakplaten,
vloerplaten,
gevelbeplatingen

Oskomera bv Industrieweg 19, 5753 PB Deurne Tel. 04930-14502

een goed advies... ... het halve werk

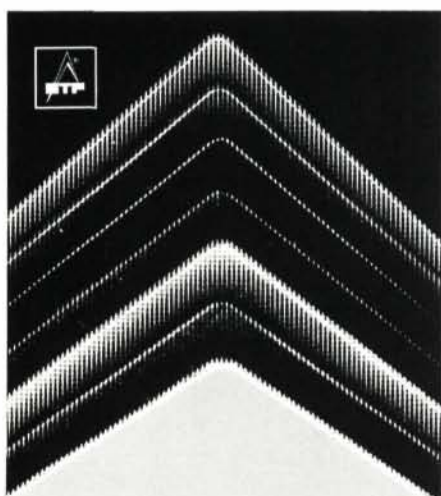
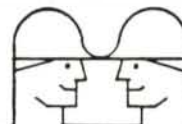

KENMERKEN VAN BRAVENBOER & SCHEERS B.V.

onafhankelijk raadgevend ingenieursbureau met 300 medewerkers;
flexibel en efficiënt werkende organisatie;
gemotiveerde, enthousiaste medewerkers;
innovatief en technische financiële oplossingen;
dienstenpakket: constructies, weg- en waterbouw, verwarming, luchtbehandeling, bouwfysica, werktuigbouw, elektrotechniek, meet- en regeltechniek, landmeten, hydrografie, akoestiek en lawaäbeheersing;
vestigingen te: Almere, Middelburg, Spijkenisse, Terneuzen en Zelzate (B.).

BRAVENBOER & SCHEERS B.V. RAADGEVENDE INGENIEURS

Mr. F. J. Haarmanweg 16
Postbus 55 Tel. 01150-95255
4530 AB Terneuzen Telex 55133

Het STF bouwsysteem voor bedrijfs- en kantoorgebouwen

*gunstig in prijs | onderhoudsvrij
brandveilig | technisch perfect
uiterst duurzaam |
ruime architectonische
mogelijkheden*

vraag om de informatieve folder

STF Nederland BV
Postbus 2095 6802 CB Arnhem
Tel. 085-619198
Telex 75170 stf nl

Klaaswaal, gelegen in het groene hart van de Hoekse Waard is de bakermat van ons bedrijf. Sedert 1962 wordt bij ons onder uiterst secure kwaliteitscontrole gewerkt aan een fantastisch goed produkt dat variatie brengt in de hedendaagse foodsector.

Het door ons verworven marktaandeel is nog steeds groeiende. Dat is niet verwonderlijk als men de vele, uiteenlopende produkten bekijkt die door ons op de Nederlandse en buitenlandse markt worden gebracht.

Wij zijn een partner die u helpt met uw ambachtelijk brood en tal van andere (ook lang houdbare) specialiteiten. Daarom is het goed te weten dat BROBACO er is.

Industrieweg 20, 3286 BW Klaaswaal
Postbus 7017, 3286 ZG Klaaswaal (Holland)
Telefoon 01864-1177*, Telex 29954 acbo nl

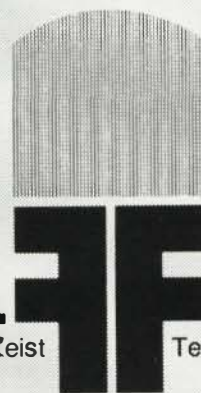
**renovatie
nieuwbouw
utiliteitswerken
onderhoud**

**konstruktie
bruggen
masten
schepen enz.**

**wand- en
plafondafwerking
isolerende en
enkele beglazing**

schildersbedrijf FURSTER b.v.

Constantijn Huygenslaan 12b, Postbus 263, 3700 AG Zeist

ZEIST

Telefoon 03404-54412

AIREDALE

INTERNATIONAL AIR CONDITIONING

Vertikale luchtgekoelde split-units	Serie. CMA CMCW
Horizontale luchtgekoelde split-units	Serie. CMA CMCW
Luchtgekoelde dak-units	Serie. RM
Condensing-units met axiaalventilator	Serie. CU
Condensing-units met centrifugaalventilator	Serie. CFCU
Horizontale LB-units	Serie. HA HCW
Vertikale LB-units	Serie. VA VCW VW
Downflow computerroom-units	Serie. DFA DFCW
Split-warmtepompen	Serie. OMHP
Compact-warmtepompen	Serie. RMHP
Compacte vloeistofkoelmachines	Serie. ACC
Luchtbehandelingskasten	Serie. JAH
Afstand controle-systemen	Serie. CP

ONADIN LUCHTTECHNIEK BV

Lijnbaan 129, 3012 EN Rotterdam, tel. 010-330805, telex 73250, ref. 623

- im- en export technische produkten
- industriële luchtgordijnen
- computer airconditioners
- comfort airconditioners
- warmteterugwinningssystemen

Symbool voor kwaliteit in bouwen

Bimo Bouw

bouwt toonaangevend woningen
in grote en kleine aantallen. Bouwt scholen, kerken,
gebouwen, winkels, warenhuizen,
bejaardencentra en b.v. gemeentehuizen.

Met het besef

dat wij medebepalend zijn voor
het architectonische gezicht van de toekomst
werken wij
met al ons vakmanschap en met een grote inzet
aan elk project dat ons is toevertrouwd.

BIMO BOUW BV

Tolweg 12, Ermelo
Telefoon 03417-53644

Strangeweg 16, Ommen
Telefoon 05291-1043

Dasselaarweg, Zeewolde
Telefoon 03242-1496

Goedkoop en 100% service

Zeer voordelige
leverancier voor

- Microcomputers, APPLE II en
APPLE III
- Printers, EPSON, ANADIX en
DAISY SYSTEMS
- VERBATIM diskettes
- Kettingpapier en etiketten
- Grote keus interfaces
- Uitgebreide hoeveelheid pro-
fessionele software
- Texas Instruments calculators

Data Processing Systems

AUTOMATISERINGS-BEDRIJFSADMINISTRATIE-
BEDRIJFSADVIEZEN-FINANCIERINGEN

De Pirk 1 - 8171 CA Vaassen - tel. 05788 - 20 29

MET BOON BLIJFT 'T SCHOOON

- * Huisvuilophaaldiensten
- * Containerdiensten
- * Inzameling en verwerking
van ziekenhuisafval
- * Veegdiensten
- * Rioolreiniging e.d.
- * Bulktransport
- * Glasinzameling
- * Huisvuilrecycling

REINIGINGSBEDRIJF BOON

MIDDELBURG-AXEL-BREDA
ARNESTEINWEG 17-TEL. 01180-38040
POSTBUS 17-4330 AD MIDDELBURG

ramen
deuren
kozijnen
puien
trappen
betimmeringen

●
speciale konstrukties
en betimmeringen
op aanvraag

●
10 jaar garantie op
alle timmerwerken

●
5 jaar garantie op
draaiende delen

h j **G** roothuis & zn bv
timmerfabriek / almelo

demmersdwarsweg 8
7608 ra almelo
telefoon 0 5490 - 60261 *

schildersbedrijf vreeker bv

voor al uw schilder- en behangwerk
in de
burgerlijke- en utiliteitswerken
nieuwbouw en onderhoud

celsiusstraat 6-8, industrieterrein oost
harderwijk, tel. 03410-13322 of 15 115

glashandel vreeker harderwijk bv

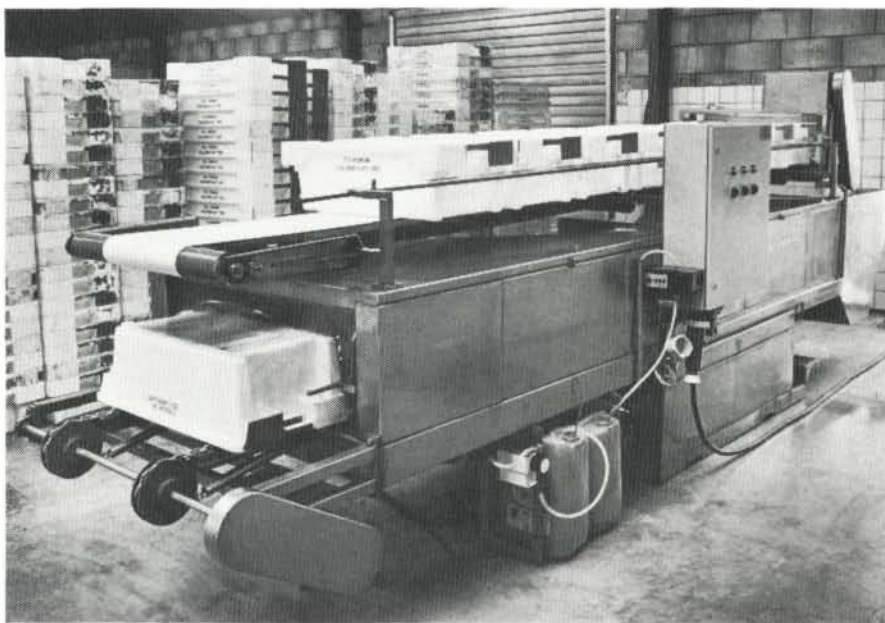
tevens leveren en plaatsen van alle
soorten isolerende beglazing en vlakglas

Numansdorpse Machinefabriek B.V.

ALS HET GAAT OM ROESTVRIJSTALEN MACHINES OP MAAT

WIJ FABRICEREN EN LEVEREN:

- Reinigingsmachines
- Bandtransporteurs
- Schroeftransporteurs
- Rollenbanen
- Kettingbanen
- Kantelaars
- Koelmachines
- Stapelaars/Ontstapelaars
- Spiraalvriezers/koelers
- Uitbeentafels
- Zeefbochten
- Speciaal machines op maat

Vismijn, Colljnsplaat

Krattenspoelmachines leverbaar voor elke kratmaat, met of zonder kettingdoorvoer.
Leverbaar met een capaciteit van 100 tot 2000 kratten per uur.
Afgebeelde machine heeft een capaciteit van 400 kratten per uur.

INDUSTRIESTRAAT 3, 3281 LB NUMANSDORP
POSTBUS 7258, 3280 AB NUMANSDORP
TELEX 24450 NUMA, TELEFOON 01865 - 2311

berichten en meningen

europese parlement

Harrie Jeurissen

effecten regionaal beleid negatief

Vijftien jaar Europees regionaal beleid heeft de achterstand van de minder ontwikkelde regio's in Europa niet verkleind, maar zelfs vergroot. Tot deze conclusie kwam het Europese Parlement tijdens een debat over het werkplan 1985 van de Europese Commissie.

Ongeveer 5 procent van de Europese begroting, in 1983 kwam dit overeen met ruim 3 miljard gulden, wordt besteed aan regionaal beleid. Als men de projecten bekijkt waar het geld naar toe is gegaan, dan lijkt het er op dat de nationale overheden deze middelen voor een groot deel gebruikt hebben om hun eigen uitgaven te verlichten. Zo werd in 1982 en 1983 90 procent besteed aan infrastructurele werken. Slechts 10 procent werd gebruikt voor het scheppen van banen in de sectoren dienstverlening, industrie en ambachten. Desondanks werden er sinds 1975 een kleine 500.000 nieuwe banen gecreëerd en werden er ongeveer 85.000 bestaande arbeidsplaatsen behouden.

Uit de jaarverslagen van de Europese Rekenkamer blijkt echter dat deze cijfers voorzichtig gehanteerd moeten worden. Ze zijn niet alleen een optelsom van nationale ramingen, die moeilijk met elkaar vergeleken kunnen worden, maar ze zijn ook vaak samengesteld op grond van de door de Europese Commissie gehanteerde aanvechtbare veronderstellingen, aldus het Parlement.

Om deze problemen in de toekomst te voorkomen, dringt het Parlement er bij de Commissie op aan om het door de lidstaten verstrekte cijfermateriaal serieuzer te bestuderen en een procedure vast te stellen waardoor het mogelijk wordt de gevolgen van de regionale steunverlening beter te ontleden. Met klem wordt gepleit voor uitbreiding van projecten in de dienstverlenende en industriële sector, omdat deze een doeltreffender bijdrage leveren in het scheppen van arbeidsplaatsen dan grote infra-structurele werken.

contacten tussen europees en lokaal bestuur noodzakelijk

Ook dient de coördinatie met de andere com-

munautaire instrumenten zoals het Europees Sociaal Fonds, het Europees Landbouwfonds en de Europese Investeringsbank, verbeterd te worden. In dit verband ondersteunt het Parlement de zogenaamde geïntegreerde ontwikkelingsprogramma's die sinds enkele jaren in Napels, de Schotse Eastern Isles en het departement Lozère in Frankrijk van kracht zijn. Voor Noord-Ierland en Zuidoost-België zijn ook dergelijke maatregelen opgezet maar nog niet in uitvoering genomen vanwege interpretatieverschillen tussen Commissie en nationale regeringen.

Regionale programma's worden in het algemeen vanuit de nationale hoofdsteden opgezet zonder inspraak van de lokaal betrokkenen. Een doorn in het oog van het Raadgevend Comité voor lokaal en regionaal bestuur in de EG. Zoals bekend maakt ook de REG hier deel van uit. Al jaren pleit dit Comité om ook gemeenten en regio's nauw te betrekken bij de opzet en uitvoering van het communautaire regionale beleid. Uit het jaarprogramma 1985 blijkt dat het „frappez, frappez toujours” tot resultaat heeft geleid. „Er dient een nauwere dialoog met het regionaal en lokaal bestuur tot stand te worden gebracht”, aldus de Commissie. Het Parlement is ook de mening toegedaan dat de middelen van het EFRO te beperkt zijn om tot resultaten te leiden. Vooral nu het aantal regio's toeneemt is een verhoging van het budget noodzakelijk.

In het verleden beperkten de minder ontwikkelde regio's zich tot die gebieden, gelegen buiten de industriële centra in Europa. In de afgelopen jaren zijn daar verschillende gebieden bijgekomen die lang een industrialisatie kenden, maar waarvan de traditionele economische basis een structurele achteruitgang vertoont. Bijvoorbeeld de textielindustrie in Twente en het gebied rond Helmond. Hier-

naast zijn er nog de specifieke ontwikkelingsproblemen van de voornamelijk agrarische regio's in Zuid-Europa. Deze werden nog eens geaccentueerd door de toetreding van Griekenland en zullen nog eens versterkt worden bij de uitbreiding met Spanje en Portugal. Als men er in slaagt, aldus het Parlement, om de economische achterstand van deze gebieden op te heffen, kunnen ze een centrum van een nieuw industrieel elan worden, waarvan ook de oude Europese industriegebieden in het noorden kunnen profiteren. De Commissie heeft hiertoe de geïntegreerde programma's voor het Middellandse Zeegebied (PIM's) ontwikkeld. Uiteraard is hier veel geld voor nodig. Geld dat moet komen of door uitbreiding van het EFRO, of door vermindering van de geldstroom naar Noord-Europa. Het Parlement heeft duidelijk gekozen voor de eerste mogelijkheid.

Als er geld wordt uitgegeven, moet er ook gecontroleerd worden waar het naar toe gaat. In 1982 en 1983 hebben 400 controles plaatsgevonden waarbij geen onregelmatigheden aan het licht zijn gekomen. „Een verheugende, maar desalniettemin enigszins verbazingwekkende conclusie”, aldus de rapporteur, de Britse socialist Edward Newman. Hij is ook van mening dat de Commissie op een te koele en zakelijke wijze verslag uitbrengt van het gevoerde beleid. „Dit doet vermoeden dat hier veeleer sprake is van een produkt van brave plichtsbetrachting dan een uitdrukking van de vurige wens om een groot publiek te laten zien wat de EG met het regionaal beleid tot stand heeft gebracht”.

rechten migranten waarborgen

Het aantal migrerende werknemers en hun

europese miljoenen voor energie

Deskundigen hebben berekend, dat de groei van de behoefte aan energie in de Europese Gemeenschap tot het jaar 2000 één tot twee percent zal bedragen. Hieruit wordt duidelijk, dat de Gemeenschap lering heeft getrokken uit de oliecrisis van de jaren zeventig. Europa is op de goede weg en begint zich vooral van de invoer van aardolie los te maken. Dat is onder meer te danken aan een in 1978 aangevangen demonstratieprogramma. De Europese Commissie wil het toen begonnen werk voortzetten met een budget van ongeveer 1764 miljoen gulden voor de jaren 1986-1990.

Toen de oliecrisis uitbrak in 1973 was de Europese afhankelijkheid van aardolie groot: 62 percent van het energieverbruik. Tien jaar nadien werd nog „slechts” 48 percent van de EG-energiebehoefte door aardolie gedekt. Momenteel voorziet de in de Gemeenschap geproduceerde aardolie in dertig percent van het oliegebruik van de tien lidstaten en in ongeveer vijftien percent van het totale energieverbruik. Nog belangrijker is, dat de Europese Gemeenschap zich ontwikkelt in de richting van een betrekkelijk concurrerende economie, die haar oorsprong heeft in een samenleving, die minder verkwistend met energie omspringt.

Een van de interessante elementen van de gemeenschappelijke strategie is de technologische innovatie, die erop is gericht energie te besparen, nieuwe bronnen te vinden en de omschakeling op nieuwe en hernieuwbare energiebronnen te stimuleren.

Er zijn ruim drieduizend voorstellen op dit gebied bij de Commissie ingediend. Daarvan zijn er tot op heden ongeveer achthonder uitgekozen voor geldelijke steun van de Gemeenschap. De verordeningen die dit allemaal formeel regelen, lopen eind dit jaar af. Daarom is de Commissie nu met nieuwe voorstellen gekomen, waarbij men dus 1,7 miljard op tafel wenst te zien komen.

gezinsleden is in de EG tot 17 miljoen gestegen. Zij spelen een fundamentele rol in de sleutelsectoren van de industrie. Hun levens- en arbeidsomstandigheden daarentegen, zijn hiermee in het geheel niet in overeenstemming. Vaak zijn ze zelfs in strijd met het EEG-Verdrag. De meeste migranten worden beschouwd als gastarbeiders zonder enig recht en de laatste tijd worden ze ook nog geconfronteerd met uitingen van vreemdelingenhaat.

Om de rechten van de migranten doeltreffender te waarborgen, heeft de Europese Commissie onlangs een aantal beleidsmaatregelen voorgesteld. In opdracht van de commissie sociale zaken en werkgelegenheid van het Europese Parlement heeft de Italiaanse communiste Francesca Marinaro deze voorstellen aan een kritisch onderzoek onderworpen. Uit haar rapport blijkt dat ze deze beleidsmaatregelen in grote lijnen onderschrijft. Centraal in het communautair migratiebeleid staan de volgende punten:

- coördinatie van de nationale wetgevingen voor een doeltreffende bestrijding van het racisme;
  - ondersteuning van de eigen organisaties van migranten;
  - het installeren van anti-discriminatie-instituten in de lidstaten waar slachtoffers van discriminatie juridische bijstand kunnen ontvangen;
  - toekenning door het ontvangende land van politieke en burgerrechten, met name van het passieve en actieve kiesrecht op lokaal en regionaal niveau;
  - voor wat de Europese verkiezingen betreft, toekenning van het stemrecht in het land van vestiging aan migranten die ten minste vijf jaar woonachtig zijn in een andere lidstaat;
  - strengere controle op de lidstaten;
  - eerbiediging van het fundamentele recht op gezinshereniging;
  - een school- en cultuurbeleid dat rekening houdt met de ontwikkeling en eerbiediging van de diverse culturen;
  - waarborging van gelijke behandeling van autochtonen en migranten, wat betreft het recht op bijstand en andere voorzieningen krachtens de sociale zekerheid;
  - remigratiebeleid dat is gericht op de vrijwillige terugkeer naar het land van herkomst.
- Tijdens het debat in het Europese Parlement bleek dat de meningen over dit communautair migrantenbeleid nogal verdeeld zijn. Er waren maar liefst 160 amendementen ingediend.

le pen: „wij zijn geen racisten”

De socialistische fractie schaarde zich bij monde van Hedy D'Ancona achter het verslag Marinaro. Zij benadrukte nog eens het recht van migranten op actief en passief kiesrecht op regionaal en lokaal niveau. Verder toonde zij zich voorstander van vrijwillige remigratie mits de financiële ondersteuning individueel berekend wordt.

Beide aspecten zijn in Nederland inmiddels grotendeels gerealiseerd. In 1986 kunnen migranten voor het eerst deelnemen aan de ge-

meenteraadsverkiezingen en daags voor het debat in het Parlement maakte het kabinet bekend dat het per 1 juli een terugkeerregeling in wil laten gaan. Deze regeling voorziet in de kosten van overtocht en verhuizing. Ouderen krijgen bovendien tot hun 65e jaar een bijstandsvoorziening die gekoppeld is aan het welstandsniveau in het thuisland.

De Franse gaulliste Nicole Chouraqui vond de voorstellen van de Commissie niet realistisch. Volgens haar moet er onderscheid worden gemaakt tussen migranten van binnen en buiten de EG. „Hoe kan aan migranten van buiten de Gemeenschap rechten worden gegeven die een inwoner van een lidstaat nog niet eens heeft in een andere lidstaat?” Zij voelt er in het geheel niets voor, zoals Marinaro voorstelt, om de taal van het ontvangende land op gelijke voet met de moedertaal van de migrant te stellen. „Zo verliezen wij onze culturele identiteit”. Ook toonde zij zich geen voorstander van betaalde remigratie. „Hier wordt geen rekening gehouden met de economische situatie in Europa”.

Uiteraard mengde zich de Europese rechtse fractie ook in het debat. Volgens Jean Marie le Chevallier hebben de Europese rechtsen ten onrechte het stempel van vreemdelingenhaat opgedrukt gekregen. „Wij zijn geen racisten. Wij moeten echter uitgaan van de realiteit en de immigratiewetgevingen hieraan aanpassen”. Verder liet hij zich nogal minachtend uit over de rapporteur. „Hoe kunnen wij een dergelijk verslag aan de communisten toevertrouwen. Zij zijn immers om politieke redenen voorstander van een sluipende immigratie”. Deze opmerking had een felle reactie van de Britse socialiste Raymonde Dury tot gevolg. Volgens haar zijn Le Pen en zijn vrienden verblind door vreemdelingenhaat en racisme. „U bent geen democraat”, zei ze tegen Le Pen. Deze nodigde haar uit om dit maar eens te bewijzen.

Volgens Europees commissaris Sutherland, die het debat afsloot, moeten de voorstellen van de Commissie niet gezien worden als een actieprogramma, maar als een eerste aanzet voor een debat over migranten. Er bestaat een dilemma tussen enerzijds de gewenste druk op de lidstaten, voor wat de rechten van de migranten betreft, en anderzijds de soevereiniteit van de nationale regeringen.

parlement als pleitbezorger

De Europese boeren waren een van de eersten die tijdens de zittingen van het Europese Parlement massaal naar Straatsburg trokken om op demonstratieve wijze kracht aan hun eisen bij te zetten. Sindsdien hebben een groot aantal belangengroeperingen hun voorbeeld gevolgd. Zo ook Stefan Triest en Ben Lentjes, schillenboeren bij de Ekologische Kringloopstichting in Arnhem. Zij trokken onlangs met paard en kar naar Straatsburg om aandacht voor hun problemen te vragen. Sedert vijf jaar hebben zij in Arnhem een schillenafvalbedrijfje. Zij werken zonder subsidie. Met hun tweeën halen zij in een gedeelte van Arnhem 15.000 kg etensresten op. Ze hebben uitgerekend dat, wanneer ze dit in geheel Arnhem gaan doen, de gemeente 56,50 gulden op elke opgehaalde ton huisvuil bespaart. Tevens worden hierdoor negen arbeidsplaatsen geschapen. Ter hoogte van dit bedrag hebben zij bij de gemeente een subsidie aangevraagd. Deze is hun echter geweigerd omdat volgens de gemeente, de kosten voor de verbranding van het overig huisvuil drastisch zullen stijgen. De schillenboeren bestrijden dit. „Wij hebben recht op dit geld”. Door de weigering van de gemeente kunnen onvoldoende schillen opgehaald worden om een inzuringproject voor schillen van de grond te krijgen. Dit project is door het Ministerie van Landbouw ontwikkeld en bedoeld om schillen te verwerken tot hoogwaardig en relatief goedkoop veevoer.

We beloven geen luchtkastelen wel specialistisch vakwerk in luchtkanalen

Luchtkanalen bouwen is specialistisch vakwerk. Bij G.M.M. vindt u dat. Een ruim 20-jarige ervaring en een vergaande technische kennis liggen ten grondslag aan onze know-how. Onze vakmensen bouwen kwaliteitsprodukten. Luchtkanalen die voldoen aan de strengste eisen.

Materialen: plaatstaal, aluminium, r.v.s. ronde spiraalgefelsde buis en hard p.v.c.

In de tekenkamer worden zelfs de meest eenvoudige bestekschetsen snel en 'leesbaar' vertaald in gedetailleerde produktie- en montagetekeningen.

Als gespecialiseerd bedrijf kunnen wij ook zeer snelle levertijden hanteren en zorgen voor perfecte montage.

Als u ook specialistisch vakwerk verlangt en geen luchtkastelen:

G.M.M., dé specialist in luchtkanalen

gelders montagebedrijf en machinehandel b.v.

KERKHOFWEG 22 - 8166 HZ EMST - POSTBUS 34 - 8160 AA EPE - TEL. 05787 - 1541*

»de projektinrichters«

Het is héél wel mogelijk een zinnig gesprek te voeren, terwijl men op sinaasappelkistjes zit. Inspirerend werkt een daartoe ingerichte ruimte. Vergaderingen van selecte gezelschappen of grote groepen zijn in het moderne bedrijfsleven dan ook meer gebaat bij een adequate lokatie. Waar iedereen voldoende uit de voeten kan, ook onder de tafel. En waar doorzetters in konfereren géén doorzitters worden. Erco weet precies wat u bedoelt.

Industrieweg 11
5492 NG Sint Oedenrode
Tel. 04138 - 73933

erco-meubel

J.F.Kennedylaan 57
5555 XC Valkenswaard
Tel. 04902 16845

TEN BERGE

Boskoop b.v.

**OPPERVLAKTE
TECHNIEK**

- **MOBIEL- EN
CABINESTRALEN**
- **METALLISEREN**
- **VERFSPUITEN**
- **BETONSTRALEN-
EN REPARATIES**
- **TANKCOATINGS**
- **SCHEEPSONDERHOUD**

**PARKLAAN 6 2771 GB BOSKOOP
01727-3121**

**Bouwen
in
deze tijd**

Als je, zoals Coppelmanns Bouwbedrijven, ruim 60 jaar in de bouw zit, weet je exact waarover je praat, dat rekent iets sneller. Bovendien heb je voldoende vakmanschap en ervaring in huis om kwaliteit af te leveren en tegelijkertijd op manuren te besparen.

Ook al omdat je voortdurend investeert in het beste materieel en er op gespitst bent solide plannings te koppelen aan inventiviteit op de bouwplaats. Omdat je vindt dat afspraak nu eenmaal afspraak is.

**Coppelmanns
Bouwbedrijven**

als een no-nonsense benadering u aanspreekt

Coppelmanns Bouwbedrijven Eindhoven b.v. St. Trudostraat 31 5616 GA Eindhoven Tel. 040 518218
Coppelmanns Bouwbedrijven Heerlen b.v. St. Barbarastraat 36 6315 RV Heerlen Tel. 045 720917

Voor Nederland:

ULFKAR bv

Gebr. Hermansstr. 11-13

6221 XL Maastricht

Tel: 043-50549/50540

Voor België:

ULFKAR nv

Zilvermewuistr. 16

2060 Antwerpen

Tel: 09-3236465975

ULFKAR

Acrydur Vloeren

Door de toepassing van een speciaal ontwikkeld acryl bezitten Acrydur vloeren unieke eigenschappen

elastisch
drukvast
slijtvast op
elke ondervloer
aan te brengen

chemisch
bestendig
na 2 uur
volledig
belastbaar

KLEIJN

MACHINALE TIMMERWERKEN
BLOKHUTTEN
TUINSCHUREN

KWEEKKASSEN
KWEEKBAKKEN
TUINMEUBELEN
TUINDECORATIE

houten bergingen voor nieuwbouw- en renovatieprojecten
vacuumdruk geïmpregneerd

Parallelweg 1 2861 EC Bergambacht
Telefoon 01825 - 13 29 na 17.00 uur 17 55
Ook op zaterdag zijn wij geopend van 8.30-17.30 uur.

**Met OWA plafonds
een "brandend"
probleem minder!**

OWA brandwerende mineraalvezelplafondtegels,
decoratief, isolerend en geluidabsorberend. T.N.O.
rapport ter inzage. Snelle levering! **Leverbaar in
tegels en stroken.**

Bomatex

Danzigerkade 16
1013 AP Amsterdam Telex 16699

Bel 020-825305

voor informatie.

Transport Groep Nederland b.v.

Voor uw ladingen naar en van

DUITSLAND, FRANKRIJK, ITALIË, BELGIË,
DENEMARKEN, OOSTENRIJK, ZWITSER-
LAND EN OOST-EUROPA

Onze groep van samenwerkende transportbe-
drijven biedt u laad- en losmogelijkheden over
het hele land.

T.G.N. ook voor Uw opslag, overslag en distri-
butie.

Wij beschikken in Vaassen over 3800 m² droge
opslagloodsen.

Spinfondsweg 16, Vaassen (Gem. Epe)
Tel. 05788-3162, Telex 49433/49463

Een complete verzorging? Dat kan...

Van ontwerp tot eindproduct

o.a.
Wetenschappelijke
boekwerken
Vaktijdschriften

N.V. Noord-Nederlandse Drukkerij
Postbus 6, 7940 AA Meppel, Telefoon (05220) 7 09 11*

DE ONDERNEMERSBIBLIOTHEEK VAN DE RABOBANK

„Open” boeken voor de ondernemer

Als ondernemer heeft u niet direct de tijd om eens even rustig te gaan zitten lezen. De vakliteratuur en de krant dat kan nog net. Uw zaak vraagt nu eenmaal alle aandacht en andere zaken komen op de tweede plaats.

Daarom beschikt de Rabobank voor u over een speciale bibliotheek als u bijvoorbeeld meer wilt weten over investeren, beleggen, verzekeren.

Deze bibliotheek bestaat uit brochures en branchestudies over onderwerpen die u als ondernemer direct aangaan:

Financieringen, Vorderingen, Pensioenen, Internationaal zakendoen, Franchising. En dat is nog maar een greep.

Iedere brochure pakt het onderwerp meteen beet, legt het uit en geeft waardevolle tips plus nuttige adressen.

Binnen de kortste keren weet u véél meer.

Belangstelling?

Ga dan even naar de Rabobank bij u in de buurt.

Daar liggen zo'n 20 brochures en minstens zoveel branchestudies voor u gereed.

Kosteloos, dat spreekt voor zich.

Rabobank
een ondernemende bank

**Alles onder
één dak**

centrale verwarming
luchtbehandeling
elektra, licht en kracht
loodgieterswerk
sanitaire installaties

TECHNISCH BUREAU SIGTENHORST- WASSINK BV

Doetinchem Telefoon (08340) 26997

PASSAVANT B.V.

**'n begrip
op het gebied
van water-
en afvalwater-
behandeling
en
rioleringstechniek**

Postbus 217
Edisonstraat 36
Telefoon: (08340) 33245

7000 AE Doetinchem
7006 RD Doetinchem
Telex: 45674

abcde fghkljm nopqr etc.

De **gratis** Bison Lijmen
aannemersinformatiemap
biedt u van A tot Z hoog-
waardige oplossingen
voor de allermoeilijkste
materiaalkombinaties.
Met Bison is de bouw
beter af. Is uw map
nog wel compleet?
Vraag 'n nieuwe bij
Bison, postbus 160,
4460 AD Goes.
Tel. (01100) 28210. Telex 55010.

BISON LIJMEN

Bison-Kit producten
Dat zit wel goed.

**Het is
fantastisch**

Aldus
mevrouw Kühlkamp
uit Oldenzaal.

Vroeger kon men met
goed fatsoen geen mensen thuis
ontvangen, vanwege het lawaai. Een telefoongesprek
moest regelmatig onderbroken worden en een
spannende tv-film werd op hinderlijke wijze
overstemd door het lawaai.
Je leefde eigenlijk altijd gespannen,
onder een soort stress.

Nu, nadat de mensen van Bofra ons huis
onderhanden hebben genomen en voorzien hebben
van geluidsisolerende materialen, is er een nieuwe
wereld vol rust en zonder spanning voor
ons opengegaan.

Echt, het is fantastisch, wij zijn er erg gelukkig mee
en het bespaart nog op de
stookkosten bovendien.

SPECIALISTEN IN GELUIDSISOLATIE

BOFRA

POSTBUS 211, 7570 AE OLDENZAAL
TELEFOON 05410 - 21155

adverteerdersindex

mei/juni 1985 nr. 3

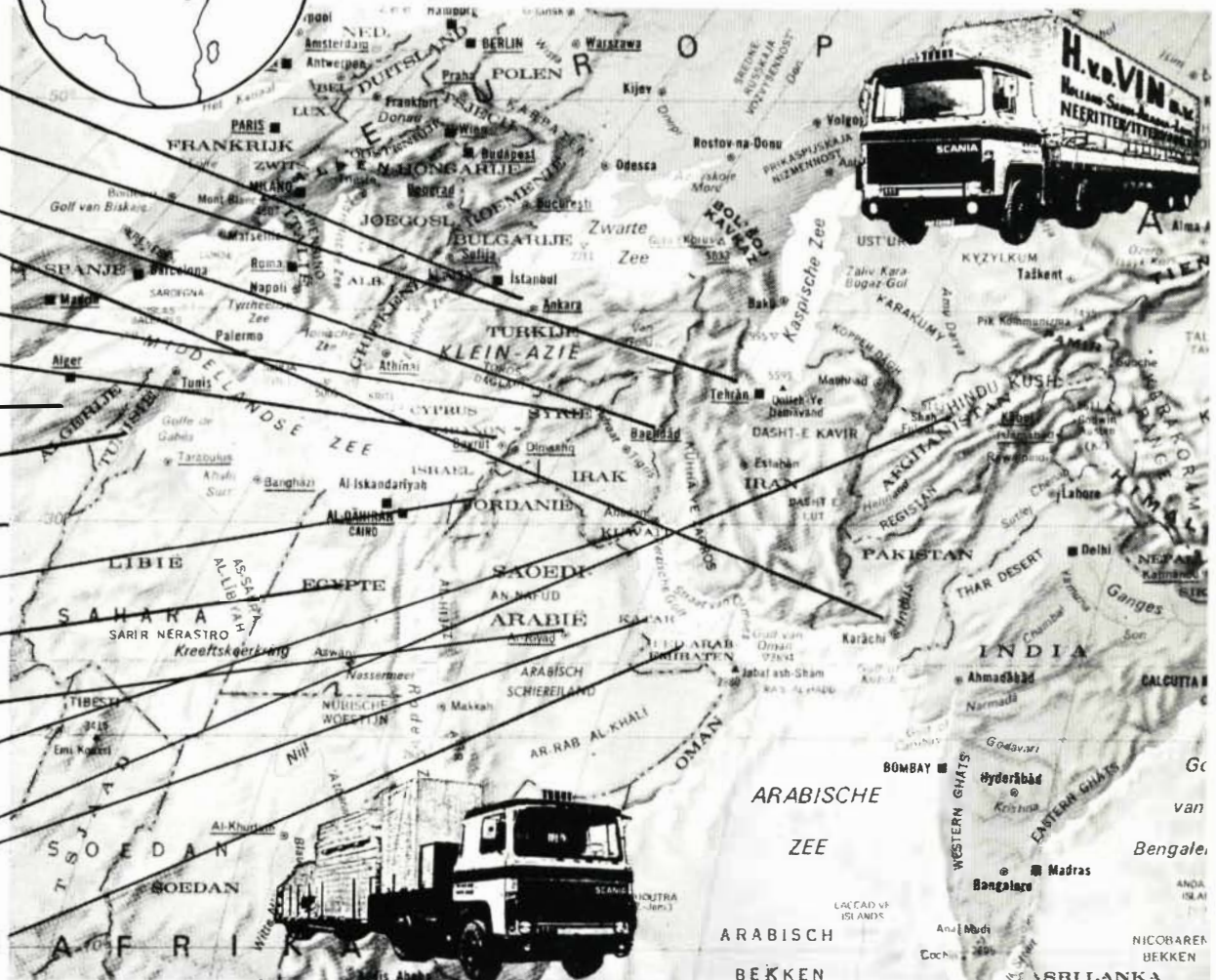
pagina		pagina		pagina	
Aardenburg Metaal Industrie B.V.	24	I.S.P.C.	27	B.V. Tulleners Installatietechniek	42
Agio Sigarenfabrieken N.V.	4	De Jager en Klein B.V.	24	Ulfkar B.V.	52
Stichting AGO Werkverband	24	Judon B.V.	15		
Akos Engineering B.V.	1	Van Kessel B.V.	44	Vaheja pvba	27
Antenne Service Centrale B.V.	41	B.V. Houthandel Key	44	H. van de Vin B.V.	omslag 3
Armorial Heraldisch Atelier	1	Krieckaert B.V.	28	A. Vledder Techn. Prod. B.V.	6
Aro pvba	36	Kupan B.V.	7	G. Vosselman B.V.	8
Artola B.V.	26			J. J. Vreeker Schildersbedrijf	48
AVM Installatietechniek B.V.	25	Lalesse B.V.	2	Harry Vroomen Transport	15
		De Leeuw Bierbrouwerij B.V.	30		
Bettenhausen Rotterdam B.V.	8	J. Martens en Zn.	41	Wanrooy B.V.	22
Ten Berge Boskoop B.V.	52	M.A.T.A.	16	Wilhelmina B.V.	27
Bimo B.V.	47	Meepo Zwolle B.V.	26		
Boon B.V.	47	Mibra B.V.	omslag 4	Robert Zapp Holland B.V.	6
Bravenboer & Scheers	46	Mora Snacks B.V.	8	Z.O.L. Bedrijven	22
Aluminium Service Breukelen B.V.	26	Mo-Wee B.V.	16	Van Zwol Bouwonderneming mij.	7
Brimos B.V.	25	Multiwal B.V.	41		
Brobaco B.V.	46	B.V. N.K.I. Soesterberg	2		
Bruns Maquettebouw	35	Numafa B.V.	48		
		Onadin Luchttechniek B.V.	47		
Camfill B.V.	44	Oskomera	45		
Coppelmans B.V.	52	Passavant B.V.	55		
Coppens Konstr. en Stalinr.	26	Perfecta Chemie B.V.	55		
Cosmos Computer Service B.V.	29	Petit Jean Nederland B.V.	36		
Data Processing Systems B.V.	47	Gebr. Pladdet B.V.	44		
Den Doelder B.V.	24				
Donk Lopik B.V.	30	Wed. J. Reef	30		
Dow Chemical Ned. B.V.	omslag 2	De Rollocate B.V.	28		
		Straalbedrijf Rijssen	42		
Erco B.V.	51	Sabo B.V.	42		
		Salm & Kipp B.V.	22		
Farm Frites B.V.	15	Schierle	1		
Furster B.V.	46	Sigthenhorst-Wassink B.V.	55		
		Sprey Houtimport	22		
Galva N.V.	28	Stassen-Schinnen	16		
Gelders Montagebedrijf en		STF Nederland B.V.	46		
Machinehandel	51				
Glasmaatschappij	29	Thijssen Edelstaal Nederland B.V.	16		
H. J. Groothuis en Zonen	48	Transportgroep Nederland B.V.	53		
		Troost Houdstermaatschappij	35		
Van Halteren Metaal B.V.	42				
Den Hartog B.V.	7				
Havenschap Vlissingen	45				
Buro van Heeswijk B.V.	28				
J. J. Herman B.V.	7				
Holland Expo	15				
B. M. van Houwelingen B.V.	30				

TRANSPORTSPECIALISTEN

koel-, container-, machine- en speciaaltransporten naar:

TURKIJE
 IRAN
 IRAQ
 PAKISTAN
 SYRIË
 LIBANON
 ALGERIJE
 TUNESIË
 MAROCCO
 JORDANIË
 EGYPT
 SAUDI-ARABIË
 KUWAIT
 AFGHANISTAN
 KATAR
 VER. EMIRATEN

en alle overige bestemmingen in het midden- en verre oosten en Africa.

H.v.d. VIN BV

BRANSKAMP 3, 6014 AB ITTERVOORT, TEL. 04756-5858* TELEX 36878 (VDVIN NL)

UW WERKPLEK IS VOOR ONS GEEN PROBLEEM

KANTOOR- EN PROJEKTMEUBELEN
BINNEN- BUITENZONWERING
WERKPLEKVERLICHTING

levering uitsluitend via erkende vakhandel
voor informatie: tel. 040 - 41 53 72